

မဇ္ဈိမလမ်း

ကိုလျှောက်ကြမယ်

ဒေါက်တာစိုးလွင် (မန္တလေး)

ဒေါက်တာစိုးလွင်(မန္တလေး)

မဇ္ဈိမလမ်းကို လျှောက်ကြမယ်

“မဇ္ဈိမလမ်း” စာစဉ်အမှတ်(၂) အဖြစ်ထုတ်ဝေပါသည်

**နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ
ဘုရား၊ တရား၊ သံဃာ၊ မိဘ၊ ဆရာတို့အား ဤဓမ္မစာစုဖြင့်
ရိုသေစွာ ကန်တော့ပါ၏။**

မဇ္ဈိမလမ်းကို လျှောက်ကြမယ်

ဤဓမ္မစာစုသည် “ ဓမ္မလမ်းကို လျှောက်ကြမယ် ” စာအုပ် ဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက် ဒုတိယမြောက်စာအုပ်အနေဖြင့် ထွက်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပထမစာအုပ်သည် သူငယ်ချင်းများနှင့် ဓမ္မမိတ်ဆွေတို့ကို ဓမ္မလမ်းပေါ်သို့ အရောက်ခေါ်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဘုရားရှင်ဟောကြား ထားတော်မူသောဒေသနာများထဲမှ ဝိပဿနာနှင့်ပတ်သက်၍ သိသင့် သိထိုက်သည်တို့ကို နားလည် သဘောပေါက်ရန် ရေးသားတင်ပြခဲ့ပါသည်။

ယခု တင်ပြမည့် ဓမ္မစာစုတွင် မူလက ရေးသားထားသော ဝိပဿနာအခြေခံနှင့် အလုပ်ပေးတရားစာအုပ်ကို လက်တွေ့ဝိပဿနာ နှင့် ပေါင်းစပ်ပြီး အပိုင်း(၄)ပိုင်းခွဲကာ ရေးသားတင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါ သည်။ ဝိပဿနာသည် ပညာရပ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းပညာရပ်သည် သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲအပေါင်းမှ လွတ်မြောက်အောင် စွမ်းဆောင်နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာပညာရပ်ကို လေ့လာကျင့်သုံးပါက အခြေခံပိုင်နိုင်ရန် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ ဝိပဿနာတွင် အခြေခံသည် ပရမတ်နယ်မှ စပါသည်။ အများအားဖြင့် တရားကို စတင်အားထုတ်သူတို့သည် သမုတိနယ်တွင် အမြဲကျက်စားနေထိုင်သူတို့သာ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပရမတ်နယ်အသိတွင် “ဝလုံးတန်း” အဆင့်သာ ဖြစ်ပါသည်။ မိမိ မသိ သောနယ်၊ မရောက်ဖူးသောနယ်ကိုသွားလိုလျှင် ထိုနယ်နှင့်ပတ်သက်သော

အကြောင်းအရာတို့ကို ကြိုတင်လေ့လာသင်ယူထားသင့်ပါသည်။ ဥပမာ - ရေမကူးတတ်သူတို့ကို ရေကူးနည်းသင်ပေးပြီးမှ မြစ်ထဲသို့ ဆင်းခိုင်းသော် အန္တရာယ်နည်းလေသည်။ သို့မဟုတ်ပါက ရေမကူးတတ်သူတို့အား မြစ်ကို ဖြတ်ကူးခိုင်းသည်နှင့် တူလေသည်။ ပါရမီကောင်းသူ အနည်းစုတို့သာ ကူးမြောက်နိုင်ပြီး အများစုတို့မှာ ဝိပဿနာရေအယာဉ်မှာ မျောပါရင်း ဒီနည်းမကောင်း ဟိုနည်းပြောင်းဖြင့် အချိန်ကုန်နေကြရလေသည်။ ဘုရား ရှင်အလိုတော်နှင့်အညီဖြစ်သော ဝိပဿနာ၏သဘာဝကို နားလည် သဘောပေါက်ပါက ဘယ်သူနည်း၊ ဘယ်ဝါနည်း မရှိတော့ပါ။ ဘုရားရှင် ဟောကြားဆုံးမထားတော်မူသည့် မဟာသတိပဋ္ဌာန်သုတ်ကို လေ့လာ ကျင့်သုံးပါက တစ်ကြောင်းတည်းသော လမ်းသာဖြစ်သည်ကို သိမြင် သွားလေသည်။

ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဩဃတရဏသုတ်၌ နတ်သား တစ်ယောက် မေးလျှောက်သည်ကို ငါသည် ရပ်တည်မနေဘဲ၊ အားမထုတ်ဘဲ သံသရာအယဉ် “ ဩဃ ” ကို ကူးမြောက်ခဲ့၏ဟု မိန့်တော်မူခဲ့လေသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဘုရားရှင်သည် မဂ္ဂင်အသိဖြင့် ရပ်မနေဘဲ နိရောဓဆိုက်ခြင်းဖြင့် ထိုထက်အပိုအလွန်အားမထုတ်ဘဲ မဇ္ဈိမပဋိပဒါလမ်းဖြင့် လျှောက်လှမ်း တော်မူခဲ့ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ဤဓမ္မစာစု ဖြစ်မြောက်အောင် အဖက်ဖက်မှ အကူအညီ ပေးကြ သောသူငယ်ချင်းများနှင့် ဓမ္မမိတ်ဆွေအားလုံးကို အထူးကျေးဇူးတင်ပါသည်။

ဒေါက်တာစိုးလွင် (မန္တလေး)

“ ဩဃတရဏသုတ် ”

သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ်ပါဠိတော် ဒေဝတာသံယုတ် နဠဝဂ်၌ ပါဝင်
သော ဩဃတရဏသုတ် (ပိဋကတ်၊ မြန်မာပြန်) တွင် အောက်ပါအတိုင်း
ဖော်ပြထားပါသည်။

အခါတစ်ပါး၌ မြတ်စွာဘုရားသည် သာဝတ္ထိပြည် အနာထပိဏ်
သူဌေး၏အရံဖြစ်သော ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးနေတော်မူ၏။
ထိုအခါ နတ်သားတစ်ယောက်သည် သန်းခေါင်ယံအချိန်၌ မြတ်စွာဘုရား
ထံချဉ်းကပ်၍ ရှိခိုးပြီးလျှင် တစ်ခုသောနေရာ၌ ရပ်တည်ကာ မြတ်စွာဘုရား
အား “ အရှင်ဘုရားသည် အဘယ်သို့သော အကြောင်းအားဖြင့် သံသရာ
အယဉ် “ ဩဃ ” ကို ကူးမြောက်တော်မူခဲ့ပါသနည်း ” ဟု လျှောက်၏။

ဒါယကာနတ်သား ငါသည် ရပ်တည်မနေဘဲ၊ အားမထုတ်ဘဲ
သံသရာအယဉ် “ ဩဃ ” ကို ကူးမြောက်ခဲ့၏ဟု မိန့်တော်မူ၏။

အရှင်ဘုရားသည် အဘယ်သို့လျှင် ရပ်တည်မနေဘဲ၊ အားမထုတ်
ဘဲ သံသရာအယဉ် “ ဩဃ ” ကို ကူးမြောက်တော်မူခဲ့ပါသနည်း။

ဒါယကာနတ်သား ငါသည် အကြင်အခါ၌ ရပ်တည်နေ၏။
ထိုအခါ နှစ်မြုပ်ရ၏။ အကြင်အခါ၌ အားထုတ်၏။ ထိုအခါ မျောပါရ၏။
ဒါယကာ နတ်သား ဤသို့လျှင် ငါသည် ရပ်တည်မနေဘဲ၊ အားမထုတ်ဘဲ
သံသရာအယဉ် “ ဩဃ ” ကို ကူးမြောက်ခဲ့၏ဟု ဟောတော်မူ၏။

သတ္တလောက၌ ရပ်တည်မနေဘဲ၊ အားမထုတ်ဘဲ တဏှာကို ကူး
မြောက်တော်မူပြီးသော မကောင်းမှုမှအပပြုပြီးသော ကိလေသာငြိမ်းအေး
တော်မူပြီးသော မြတ်စွာဘုရားကို ကြာမြင့်မှပင် ဖူးမြင်ရလေစွတကား။

ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်၏ဆိုလိုချက်ကို အဓိပ္ပါယ်အမျိုးမျိုး ဖွင့်ပြကြပါသည်။
ရပ်တည်မနေခြင်းသည် ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဖြစ်သော ကာမဂုဏ်
ခံစားခြင်း အကျင့်ဖြင့် မနေခြင်းကိုဆိုလို၍ အားမထုတ်ခြင်းသည် အတ္တ

ကိလမထာနုယောဂဆိုသော မိမိကိုယ်ကို ညှင်းဆဲခြင်းအကျင့်ကို ရှောင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ကာမဂုဏ်တွေကိုနှစ်သက်ခံစားနေလျှင် သံသရာမှာ နစ်မြုပ် မည်။ မိမိကိုယ်ကို ညှင်းဆဲသောအကျင့်သည်လည်း လွတ်မြောက်ကြောင်း အစစ်မဟုတ်ပဲ သံသရာမှာမျောဦးမည်ဟု ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအမြင်ဖြင့် တဏှာ၏ အလိုကိုဖြည့်ခြင်းအစွန်းနှင့် တဏှာကို တိုက်ရိုက်ပယ်ခြင်းအစွန်းတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဘုရားရှင်သည် ထိုအစွန်းနှစ်ပါးကိုရှောင်ရန် မဇ္ဈိမပဋိပဒါ လမ်းစဉ်ဖြစ်သော မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးအကျင့်မြတ်ဖြင့် အဝိဇ္ဇာကိုဖယ်ရှားပြီး သမ္မာ ဒိဋ္ဌိ အသိဉာဏ်ပညာဖြင့် သိ၊ ပယ်၊ ဆိုက်၊ ပွားဆိုသော သစ္စာလေးပါးကို မျက်မှောက်ပြုခြင်းဖြစ်သည်။ ဤသစ္စာလေးပါးဖြင့်သာ တဏှာမှ လွတ် မြောက်နိုင်၏။ တဏှာကိုတိုက်ရိုက်ပယ်ခြင်းဖြင့် လွတ်မြောက်မှုကို မရနိုင်ပဲ အတ္တကိလမထာ နုယောဂအတွင်း ကျဆင်းသွားတတ်ကြပါသည်။ ထိုအခါ အားထုတ်ခြင်းဖြင့် မျောပါကြကုန်သည်ဖြစ်၍ အထူးသတိပြုသင့်ပေသည်။

တစ်ချို့အယူအဆမှာ ရပ်တည်နေခြင်းကို သမာဓိဖြင့် စိတ်ကို တည်ငြိမ်အောင် ကျင့်နေခြင်းဖြစ်၍ တဏှာမှ လွတ်မြောက်နိုင်သော မဂ် ဉာဏ်ကိုမရရှိပဲ သမထအတွင်းမှာပင် နစ်မြုပ်တော့သည်။ အားထုတ်ခြင်း ကိုလည်း ရုပ်နာမ်တို့ကို တွေးတောဆင်ခြင်မှုဖြင့်သာ မျောပါနေကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤနည်းဖြင့်လည်း သံသရာဝဲဩဃမှ မကူးမြောက်နိုင်ပေ။

ဘုရားရှင်ဟောကြားတော်မူသော မမြုပ်ခြင်းမှာ ဘုရားရှင်သည် မရပ်သောကြောင့် ဖြစ်၏။ ရပ်တည်မနေခြင်း၏ အဓိပ္ပါယ်မှာ ဖြစ်ပေါ်လာ သောခန္ဓာတို့ကို ဝိပဿနာပညာ၊ မဂ်ပညာဖြင့် နှလုံးသွင်းနေခြင်းဖြစ်သည်။ အားမထုတ်ခြင်းဆိုသည်မှာ မြင်မှု၊ ကြားမှုစသည်တို့ကို မြင်ကာမထွ၊ ကြားကာမထွအနေဖြင့် သမုဒယချုပ်သော နိရောဓအမြင်နှင့် နေနိုင်ခြင်း ကို ဆိုလိုပေသည်။ ဤနည်းဖြင့် သံသရာဝဲဩဃကို ကူးမြောက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

နောက်တစ်နည်းမှာ ရပ်တည်မနေခြင်း၏ အဓိပ္ပါယ်သည် မြင်၊

ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး တို့တွင် ရုပ်နာမ်၊ အကြောင်းအကျိုး၊ သင်္ခါရ သဘောတရားတို့သည် ရပ်တည်နေခြင်း မရှိပါ။ ၎င်းတို့အပေါ်တွင် သမ္မာ ဒိဋ္ဌိအမြင်ဖြင့် နှလုံးသွင်းမှန်လျှင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကင်းပြီး အဘိ သင်္ခါရအနေဖြင့်လည်း အားထုတ်ခြင်းမရှိပါ။ ဤသို့ဖြင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးစသော သင်္ခါရတရားတို့အပေါ်တွင် နှလုံးသွင်းမှန်ဖြင့် နေခြင်းသည် ရပ်မနေခြင်းဖြစ်၍ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် ချုပ်ခြင်းကြောင့် အဝိဇ္ဇာနိရောဓါ သင်္ခါရနိရောဓောဖြစ်ခြင်းသည် အဘိသင်္ခါရမည်သော အလွန်အကဲအားထုတ်ခြင်းမရှိပဲ သံသရာဝဲဩဃမှ ကူးမြောက်နိုင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

သစ္စာနယ်မှ ကြည့်လျှင်လည်း ရုပ်နာမ် ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား သိနေခြင်းဖြင့် အဝိဇ္ဇာကိုပယ်နေသောကြောင့် အသိဉာဏ် ရပ်မနေသလို သမုဒယကို ပယ်ထားသောကြောင့် တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဖြင့်လည်း အားထုတ် ခြင်းမရှိပါ။ ဤသို့ ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြားသိခြင်း၊ သမုဒယသစ္စာကိုပယ်ခြင်း၊ နိရောဓသစ္စာ ဆိုက်ခြင်းဆိုသော ကိစ္စတို့ကို ပြီးစီးအောင် မဂ္ဂသစ္စာ ပွားများ ခြင်းဖြင့် ရပ်တည်မနေဘဲ၊ အားမထုတ်ဘဲ မဇ္ဈိမပဋိပဒါလမ်းစဉ်ဖြင့် သံသရာဝဲဩဃကို ကူးမြောက်နိုင်ခဲ့လေသည်။

ဓမ္မ နှင့် နယ်(၃)နယ်

သမုတိနယ်မှာ ဓမ္မရှိသည်။ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါအမြင်နှင့် ပြောဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။

ပရမတ်နယ်မှာတော့ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတွင် အကြောင်း တိုက်ဆိုင်မှ သာဖြစ်ပေါ်သော ပစ္စုပ္ပန် ရုပ်နာမ်နှစ်ပါး၊ ခန္ဓာငါးပါးသာ ရှိ၏။ ထိုရုပ်နာမ်နှစ်ပါး၊ ခန္ဓာငါးပါးကိုလည်း အကြောင်းကင်းသည်နှင့် ချုပ်ပျောက်ပြီးဖြစ်သည်ကို ဉာဏ်ဖြင့်သိမြင်ကာ လက္ခဏာဝင်တတ်၏။ သစ္စာနယ်ကူးတတ်၏။

သစ္စာနယ်ရောက်သောအခါ ပရမတ်ရုပ်နာမ်ခန္ဓာအပေါ်မှာ တွယ်နေသော သမုဒယ (ဒိဋ္ဌပါဒါန်၊ ကာမုပါဒါန်)ကို မဂ္ဂင်တရားဖြင့် ပယ်လေသည်။ သစ္စာနယ်မှာ သမုဒယကိုပယ်ပြီးသောအခါ သမုတိနယ်မှာ သမုဒယဖြစ်ခွင့်မရှိပဲ ဉာဏ်ဖြင့်ယှဉ်၍ ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတို့ဖြင့် နေနိုင်လေသည်။ သမုဒယမရှိ သောကြောင့် ဒုက္ခလည်း အပြီးချုပ်ငြိမ်း လေတော့သည်။

နယ်ကိုပွိုင်းခြားသိခြင်း

- (၁) သမုတိနယ်မှာ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါရှိ၏။
အကြောင်းအကျိုး၊ အကောင်းအဆိုး ရှိ၏။ (သီလနယ်)
- (၂) ပရမတ်နယ်မှာ အကောင်းအဆိုး မရှိ။
ရုပ်နာမ် အကြောင်းအကျိုးသာ ရှိ၏။ (သမာဓိနယ်)
- (၃) သစ္စာနယ်မှာ သမုဒယကိုပယ်ရန် မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးသည်သာ
လိုရင်းပဓာနဖြစ်၏။ (ပညာနယ်)

“ မာတိကာ ”
(ပထမပိုင်း)

- ဝိပဿနာအခြေခံနှင့် အလုပ်ပေးတရား ၁၃
- အခြေခံဉာဏ်နှစ်ပါး ၁၄
- စူဠသောတာပန် ၁၄
- အဆင့်ကျော်နေခြင်း ၁၆
- နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် ၁၇
- ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ် ၁၉
- အကြောင်းအကျိုးကို ပိုင်းခြားသိခြင်း ၂၀
- ပရမတ်နာမ်ရုပ် ၂၁
- ပထဝီဓာတ်နှင့် အာပေါဓာတ် ၂၂
- တေဇောဓာတ်နှင့် ဝါယောဓာတ် ၂၃
- ရေနှင့် ရေခဲဥပမာ ၂၄
- မျက်မြင်နှင့် ဉာဏ်မြင် ၂၄
- စိတ်နှင့် သမာဓိ ၂၄
- သမာဓိနှင့် ပညာ ၂၅
- လက်နှင့် စားပွဲပျောက် နာမ်ရုပ်ရောက် ၂၆
- ပရမတ်နှင့် ဝိပဿနာ ၂၆
- သမုဒယပယ်ဖို့သာ အဓိက ၂၇
- နာမ်ကိုသိမ်းဆည်းခြင်း ၂၇
- ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၊ ဝဋ် (၃) ပါးနှင့် အခြေခံဉာဏ် (၂) ပါး ၃၀
- သညာနှင့် သင်္ခါရ ၃၁
- ကမ္မသတ္တိ ၃၃
- အလုပ်ပေးတရား ၃၄
- ပရမတ်သိနှင့် လက္ခဏာသိ ၃၆
- ထိပြီးရင် မရှိတာကြည့် ၃၇
- လမ်းစဉ်နှင့် ပန်းတိုင် ၃၈

(ဇယားမူရင်း)

- လက်တွေ့ဝိပဿနာ ၃၉
- အရှုခံအာရုံတရားများ ၄၀
- အဖုံးကွယ်နေလို့ပါ ၄၃
- အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုတာဘာလဲ ၄၃
- အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့၏သဘာဝ ၄၅
- ပရိညာ (၃)ပါး နှင့် ဝိပဿနာ ၄၇
- ဝိပဿနာတွင်အပိုင်း (၂)ပိုင်း ၄၉
- ဝဋ်(၃)ပါးနှင့် ခန္ဓဖြစ်စဉ် ၅၀
- အဖုံးဘယ်မှာရှိသလဲ ၅၂
- အာရုံနှင့် ဒွါရ ၅၂
- မနောဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံ ၅၄
- မနောဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံ ပုံစံ (Diagram) ၅၅
- ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ ပြုမဲ့ကြံဉာဏ်ဥပါဒါန်ကိုသတိပြု ၅၈
- ဥပါဒါန်သည် အတ္တသဘောဆောင်၏ ၅၉
- ဝဋ် (၃)ပါးနှင့် ဝိပဿနာ ၅၉
- ဝိပဿနာဘယ်မှာဖြစ်သလဲ ၆၁
- အာရုံ၏သဘာဝ ၆၁
- မှန်ဥပမာ ၆၂
- ရွှေတိဂုံစေတီတော်ကြီး ဥပမာ ၆၂
- ဝင်လေ ထွက်လေ ဥပမာ ၆၃
- အနေများပုံ ဓမ္မာရုံ ၆၄
- အမြဲရှိနေတယ်လို့အယူမှားပုံ ၆၄
- ဓမ္မာရုံနှင့် အာရုံသဘာဝ ၆၆
- ကြွကြွ ရွရွ လှုပ်လှုပ်နှင့် အာရုံသဘော ၆၆
- ရုပ် (သို့မဟုတ်) ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံ ၆၇
- ဒိဋ္ဌိနှင့် တဏှာ ၆၈

(တတိယပိုင်း)

- ဉာဏ်တွေ့ လက်တွေ့ ဝိပဿနာအားထုတ်ပုံ ၇၀
- ရှေ့စိတ်နှင့် နောက်စိတ် ၇၂
- ရှေ့စိတ် (သို့မဟုတ်) အကျိုးတရား ၇၃
- နောက်စိတ် (သို့မဟုတ်) အကြောင်းတရား ၇၄
- ရှေ့စိတ်ဖြစ်ပျက် နောက်စိတ်မဂ် ၇၄
- နိရောဓသစ္စာ ၇၆
- ဥပါဒါန်ကပ်တာကို မကြောက်နှင့် မသိလိုက်မှာကြောက် ၇၇
- ဥပါဒါန်အလိုလား၊ ကိုယ့်အလိုလား ၇၈
- လက်ခံမှုနှင့် တုန့်ပြန်မှု ၇၉
- ဝိညာဏ်ကအာရုံကို လက်ခံတယ် ၈၀
- ဝိပဿနာတွင် သစ္စာဝင်ခြင်း ၈၀
- ဝိပဿနာ နှလုံးသွင်းပုံ ၈၁
- ရှေ့စိတ်ကို နောက်စိတ်နှင့်ရှုပုံဥပမာ ၈၂
- ဝဋ်(၃)ပါး နှင့် သစ္စာ(၄)ပါး ၈၂
- စေတနာနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ ၈၃
- လူ နှင့် စေတနာ ဥပမာ ၈၄
- သညာကို ငါမလုပ်နဲ့ ၈၅
- သညာနှင့် နယ် (၃)နယ် ၈၅
- ငါကသိတာလား၊ ဒိဋ္ဌိကသိတာလား ၈၆
- ထိ၊ သိ၊ သတိ ၈၈
- မှတ်တိုင်းချုပ်သည် မဟာစည် ၈၉
- သင်္ခါရ နှင့် အဘိသင်္ခါရ ၈၉
- အကျိုးဒုက္ခနှင့် အကြောင်းသမုဒယ ၉၀
- ဒီခန္ဓာဝန် သိပ်လေးတယ် ၉၁
- နှစ်သက်စရာမဟုတ်သောဝဋ်ကောင် ၉၂

(စာအုပ်အစည်းအဝေး)

- ဒီဗွီဖြုတ်ခြင်းကိုအရင်လုပ်ပါ၊ ဒီဗွီချုပ်ခြင်းကိုနောက်မှလုပ်ပါ ၉၄
- ပထမအလုပ် တဒင်္ဂချုပ် ၉၄
- ဒုတိယအလုပ် အပြီးချုပ် ၉၅
- အာရုံကိန်း နှင့် သန္တာန်ကိန်း ကိလေသာ ၉၆
- ဝိပဿနာအလုပ် အကျဉ်းချုပ် ၉၆
- အကြောင်းအကျိုးနှင့် အနတ္တ ၉၈
- အကြောင်းအကျိုးနှင့် သစ္စာလေးပါး ၉၉
- စက္ခုပစ္စုပ္ပန်ပေစ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စက္ခုဝိညာဏံ ၁၀၀
- ဒွါရအလိုက် ဝိညာဏ်ရှုပ် ၁၀၁
- ထိ ထိတယ်မှတ် ၁၀၃
- တစ်ချိန်မှာ တစ်စိတ်ဖြင့်သာ အသက်ရှင်၏။ ၁၀၄
- ရှင်မှုနှင့် သေမှု ၁၀၅
- မာနသဘော နှင့် သင်္ခိတသဘာဝ ၁၀၇
- ဘဝနှင့် လွတ်မြောက်မှု ၁၀၈
- နယ်(၃)နယ်နှင့် ကျင့်စဉ် ၁၀၉
- သမုတိနယ်တွင် သစ္စာအမြင်နှင့် နေထိုင်ခြင်း ၁၁၀
- အမြင်နှင့် အယူ ၁၁၀
- ဖြစ်စဉ်နှင့် အလုပ်သင် ၁၁၁
- ကျင့်စဉ်နှင့် အလုပ်သမား ၁၁၂
- ပယ်စဉ်နှင့် အလုပ်ရှင် ၁၁၂
- ဒုက္ခ (၃)မျိုးနှင့် နယ် (၃) နယ် ၁၁၃
- သမုဒယကြောင့်ဖြစ်သော ဒုက္ခ ၁၁၄
- သမုဒယသိမှ နိရောဓသိ၏။ ၁၁၅
- ဝိပဿနာယာနိက နှင့် သမထယာနိက ၁၁၇
- သဘာဝနှင့် သဘောတရား ၁၂၀

- ကာလဝိမုတ် ၁၂၁
- အကောင်းရော အဆိုးပါစွန့်ခြင်းသည် ၁၂၁
- တိမ္မရုကသုတ် (ပိဋကတ်၊ မြန်မာပြန်) ၁၂၄

ပထမပိုင်း

ဝိပဿနာအခြေခံ နှင့် အလှုပ်ပေးတရား

ဝိဆိုတာ အထူး၊ ပဿနာဆိုတာ ရှုပွားခြင်းလို့အဓိပ္ပါယ်ရပါသည်။ အထူးရှုပွားခြင်းသည် ရုပ်နာမ်ဓမ္မတို့ကို အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ လက္ခဏာဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့နှလုံးသွင်းရသည်မှာ ရုပ်နာမ်အပေါ်တွင် သတ္တဝါဟု အမြင်မှားသည့်အဝိဇ္ဇာ၊ နှစ်သက်သည့်တဏှာ၊ စွဲလမ်းသည့် ဥပါဒါန်တို့ကို ပယ်ကွာရန်အတွက် ဖြစ်သည်။

သစ္စာအနေဖြင့်ကြည့်လျှင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့သည် သမုဒယသစ္စာထိုက်ပါသည်။ သမုဒယရှိလျှင် ဒုက္ခရှိပါသည်။ သမုဒယကို ပယ်မှ ဒုက္ခငြိမ်းပြီး နိရောဓဆိုက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သမုဒယကို ပယ်နိုင်အောင် ရုပ်နာမ်တို့ကို အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တတရားအနေဖြင့် နှလုံးသွင်းပွားများခြင်းသည် မဂ္ဂသစ္စာထိုက်ပါသည်။ မဂ္ဂသစ္စာပွားခြင်း ကြောင့် သမုဒယပယ်ခြင်း၊ ဒုက္ခငြိမ်းခြင်း၊ နိရောဓဆိုက်ခြင်း ဆိုသော သစ္စာလေးပါးကို မျက်မှောက်ပြုခွင့်ရပေမည်။

အခြေခံဉာဏ်(၂)ပါး

ဝိပဿနာတရားကို အားထုတ်ကြသောလုပ်ငန်းတွင် အခြေခံကျ၍ မသိမဖြစ် သိကြရမည်ဖြစ်သော အခြေခံဉာဏ် (၂)ပါး ရှိ၏။ ၎င်းတို့သည် နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်နှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

နာမရူပသည် နာမ်ရုပ်ဖြစ်၍ ပရိစ္ဆေဒသည် ပိုင်းခြားသိခြင်းဖြစ်သည်။ နာမ်နှင့်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိရမည့် ဉာဏ်ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် ဒိဋ္ဌိအယူမှားကိုပယ်ရန်အတွက် အခြေခံဉာဏ်ဖြစ်သည်။ ပစ္စယသည် အကြောင်းဖြစ်၍ ပရိဂ္ဂဟသည် သိမ်းဆည်းခြင်းဖြစ်သည်။ အကြောင်းတရားတို့ကို သိမ်းဆည်း တတ်သောဉာဏ်ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် ဝိစိကိစ္ဆာဆိုသော သံသယတို့ကိုပယ်ရန်အတွက် အခြေခံဉာဏ် ဖြစ်သည်။ ထိုဉာဏ် (၂)ခုသည် ဝိပဿနာစတင် အားမထုတ်မီ ရှေးဦးစွာပထမသိရမည့် ပညာရပ်(၂)ခု ဖြစ်ပါသည်။

နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိရမည့်ဉာဏ်နှင့် အကြောင်းတရားကို သိမ်းဆည်းရမည့်ဉာဏ်တို့သည် ဝိပဿနာအားထုတ်သည့် အဆင့်တိုင်းတွင် အလွန်အရေးပါ၏။ ထိုအခြေခံဉာဏ် (၂)ခုကို မပိုင်နိုင်သည့်အတွက် ဝိပဿနာမဖြစ်ခြင်း၊ သမထမှရုန်းမထွက်နိုင်ခြင်း၊ သမထနှင့် ဝိပဿနာကိုလည်း မခွဲခြားနိုင်ခြင်းတို့ ဖြစ်နေကြခြင်းဖြစ်သည်။

စူဠသောတာပန်

စူဠသည်အငယ်ဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည်။ စူဠသောတာပန်သည် သောတာပန်အစစ်ဖြစ်သော မဟာသောတာပန် အလောင်းအလျာဖြစ်သည်။ စူဠသောတာပန်သည် သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်သိရမည့် အခြေခံသဘောတရားတို့ကို သိထားသောပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သည်။ သောတာပန်သည် ဒိဋ္ဌိနှင့် ဝိစိကိစ္ဆာ အမြစ်ပြတ်ချုပ်ငြိမ်းခြင်းဖြစ်သည်။

နာမရှုပပရိစ္ဆေဉာဏ်ခေါ် နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိခြင်းနှင့် ပစ္စယ ပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ခေါ် အကြောင်းတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော ဉာဏ် တို့ကို စာသိ၊ ကြံစည်သိမဟုတ်ပဲ ကိုယ်ပိုင်သိ၊ မျက်မှောက် သိဖြစ်ပါက စူဠသောတာပန်ဟု ခေါ်ထိုက်ပေသည်။

ဘုရားရှင်၏ ဓမ္မဒေသနာများသည် အရိယသစ္စာကို ထိုးထွင်း သိမြင်နိုင်အောင် သွန်သင်ဆုံးမဟောကြားထားတော်မူသော ပညာရပ်များ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထိုပညာရပ်တို့ကို စနစ်တစ်ကျ လေ့လာအားထုတ် သင့်ပါ သည်။ မဖောက်မပြန် အမြဲမှန်နေသော သစ္စာတရားတို့ကို သိမြင်အောင် လေ့လာရာတွင် အဆင်ပြေလွယ်ကူစေရန်အတွက် စနစ်တကျရှိသော သင်ကြားမှုစနစ် ရှိသင့်ပေသည်။ သံဃာတော်များအပိုင်းတွင် ရှေးအစဉ် အဆက်မှစ၍ သင်ကြားနည်းစနစ်ရှိပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း (၂၅၀၀) ကျော်မှ ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်၏ ဒေသနာတော် များကို ယနေ့တိုင်အောင် ပြုပြင်ခြင်း၊ ဖြည့်စွက်ခြင်း၊ နှုတ်ပယ်ခြင်း၊ ပြောင်းလဲခြင်းမရှိပဲ မူလအတိုင်း ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာအနေဖြင့် စောင့် ရှောက်ထိန်းသိမ်းနိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

သို့သော် ဝိပဿနာတရား အားထုတ်လိုသော လူပုဂ္ဂိုလ်များ အတွက် စနစ်တကျသင်ကြားမှု အားနည်းနေသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ အဘိဓမ္မာသင်တန်း၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်သင်တန်းများရှိသည်မှန်သော်လည်း စာမေးပွဲ အောင်ရန်အတွက်သာ အဓိကထားနေသောကြောင့် လက်တွေ့ဝိပဿနာ နှင့် မနီးစပ်ပဲ ဖြစ်နေပါသည်။ သိပ္ပံပညာတွင် လက်တွေ့အသုံးချမှုသည် အလွန်တွင်ကျယ်ပါသည်။ ထို့အတူ ဝိပဿနာအားထုတ်မှုသည်လည်း ပရိယတ္တိစာပေမှ လက်တွေ့အသုံးချမှုဆိုသော ပဋိပတ္တိကို အားထုတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ လက်တွေ့အသုံးချမှုကို သိပ္ပံပညာတွင် (Apply) လုပ်တယ်လို့ ဆိုပါသည်။ ဗုဒ္ဓ၏ဓမ္မဒေသနာတို့သည် သဘာဝကို ထိုးထွင်း သိအောင် လက်တွေ့ကျကျ ဝေဖန်ဆန်းစစ်ရသော ဝိဘဇ္ဇဝါဒဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လက်တွေ့၊ ကိုယ်တွေ့၊ လေ့လာမှုကို အထူးအားပေးသော

ပညာရပ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လည်း တရားဘာဝနာလုပ်ငန်းတွင် စာတွေ့၊ လက်တွေ့၌ ကိုယ်တွေ့လေ့လာမှု (Apply) အားနည်းနေသည်ဟု ထင်ပါသည်။ ပြောတဲ့အတိုင်း၊ သင်တဲ့ အတိုင်းပဲ လုပ်ကြတာများပါသည်။ ကိုယ်လုပ်နေတာသည် ဒေသနာနှင့်အညီ သဘာဝနှင့်အညီဟုတ်ရဲ့လားလို့ ဝေဖန်စိစစ်နိုင်ခြင်း မရှိကြပါ။ ပရိယတ္တိ ပေတံနှင့် မတိုင်းတတ်ကြပါ။ ထိုသို့ဖြစ်ရသည်မှာလည်း ထိုသူတို့၏အပြစ်မဟုတ်ပါ။ ထိုသို့ဝေဖန်စိစစ် နိုင်သော အခြေခံသင်ကြားမှုစနစ် မရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ပထမအရိယသစ္စာကိုသိမြင်ရန် ကြိုးစားအားထုတ်နေသူတို့သည် သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်သိရမည့် အခြေခံသဘောတရားနှစ်ခုဖြစ်သော နာမ်ရုပ် ကို ပိုင်းခြားသိသောဉာဏ်နှင့် အကြောင်းတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ် သောဉာဏ်တို့ကို ရရှိရပေမည်။ ထိုဉာဏ်နှစ်ပါးတို့ကို ကိုယ်ပိုင်သိ၊ မျက်မှောက်သိ ဖြစ်သောအခါ စူဠသောတာပန်ဖြစ်ပြီး မဟာသောတာပန် အစစ်ဖြစ်ရန်အတွက် ဉာဏ်အဆင့်ဆင့် ရင့်ကျက်အောင် ပွားများ အားထုတ်၍ အကြောင်း တရားတို့ ပြည့်စုံလုံလောက်သောအခါ မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုပြီး ပုထုဇဉ်ဘဝကို နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်ခြင်းအားဖြင့် အပြီးတိုင်ပယ်စွန့်ကာ အရိယာဘဝကို တက်လှမ်း နိုင်ပေမည်။

အဆင့်ကျော်နေခြင်း

အများအားဖြင့် တရားအားထုတ်သူတို့သည် အခြေခံသဘော တရား(၂)ခုကို ပြည့်စုံပြီးမြောက်အောင် အားထုတ်တတ်သော သင်ကြားမှု မရရှိခဲ့ကြပါ။ ထိုအခါ သောတာပန်အရိယာအဖြစ်ကိုဝေးစွာ သောတာပန် အငယ်စား (စူဠသောတာပန်) ဖြစ်ရန်ပင် အသိတရား မပြည့်စုံကြပါ။ သို့သော်လည်း ထိုသူတို့သည် ဖြစ်ပျက်မြင်၊ ဖြစ်ပျက်မုန်း၊ ဖြစ်ပျက် ဆုံးချင်နေကြလေသည်။ မဟာသောတာပန်အစစ်ဖြစ်ရေး ကြိုးစားနေကြ လေသည်။ သဒ္ဓါ၊ ဝီရိယ၊ သမာဓိတွေကောင်းကြသော်လည်း သတိ၊ ပညာ

အားနည်းနေကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓါလွန်ကဲ ပညာနည်းနေသဖြင့် အဆင့်တွေကျော်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။

**အခြေခံသဘောတရား (၂) ခု
(နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်)**

နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် ခေါ် နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိနိုင်ရန်အတွက် နာမ်ရုပ်ကိုမမြင်နိုင်အောင် ဖုံးလွှမ်းပိတ်ဆို့ထားသော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို ဖယ်ရပေမည်။ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တွင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာသည် သိမ်မွေ့၍ ဥပါဒါန်သည်ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို အရင်သိအောင် အားထုတ်ရာတွင် ထင်ရှားသော ဥပါဒါန်နှင့် စတင်နှလုံးသွင်းလျှင် အဆင်ပြေတတ်ပါသည်။

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် မြင်ရာတွင် ရုပ်နာမ်နှစ်ပါး၊ ခန္ဓာငါးပါးလိုမသိတာက အဝိဇ္ဇာ၊ နှစ်သက်တာက တဏှာ၊ စွဲလမ်းတာက ဥပါဒါန်ဖြစ်တော့သည်။ ဤသို့ဖြင့် မြင်မှုကိစ္စတွင် အဆင်းရူပါရုံသည် ရုပ်၊ သိတာသည် နာမ်ဟု ဉာဏ်မှာမမြင်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုလို့ မြင်သောကြောင့် အဝိဇ္ဇာရှိ၏။ ၎င်းတို့ကို တွယ်တာနှစ်သက်လျှင် တဏှာ၊ စွဲလမ်းလျှင် ဥပါဒါန် ဖြစ်တော့သည်။ ဤသို့ဖြင့် အဝိဇ္ဇာရှိမှန်း သိနိုင် သော်လည်း တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ခွဲခြားဖို့လိုလာ၏။ ထိုအခါ ဥပါဒါန် ပစ္စယာကမ္မဘဝဆိုသည့် ဒေသနာကို ကိုးကားရ၏။ ဥပါဒါန်ကြောင့် ကမ္မ ဘဝဆိုသော ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတို့ဖြစ်ကြရ၏။ ဥပမာ - ရုပ်ရှင် ဥပါဒါန်ကပ်သူက ရုပ်ရှင်အကြောင်းပြော၏။ ဘောလုံးပွဲဥပါဒါန်ကပ်သူက ဘောလုံးပွဲ အကြောင်းပြော၏။ ဤသို့ဖြင့် ကိုယ်ဥပါဒါန် ကပ်ရာကိုသာ ပြောကြ၊ လုပ်ကြ၊ တွေးကြခြင်းဖြစ်သည်။ သတိပဋ္ဌာန်မရှိသောကြောင့်သာ မသိနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဥပမာ၊ စတိုးဆိုင် တစ်ဆိုင်သို့သွားလျှင် မြင်တာကို နာမ်ရုပ်လို့

မသိတာက အဝိဇ္ဇာ၊ နှစ်သက်တာက တဏှာဖြစ်၏။ သို့သော် နှစ်သက်
သော်လည်း ဥပါဒါန်မကပ်၊ မစွဲလမ်းပါက မမေးမိ၊ မကိုင်မိ။ အိမ်ပြန်လာ
သော်လည်း စိတ်ထဲမှာမတွေးမိချေ။ မနောကံမမြောက်။ ဥပါဒါန်ကပ်ပါက
မိမိနှစ်သက်သောပစ္စည်းကို မေးမိ၏။ ကိုင်မိ၏။ မဝယ်ဖြစ်ပါကလည်း စိတ်
ထဲမှာအတွေးပေါ်၏။ ဥပါဒါန်ကြောင့် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ မြောက်
နေ၏။ ဤသို့ဖြင့် ဥပါဒါန်ကပ်၊ မကပ်ကို သတိပဋ္ဌာန်ရှိပါက သိနိုင်ပေသည်။

ရုပ်နာမ် ပရမတ်အပေါ်တွင် ဖုံးထားသော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာကို
ဖယ်နိုင်ရန်အတွက် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး တို့တွင် ဥပါဒါန်ကပ်၊
မကပ်ကို စတင်သတိထားကြည့်ရင်း အကြမ်းစား၊ အလတ်စား၊ အနုစား
ဥပါဒါန်တို့ကို အဆင့်ဆင့်မြင်နိုင်လာပေမည်။ ထိုအခါ ဥပါဒါန် ပါးလျှင်
ပါးသလောက် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာတို့လည်း နည်းပါးလာ၏။ မြူပိတ်နေလျှင်
မမြင်နိုင်ပဲ အထင်နှင့်မှန်းဆနေရသလို အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် မြူကြောင့်
ပရမတ်နာမ်ရုပ်ကို မမြင်နိုင်ကြပဲ မှန်းဆပြီး ဖြစ်ပျက်လုပ်နေကြခြင်းနှင့်
တူနေ၏။

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး အပေါ်မှာရှိသော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊
ဥပါဒါန်ကို သတိ၊ ပညာနှင့် သိမြင်ပြီးပါးအောင် နှလုံးသွင်းအားထုတ်နိုင်
ပါက ရုပ်နာမ်ပရမတ်တရားတို့၏သဘာဝကို ယထာဘူတကျကျ အရှိကို
အရှိအတိုင်း ဉာဏ်ဖြင့် သိမြင်နိုင်ပေမည်။

(အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်သည် ဘယ်လိုဖြစ်သလဲ၊ ဘယ်နေရာ
မှာရှိသလဲ၊ ၎င်းတို့ကို ပယ်ရအောင် မဂ္ဂင်ဖြင့် ဘယ်လို နှလုံးသွင်းမလဲ
စသည်တို့ကို ယခုစာအုပ်၏ ဒုတိယအပိုင်း လက်တွေ့ဝိပဿနာတွင်
ရေးသားတင်ပြထားပါသည်။)

ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်

ဖြစ်ပေါ်လာသောတရားတိုင်းတွင် အကြောင်းအရင်းခံရှိ၏။ အလိုလိုဖြစ်တာမရှိ၊ ဖန်ဆင်းရှင်မရှိ၊ တန်ခိုးရှင်မရှိ၊ အကြောင်းအကျိုး မျှသာဖြစ်၏။ ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်၏ အခြေခံသဘောတရားတွင် အကျိုးတရား သည် အကြောင်းအားလျော်စွာပင် ဖြစ်ပေါ်ရ၏။ အကြောင်းတရားကို လစ်လျူပြု၍ အကျိုးတရားအပေါ်မှာ မိမိအလိုအတိုင်း အစိုးမရ၊ အတ္တ မဟုတ်၊ အနတ္တဝါဒဖြစ်၏။ အကျိုးတရားအပေါ်မှာ မိမိအလိုအတိုင်း အစိုးရသည်ဟု ယူဆလျှင် အတ္တဝါဒဖြစ်၏။

ဥပမာ - လက်ခုပ်တီးခြင်း အကြောင်းကြောင့် လက်ခုပ်သံ မြည်ခြင်း အကျိုးတရားဖြစ်ပေါ်မှုကိစ္စတွင် လက်ခုပ်တီးသော်လည်း မိမိ အလိုအတိုင်း လက်ခုပ်သံမမြည်အောင် အကျိုးတရားအပေါ်တွင် အစိုးရ လျှင် အတ္တရှိ၏။ လက်ခုပ်သံကို လက်ခုပ်တီးခြင်းအကြောင်းကြောင့် အကြောင်းအားလျော်စွာ ဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုးတရားလို့ လက်ခံလျှင် အနတ္တဖြစ်၏။ လက်ခုပ်သံအကျိုးတရားသည် မိမိနှင့်မဆိုင်၊ အကြောင်း တရားကိုသာ မိမိကအားထုတ်ရ၏။ အကျိုးတရားသည် အကြောင်းတရား တို့ ပြည့်စုံညီညွတ်သောအခါ သူ့သဘောသူဆောင်၍ ဖြစ်ပေါ်ရသည်။ ထို့ကြောင့် လက်ခုပ်သံ အကျိုးတရားသည်ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာမဟုတ်ပါ။ အကြောင်း အကျိုးဆိုသော အနတ္တသဘာဝ အနေဖြင့်သာ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာ၏အခြေခံတွင် ကံနှင့်ကံ၏အကျိုးကိုယုံကြည် လက်ခံ ခြင်းသည် အလွန်အရေးကြီးလှ၏။ ကံနှင့်ကံ၏အကျိုးဆိုသော ကောင်းတာ လုပ်လျှင် ကောင်းတာဖြစ်၏။ မကောင်းတာလုပ်လျှင် မကောင်းတာဖြစ်၏။ အကြောင်းကောင်းလို့ အကျိုးကောင်း၏၊ အကြောင်းမကောင်းလို့ အကျိုး ဆိုး၏။ အကြောင်းအကျိုးဆိုသော သဘာဝနိယာမတရားတစ်ခု သာဖြစ်၏။ ဖန်တီးရှင်၊ တန်ခိုးရှင်၏ကိစ္စမဟုတ် ဆိုသည်ကို ထင်ရှားစွာ သိမြင်စေခြင်းဖြစ်သည်။

ကံနှင့်ကံ၏အကျိုးသည် သမုတိနယ်မှ အကြောင်းအကျိုးဖြစ်၍
ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်သည် ပရမတ်နယ်မှ အကြောင်းအကျိုးကို သိသော
ဉာဏ်ဖြစ်သည်။ အနတ္တဉာဏ်၏ အခြေခံသဘောတရားဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာစတင် အားထုတ်မည့်သူသည် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟ
ဉာဏ်ဖြစ်သော အကြောင်းတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်းဆိုသည့် ဉာဏ်
ပညာကို ရရှိရန် အလွန်အရေးကြီး၏။ ဖြစ်ပေါ်လာသောတရားတိုင်းတွင်
အကြောင်းအရင်းခံရှိ၏ဟူသော အဆိုတွင် မြင်မှု၊ ကြားမှု၊ နံမှု၊ စားမှု၊
ထိမှု၊ တွေးမှုတို့ ဖြစ်ပေါ်တိုင်းသည် အကျိုးတရားများဖြစ်ကြ၍ ၎င်းတို့
တွင်ရှိသော အကြောင်းတရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့်ရှာဖွေ၍ သိမ်းဆည်း
တတ်ရပေမည်။

အကြောင်းအကျိုးကို ပိုင်းခြားသိခြင်း

အကြောင်းတရားသည် မိမိနှင့်သာဆိုင်၏။ မိမိအားထုတ်လုပ်
ဆောင်ရွက်သည်မှာ အကြောင်းတရားတို့ကို ဖြည့်ဆည်းနေခြင်းသာဖြစ်၏။
အကျိုးတရားကို မိမိကလုပ်သည်မဟုတ်။ အကြောင်းတရားတို့ ပြည့်စုံ
လုံလောက်သောအခါ အကျိုးတရားသည် သူ့သဘောသူဆောင်ပြီး
အသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ်နေခြင်းသာဖြစ်၏။ သို့သော် ပရမတ်သဘာဝကို
မမြင်နိုင်သောကြောင့် အကျိုးတရားကို ငါလုပ်တာပဲဟု စွဲယူသိမ်းပိုက်ခြင်း
ဖြစ်သည်။ ထိုအခါ အတ္တ၊ အတ္တနိယသဘော ဖြစ်သော ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာ
ဖြစ်ပေါ်လာလေသည်။ ဥပမာ- အမှောင်ကိုပယ်လိုလျှင် အလင်းဆိုသော
အကြောင်းတရားကို အားထုတ်လုပ်ဆောင်ရွက်သာလိုသည်။ အမှောင်ကို
ပယ်စရာမလိုပေ။ အလင်းဆိုသော အကြောင်းတရားပြည့်စုံသည်နှင့်
အမှောင်သည်ကွယ်ပျောက်ရ၏။ မိမိသည်အကြောင်း တရားနှင့်သာ
ဆိုင်၏။ အကျိုးတရားသည် အကြောင်းတရားပြည့်စုံသည်နှင့် သူ့သဘောသူ
ဆောင်ကာ ဖြစ်ပေါ်ရ၏။ ထို့အတူ မျက်စိနှင့်အဆင်းတိုက်မှုကြောင့်
မြင်စိတ် ဖြစ်ခြင်းကို အကြောင်းအကျိုးအနတ္တလို့မသိ။ ငါ မြင်တယ်ဟုသိ၏။

မြင်သည့်အကျိုးတရားအပေါ်မှာ ငါ့ဟု ခွဲယူလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ အတ္တ အယူဖြစ်တော့သည်။ မြင်ခြင်းကို ငါ့လိုမယူပဲ မျက်စိနှင့် အဆင်းတိုက် သည့်အကြောင်းကြောင့်ဖြစ်သော မြင်မှု အကျိုးဟု ယူလျှင် အနတ္တ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအမြင်လွတ်ပြီး အကြောင်းကြောင့် အကျိုး ဖြစ်၏။ အကြောင်းချုပ်ခြင်းကြောင့် အကျိုးချုပ်၏ဟူသော ဓမ္မသဘော သက်သက်အပေါ်တွင် ဉာဏ်ဖြင့် ထိုးထွင်းသိမြင်နိုင်ပေမည်။

ပရမတ်နာမ်ရုပ်

ဝိပဿနာဆိုလျှင် နာမ်ရုပ်က စကြစမြဲ ဖြစ်ပါသည်။ နာမ်ရုပ်တွင် လည်း ရုပ်သည် ထင်ရှားသဖြင့် ပထဝီ၊ အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယောဆိုသည့် ဓါတ်ကြီး (၄)ပါးခေါ် မဟာဘူတ ဓာတ်တရားတို့မှစ၍ သင်ပြကြပါသည်။

သင်ကြားပုံစနစ်

- (၁) ပထဝီ - မာခြင်း၊ ပျော့ခြင်း။
- (၂) အာပေါ - ဖွဲ့စည်းခြင်း၊ ယိုစီးခြင်း။
- (၃) တေဇော - ပူခြင်း၊ အေးခြင်း။
- (၄) ဝါယော - ထောက်ကန်ခြင်း၊ လှုပ်ရှားခြင်း။

အထက်ပါအဓိပ္ပါယ်တို့သည် အများနားလည်သော သမုတိနယ် က အသုံးများ ဖြစ်ကြပါသည်။ ပထဝီ၊ အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယော ခေါ်ဆိုရုံမျှနှင့် မာတာ၊ ဖွဲ့စည်းတာ၊ ပူတာ၊ လှုပ်တာသိရုံမျှနှင့် ပရမတ်လို မခေါ်နိုင်သေးပါ။ ၎င်းတို့သည် အခြင်းအရာ အမူအရာ (ပြယုဂ်) မျှသာ ဖြစ်ကြသေးသည်။ ပညတ်သိသာ ရှိသေးသည်။

ပရမတ်သည် ဉာဏ်၏အာရုံဖြစ်သည်။ မာခြင်း၊ ပူခြင်း၊ လှုပ်ခြင်း ကို လက်နှင့်စမ်းလျှင် သိနိုင်ပါသည်။ လူတိုင်းလည်းသိကြပါသည်။ ၎င်းတို့ သည် ဉာဏ်၏အာရုံမဟုတ်သေးပါ။ လက်နှင့်စမ်း၍သိသော စိတ်၏

အာရုံသာ ဖြစ်ပါသည်။ စိတ်သိသည် သူသိ၊ ငါသိဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် သဘောပါဝင်၏။ ဉာဏ်သိသည် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို ပယ်သော ပညာသဘော ပါဝင်လေသည်။

ပထဝီဓာတ် နှင့် အာပေါဓာတ်

ဉာဏ်၏အာရုံဖြစ်ရန် ပညာလိုပေသည်။ ပညာသည် အကြောင်း အကျိုးဆိုသော အနတ္တအမြင်ပါဝင်ရမည်။ ဥပမာ မာခြင်းသည် အကျိုး တရားဖြစ်၍ မာသည့်အခြင်းအရာ ဖြစ်ပေါ်နေခြင်းကိုလည်း လက်ဖြင့် စမ်း၍ သိနိုင်ပေသည်။ ပရမတ်တရားတို့သည် လက်နှင့်ကိုင်၍ မရပါ။ ဉာဏ်ဖြင့်သာ သိခွင့်ရခြင်းဖြစ်သည်။ မာသည့်အခြင်းအရာသည် အကျိုး တရားဖြစ်လျှင် မာခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော သတ္တိ (သို့မဟုတ်) သိပ်သည်း စေတတ်သော သတ္တိ (Density) သည် အကြောင်းတရားဖြစ်သည်။ ထိုအကြောင်း တရားကို လက်နှင့်ကိုင်ပြလိုလည်းမရ။ မျက်စိနှင့်လည်း ကြည့်လို မရပါ။ ဉာဏ်ဖြင့်သာ သိနိုင်လေသည်။ သိပ်သည်းခြင်း (Density) များလျှင်မာ၍ သိပ်သည်းခြင်း (Density) နည်းလျှင် ပျော့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုသတ္တိကို ပထဝီဓာတ်ဟုခေါ်သည်။ ဥပမာ - လက်ထိပ်ဖြင့် ခုံတစ်ခုအပေါ်တွင် ဖိကြည့်လျှင် လက်ထိပ်တွင် သိပ်သည်းခြင်း (Density) ပြောင်းလဲမှုကို တွေ့ရ၏။ ၎င်းသည် ပထဝီဓာတ်၏သဘောဖြစ်၏။ အများအားဖြင့် ခုံ၏မာခြင်းကိုသာ သိကြလေသည်။ ထို့အတူ ခွက်တစ်ခုကို ကိုင်လိုက်လျှင် လက်ထိပ်၌၎င်း လမ်းလျှောက်လျှင်လည်း ခြေဖဝါးတွင်၎င်း ပထဝီဓာတ်၊ သိပ်သည်းခြင်း (Density) ပြောင်းလဲမှုကို တွေ့ရပေမည်။

ထို့အတူ ဖွဲ့စည်းစေတတ်သော သတ္တိသည် အာပေါဓာတ်ဖြစ်၏။ ထိုသတ္တိအားကောင်းလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံကောင်း၍ ထိုသတ္တိအားနည်းလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံညံ့ပေမည်။ ဥပမာ ရေနံနှင့်ရေခဲတွင် ရေ၌ဖွဲ့စည်းပုံအားနည်း၏။

ရေခဲ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအားကောင်း၏။ ဖွဲ့စည်းပုံ အားကောင်းသည်နှင့် ခြပ်၊ ဝတ္ထု၊ ပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်ပေါ်လာပြီး ပထဝီဓာတ်ဖြစ်သော သိပ်သည်းခြင်း သတ္တိပါ အားကောင်းလေသည်။ ရေတွင်ဖွဲ့စည်းပုံ အားနည်းသောကြောင့် ပထဝီဓာတ်၏ သိပ်သည်းမှုသည်လည်းလျော့နည်း နေခြင်းဖြစ်သည်။ ဤသို့ဖြင့် ပထဝီဓာတ် နှင့် အာပေါဓာတ် သတ္တိတို့သည် ရုပ်ဝတ္ထုတိုင်းတွင် ယှဉ်တွဲပါဝင်နေကြသည်ကို ဉာဏ်ဖြင့်သာ သိမြင်နိုင်လေသည်။

အထူးသဖြင့် ခြပ်၊ ဝတ္ထု၊ ပုံသဏ္ဍာန်တို့သည် အာပေါဓာတ်၏ အစွမ်းကြောင့်သာ ဖြစ်ပေါ်ရသည်။ အာပေါဓာတ်ဖွဲ့စည်းခြင်းသတ္တိ၏ အစွမ်းဖြင့် ပထဝီဓာတ်သည် ခြပ်၊ ဝတ္ထု၊ ပုံသဏ္ဍာန်အခြင်းအရာအနေဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမျှသာဖြစ်၏။ ဥပမာ အိမ်တွေပုံစံမတူခြင်း၊ ကားတွေ ပုံစံမတူခြင်းမှာ အာပေါဓာတ်၏ အစွမ်းသတ္တိသာဖြစ်၏။ အာပေါဓာတ်ကို ဉာဏ်ဖြင့်သာသိရ၍ ဓမ္မာရုံထိုက်သော တရားတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

တေဇောဓာတ်နှင့် ဝါယောဓာတ်

ပူစေတတ်သောသတ္တိ၊ ရင့်ကျက်စေတတ်သော သတ္တိသည် တေဇောဓာတ်ဖြစ်သည်။ တေဇောဓာတ်သည် အပူစွမ်းအင် ဖြစ်သည်။ လောကတွင် လှုပ်ရှားမှုတိုင်းသည် စွမ်းအင်ရှိမှဖြစ်ပေါ်ရသည်။ ထို့ကြောင့် တေဇောဓာတ်သည် ထောက်ကန်လှုပ်ရှားစေတတ်သော ဝါယောဓာတ်နှင့် ယှဉ်တွဲ၍ ပါဝင်နေသည်ကို ဉာဏ်၏ အာရုံအနေဖြင့် သိနိုင်ပေသည်။

ထောက်ကန်လှုပ်ရှားစေတတ်သောသတ္တိသည် ဝါယောဓာတ် ဖြစ် သည်။ လှုပ်ရှားခြင်းသည် အမူအရာ (Appearance)မျှသာဖြစ်၍ ပရမတ် ဝါယောဓာတ်မဟုတ်ပါ။ လှုပ်ရှားခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော သတ္တိကသာ ဝါယောဓာတ်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ - ရေတံခွန်တစ်ခုတွင် ရေများကျဆင်း နေခြင်းသည် လှုပ်ရှားနေသော အခြင်းအရာ (Appearance) မျှသာ ဖြစ်သည်။ ၎င်းလှုပ်ရှားမှုကို ဖြစ်စေသော တိုးမှုတွန်းမှုသတ္တိကသာ ဒလက် တစ်ခုကို လည်ပတ်စေနိုင်သော ဝါယောဓာတ်၏ စွမ်းအားသတ္တိဖြစ်သည်။

ထိုလည်ပတ်မှု စွမ်းအားဖြင့် လျှပ်စစ်ဓာတ် (Generator) မှ လျှပ်စစ်ဓာတ် အပူဓာတ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် ထောက်ကန်လှုပ်ရှား စေတတ်သော ဝါယာဓာတ်တို့သည် တေဇာဓာတ်တို့ဖြင့် ယှဉ်တွဲနေကြ သည်ကိုလည်း ဉာဏ်ဖြင့်သိခွင့်ရပေမည်။ ၎င်းတို့သည် အကြောင်းတရား တို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ဖြင့်သာ သိခွင့်ရခြင်း ဖြစ်သည်။

ရေ နှင့် ရေခဲဥပမာ

ပထဝီဓာတ်   အာပေါဓာတ်   တေဇာဓာတ်   ဝါယာဓာတ်

ရေ   -   (နည်း)   (နည်း)   (များ)   (များ)

ရေခဲ   -   (များ)   (များ)   (နည်း)   (နည်း)

မျက်မြင် နှင့် ဉာဏ်မြင်

မီးရထားသံလမ်းသည် ဝေးလျှင် ကျဉ်းသွားသည်ကို မျက်စိဖြင့် မြင်ရသော်လည်း ဘယ်နေရာမှ မကျဉ်းကြောင်းကို ဉာဏ်ဖြင့်သာ အမှန် သိ၏။ ဉာဏ်အမြင်မပါပဲ မျက်မြင်အတိုင်းသာ ယူနေပါက သစ္စာနှင့် အလှမ်းဝေးနေဦးမည်။

စိတ် နှင့် သမာဓိ

သမာဓိဆိုသည်မှာ စိတ်ကို အာရုံတစ်ခုမှ မယုံ့လွင့်သွားအောင် ထိုအာရုံ၌ တည်နေအောင်အားထုတ်၍ ရရှိထားသော စွမ်းအားတစ်ခု ဖြစ်သည်။ တရားအားထုတ်သူသည် သမာဓိ၏အစွမ်းကြောင့် ကြွကြွ၊ ရွရွ၊ မွမွ၊ လှုပ်လှုပ်စသည်တို့ကို အများအားဖြင့် တွေ့တတ်ကြပါသည်။ တချို့ လည်း အလင်း၊ အမှုံစသည်ဖြင့် နိမိတ်အမျိုးမျိုးကိုလည်း တွေ့တတ်ပါသည်။

ထိုအခါ ၎င်းတို့ကို ရုပ်ပရမတ်ထင်ပြီး ဝိပဿနာ အနေဖြင့် ရှုပွားနေတတ်ပါသည်။ ရှုပွားနေတာကြာသော်လည်း ထို့ထက်ပိုပြီး အသိတိုးမလာပါ။ သို့သော် သမာဓိအားကောင်းသော သူအချို့တွင် ထိုရွှံ့ မွှံ့ လှုပ်လှုပ်များ ရုတ်တရက် ချုပ်ပျောက်တတ်ပါသည်။ ထိုအခါ တရားထူးရသလိုလို ထင်လာတော့သည်။ တစ်ချို့နှစ်ပေါင်းများစွာ အားထုတ်နေပါသော်လည်း ခန္ဓာကိုမငြီးငွေ့ပဲ ကမ္မဋ္ဌာန်းအလုပ်ကို ငြီးငွေ့လာကြသည်ကိုလည်း တွေ့ရကြားရပါသည်။

ဥပမာ တစ်ခုပေးချင်ပါသည်။ ယခုအခါတွင် သွေးစစ်သည်ကို လူတိုင်းသိကြပါသည်။ သွေးစက်ကို မှန်ဘီလူး (Microscope) အောက်မှာ ထားပြီး ကြည့်လျှင် မှန်ဘီလူး၏အစွမ်းကြောင့် သွေးတွင်ပါဝင်သည်တို့ကို အစက်အပြောက်၊ အလုံးအဝိုင်းစသည့် အနေဖြင့် သာမန်လူတို့ မြင်ရပေမည်။ ၎င်းသည် သမာဓိအစွမ်း ဖြင့်သိသော စိတ်သိနှင့်တူ၏။ ၎င်းသွေးစက်ကို ဆရာဝန်တို့ကြည့်ပါမူ ပညာသိ၊ ဉာဏ်သိဖြင့် မြင်ပေမည်။ ရောဂါကိုလည်း သိမည်၊ ပျောက်ကင်းအောင်လည်း ကုသနိုင်ပေမည်။

သမာဓိ နှင့် ပညာ

ဝင်လေထွက်လေ၌ ဖြစ်စေ၊ စင်္ကြံလျှောက်၍ဖြစ်စေ၊ သွားအချင်းချင်း ကြိတ်ဝါး၍ဖြစ်စေ၊ လက်နှင့်ကိုင်၍ဖြစ်စေ၊ ထိနေသောသဘောမှတစ်ပါး နာမည်၊ သဏ္ဍာန်များ ပညတ်မပါရအောင်၊ ထိနေသောအာရုံမှ မပျံ့လွင့်အောင် ထိနေတဲ့အာရုံ သက်သက်ပေါ်မှာပဲ တည်နေအောင် သမာဓိလို၏။ ထိုသမာဓိ မပြည့်စုံလျှင် လေ၊ နှာခေါင်း၊ ခြေထောက်၊ ကြမ်း၊ ပါးစပ်၊ သွား၊ လက်၊ ခွက် စသည်ဖြင့် အာရုံများ ပျံ့သွားသောကြောင့် နာမသဏ္ဍာန် ပညတ်များ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုထိသော အာရုံမှလွဲ၍ တခြားသို့ မပျံ့လွင့်အောင် သမာဓိထူထောင်ရမည်။
သမာဓိအစွမ်းဖြင့် ထို ထိသောအာရုံ၌တည်လျှင် ရုပ်ပရမတ်

တို့ကို ကောက်တတ်သော ဉာဏ်ပညာလိုအပ်၏။ ထိုသောအာရုံပေါ်တွင် ဓါတ်(၄)ပါးအစုအဝေးမှ ထင်ရှားရာကို ဉာဏ်ဖြင့် သိမ်းဆည်းတတ်ရ ပေမည်။

ဥပမာ - လက်ထိပ်ဖြင့် စားပွဲပြင်ပေါ်တွင် ထိကြည့်ပါ။ တွေ့ထိ သော အခြင်းအရာဖြစ်ပေါ်ရန်အတွက် နောက်မှတွန်းထိုး ထောက်ကန် သောသဘောသည်ရှိရ၏။ ထိုဝါယောဓာတ်၏ တွန်းမှုအစွမ်းကြောင့် လက်ထိပ်တွင် သိပ်သည်းခြင်း၊ ပထဝီဓာတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ တွန်းမှု ဝါယောဓာတ်သည်လည်း တေဇောဓာတ်စွမ်းအား မရှိဘဲနှင့်မဖြစ်နိုင်။ လှုပ်ရှားမှုတိုင်းတွင် စွမ်းအားလို၏။ ထိုတေဇော ဝါယော၊ ပထဝီဓာတ် သုံးပါးတို့ကို အညီအညွတ် တစ်ပေါင်းတည်း ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းမှု အာပေါဓာတ်ရှိရသည်။ ဤသို့ဖြင့် ထိုမှုတစ်ခုတွင် ဉာဏ်ဖြင့်သာ ဓာတ် (၄)ပါးတို့ကို သိမ်းဆည်း နိုင်လေသည်။

လက် နှင့် စားပွဲပျောက် နာမ်ရုပ်ရောက်

လက်ထိပ်နှင့် စားပွဲပြင်အပေါ်ထိရာတွင် အထက်ပါအတိုင်း ဉာဏ်ဖြင့် ဓာတ်(၄)ပါးတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်ပါက လက်လည်းပျောက် စားပွဲလည်းပျောက်ပြီး ဓာတ်(၄)ပါးဆိုသော ရုပ်ဖြစ်ပေါ်မှုကို ဉာဏ်ဖြင့် သိမြင်နိုင်ပေသည်။ ရုပ်နှင့်နာမ်သဘောကို ထိတာကရုပ်၊ သိတာကနာမ် ဆိုသော်လည်း သမုတိနယ်မှ သူသိ၊ ငါသိမျိုး မဟုတ်ပါ။ သမာဓိ၊ ပညာဖြင့် နှလုံးသွင်းနိုင်ပြီး ဉာဏ်ဖြင့်သာသိနိုင်သော ပရမတ်အမြင်မျိုးဖြစ်ကြောင်း ကို သတိပြုသင့်ပါသည်။

ပရမတ် နှင့် ဝိပဿနာ

ပရမတ်ရုပ်နာမ်ကို ဉာဏ်ဖြင့် သိမ်းဆည်းတတ်ပါက ပရမတ် တရားတို့၏ သဘာဝကို ဉာဏ်တွင်ထင်ရှားလာပေမည်။ ပရမတ်တရား တို့သည် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှသာ ဖြစ်ပေါ်ကြ၏။ ဖြစ်တဲ့နေရာမှာပင် ချုပ်ပျောက်၏။ နေရာရွေ့ပြောင်းခြင်းလုံးဝမရှိ။ သူ့သဘောသူဆောင်၏

စသည်ဖြင့် ပရမတ်တရားတို့၏ သဘာဝကို ဉာဏ်ဖြင့်တွေ့မြင် လာပေမည်။ ထိုအခါ အမှန်အတိုင်း ယထာဘူတကျကျ သိမြင်သောကြောင့် ထိုရုပ်နာမ် တရားတို့အပေါ်မှာ အမြဲမရှိသည့်သဘော၊ အခိုင်အမာမရှိသည့် သဘော၊ အနှစ်အသား မရှိသည့်သဘော အစသည်ဖြင့် ဉာဏ်မှာထင်ရှားလာပြီး သူများပြောမဟုတ်ပဲ ကိုယ်ပိုင်သိဖြင့် ဆုံးဖြတ်နိုင်လေသည်။ ထိုသို့ အမှန်အတိုင်း ဆုံးဖြတ်သိမြင်ခြင်းဖြင့် အဝိဇ္ဇာချုပ်သောကြောင့် ရုပ်နာမ် တရားအပေါ်မှာ တွယ်တာစွဲလမ်းနေသော တဏှာ၊ ဥပါဒါန်များကို ပယ်နိုင် လေသည်။ ရုပ်နာမ်၊ ကြောင်းကျိုး၊ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ လက္ခဏာတို့ကို သစ္စာလေးပါးနှင့် စပ်၍မသိသော အဝိဇ္ဇာအား ပယ်နိုင်ခြင်းကြောင့် တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသော သမုဒယ ကိလေသာတရားတို့ ချုပ်ပျောက်လေတော့သည်။

သမုဒယ ပယ်ဖို့သာ အဓိက

ဘုရားရှင်၏ သာသနာတွင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသော သမုဒယပယ်မှုသာ ပဓာနဖြစ်၏။ သမုဒယကြောင့် ဒုက္ခဖြစ်ရ၏။ သမုဒယ ကို ပယ်လျှင်ဒုက္ခချုပ်၏။ မဂ္ဂင်ပွားခြင်းကြောင့် သမုဒယကို ပယ်နိုင်လျှင် ဒုက္ခချုပ်ငြိမ်းပြီး နိရောဓဆိုက်ပေသည်။

နာမ်ကိုသိမ်းဆည်းခြင်း

ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးတွင် ရုပ်သည်ထင်ရှား၏။ နာမ်သည် မထင်ရှား၊ သိမ်မွေ့သောသဘောရှိ၏။ ရုပ်အစုအပေါင်းကို ရူပက္ခန္ဓာဟုခေါ်၍ နာမ် အစုအပေါင်းကို နာမက္ခန္ဓာဟုခေါ်၏။ နာမ်ခန္ဓာ (၄) ပါးရှိ၏။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၊ သညာက္ခန္ဓာ၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၊ ဝိညာဏက္ခန္ဓာတို့ဖြစ်၏။ ထိုနာမ်ခန္ဓာ(၄) ပါးတွင် သညာက္ခန္ဓာသည် သင်ကြားရာ၌ သိလွယ်၏။

မှတ်သားတတ်သောသဘော အစုအပေါင်းကို သညာက္ခန္ဓာဟု ခေါ်၏။ ဥပမာ လူတိုင်းတွင် နာမည်ကိုယ်စီရှိကြ၏။ သို့သော် မွေးလာတုန်း အခါက နာမည်မပါ။ အဖေအမေက နာမည်ပေးသောကြောင့်ခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုဆက်ဆံရန်အတွက် နာမည်တစ်ခု ရလေသည်။ ထိုနာမည်ကို ငါ့

အမည်ဟု မှတ်သားထားသောသညာကတော့ မွေးကတည်းက ပါလေသည်။ သို့သော် မွေးရာပါသညာကို မေ့နေကြသည်။ တကယ်မရှိပဲ ခေါ်ဝေါ် ဆက်ဆံရန်အတွက် သုံးရသော ထိုနာမည်ကိုတော့ ခေါ်သံကြားလိုက်တာနဲ့ ငါ့ပဲ၊ ငါ့နာမည်ပဲလို့ တကယ်ထင်တော့သည်။ အမှန်မှာ နာမည်ခေါ်သံသည် အသံနှင့်နာမည်သာ အရှိတရားဖြစ်သော်လည်း ကြားသူမှာ ငါ၊ သူတစ်ပါး၊ ယေဘုျား၊ မိန်းမဆိုသော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအယူမှားများ ဖြစ်ပေါ်သွား တော့သည်။ ထိုအယူမှားကို ဒိဋ္ဌိဟုခေါ်၏။ နာမည်နှင့်အသံကို ငါ၊ သူတစ်ပါး၊ ယေဘုျား၊ မိန်းမအနေဖြင့် မှားယွင်းစွာ ဒိဋ္ဌိနှင့် စွဲလမ်းနေခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဒိဋ္ဌိပါဒါန်ဟုခေါ်သည်။ သို့သော် ဒိဋ္ဌိဖြုတ်ချင်သော ယောဂီသည် မိမိနာမည်မှာပင် ဒိဋ္ဌိကပ်နေမှန်း မသိနိုင်ကြပါ။ ဒိဋ္ဌိသည် ဒိဋ္ဌိပါဒါန်အနေဖြင့် မိမိနာမည်မှာပင် ကပ်နေကြောင်းမသိပဲ ဘယ်မှာဒိဋ္ဌိ သွားဖြုတ်မည်နည်း။ ဒိဋ္ဌိ ဖြုတ်ချင်လျှင် ဒိဋ္ဌိကပ်ရာကို အရင်မြင်အောင် ကြည့်နိုင်ရပေမည်။

ဥပမာ - မိမိနာမည်ကို ခေါ်သံကြားပါက မိမိတွင် သညာပေါ်၏။ နာမည်ကို သညာက မှတ်သားထားခြင်း သာဖြစ်သည်။ သညာပေါ်သည်ဟု ဉာဏ်က အကြောင်းကို မသိမ်းဆည်းတတ်သောကြောင့် ငါ့ပဲ၊ ငါ့နာမည် ပဲဟု ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအယူမှား ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ သညာပေါ်တာ ကို ငါ၊ ငါ့နာမည်လို့ အသိမှားတာက အဝိဇ္ဇာ၊ အဲဒီ ငါ၊ ငါ့နာမည်အပေါ်မှာ နှစ်သက်တာက တဏှာ၊ စွဲလမ်းတာက ဥပါဒါန်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

မိမိ၏နာမည် ခေါ်သံကြားမှုအပေါ်မှာ အကြောင်းတရားဖြစ် သောသညာကို ဉာဏ်ဖြင့် မသိမ်းဆည်းနိုင်သောကြောင့် ပရမတ်မရောက် ချေ။ နာမည်ခေါ်သံ ဆုံးသည်နှင့် ထိုသညာချုပ်၏။ သညာ၏ ဖြစ်မှု၊ ပျက်မှု သဘောသည် သူ့သဘောသူဆောင်၏။ မမြဲသော အနိစ္စဖြစ်၏။ ခေါ်သံနှင့် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှ ထိုသညာဖြစ်ပေါ်၏။ ခေါ်သံနှင့် အကြောင်း မတိုက်ဆိုင်ခင်ကလည်း ထိုသညာမရှိ။ အကြောင်းကင်းသောအခါ၌လည်း ထိုသညာမရှိ။ သညာ၏အမြဲမရှိမှု၊ အခိုင်အမာမရှိမှု၊ အနှစ်အသားမရှိမှု

စသည်တို့ ဉာဏ်မှာထင်ရှားလာပြီး အနိစ္စ၊ အနတ္တလက္ခဏာများ ထင်ပေါ်လာတော့သည်။ ထိုအခါ သညာကို ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာဟု ဥပါဒါန်ဖြင့် စွဲယူထားသော ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာတို့ကို ပယ်ရှားနိုင်ပေမည်။

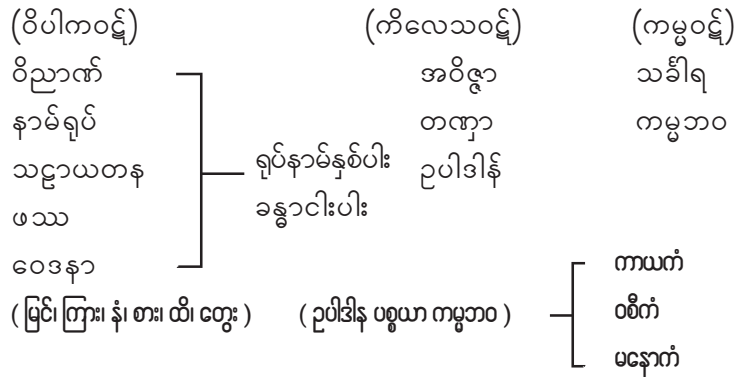
ဤကဲ့သို့ သညာကို စတင်နှလုံး သွင်းနိုင်ပါက မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ပညတ်အပေါ်၌ တကယ်ရှိ၊ အမှန်ရှိ စွဲထင်နေသော အယူမှားများ လျော့ပါးသက်သာလာပြီး သညာ၏သဘော အမှန်ကို စတင် နားလည်ခွင့်ရပေမည်။ ထိုသို့ သညာပရမတ်အပေါ်တွင် အမြင် စင်ကြယ် လာပါက ဉာဏ်ရင့်လာသောအခါတွင် မြင်လျှင် ရူပသညာ (အဆင်း)၊ ကြားလျှင် သဒ္ဒသညာ (အသံ) စသည်ဖြင့် ဂန္ဓသညာ (အနံ့)၊ ရသသညာ (အရသာ)၊ ဖေါဋ္ဌဗ္ဗသညာ (အထိ)၊ ဓမ္မသညာ (အတွေး) အနေဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါလွတ်အောင် သိမြင်ခွင့်ရရှိလာပေမည်။

သညာအပေါ်မှာ ဖုံးလွှမ်းနေသော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် တို့ကို ပယ်နိုင်သောအခါ သညာသည် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါမဟုတ်။ သညာသည် မှတ်သားတတ်သောသဘောမျှ သတ္တိရှိသောသညာအဖြစ်သိမြင်သွားပြီး မှတ်သားမှုသက်သက်ဆိုသော ဓမ္မသဘာဝ ကြိယာသဘောကို ဉာဏ်ဖြင့် ထိုးထွင်းသိမြင်နိုင်ပေမည်။

ဤသို့ဖြင့် သညာအပေါ်မှာ အဝိဇ္ဇာကြောင့် အသိမှားခြင်း၊ တဏှာ ဥပါဒါန်ကြောင့် တွယ်တာစွဲလမ်းခြင်းစသော သမုဒယများကို ပယ်ရှား နိုင်ခြင်းဖြင့် နောက်ဘဝ၊ နောက်ခန္ဓာဆိုသော သညာကုန္ဒာများ အသစ်တစ်ဖန် မဖြစ်ပေါ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသော နိရောဓသစ္စာသို့ ဆိုက်ရောက်လေတော့သည်။

သညာကို ဉာဏ်ဖြင့် သိမ်းဆည်းသကဲ့သို့ ကျန်ဝေဒနာ၊ သင်္ခါရ၊ ဝိညာဏ်များကိုလည်း မိမိပါရမီအလိုက် ဉာဏ်မှာထင်ရှားလာသည့်အတိုင်း အကြောင်းတိုက်ဆိုင်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ပရမတ်အာရုံတို့အပေါ်တွင် ကြိုးစားသိမ်းဆည်း နှလုံးသွင်းပွားများခြင်းဖြင့် ဝိပဿနာ အလုပ်ကို မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်တိုင်အောင် အားထုတ်နိုင်ကြပေမည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ၊ ဝဋ် (၃) ပါး နှင့် အခြေခံဉာဏ် (၂) ပါး

မြင်မှု၊ ကြားမှု၊ နံမှု၊ စားမှု၊ ထိမှု၊ တွေးမှုတို့တွင် ဖြစ်ပေါ်သော ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးတို့သည် ဝိပါကဝဋ် ဖြစ်၏။ ၎င်းတို့ကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ လို့အသိမှားမှုသည် အဝိဇ္ဇာ၊ နှစ်သက်မှုသည် တဏှာ၊ စွဲလမ်းမှုသည် ဥပါဒါန် ဖြစ်၏။ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ ၊ ဥပါဒါန်တို့သည် ကိလေသဝဋ် ဖြစ်ကြ၍ ဥပါဒါန်ကြောင့် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတို့ဖြင့် အားထုတ်မှု သင်္ခါရများဖြစ်ပေါ်ကာ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံများ ဖြစ်ပေါ်ကြခြင်းသည် ကမ္မဝဋ်ဖြစ်သည်။ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး ဆိုသော ဝိပါကဝဋ် အပေါ်တွင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် ကိလေသာဝင်သောကြောင့် ကမ္မဝဋ်ဖြစ်ပေါ်ကာ သံသရာလည်ရခြင်းဖြစ်သည်။ ကိလေသဝဋ်ချုပ်လျှင် ကမ္မဝဋ်ချုပ်၍ သံသရာရပ်၏။

ဥပါဒါန်ပစ္စယာ ကမ္မဘဝဆိုသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဒေသနာတော် အရ ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတို့သည် ဥပါဒါန်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ် နေရသည်ဟုဆို၏။ ထိုသို့ဆိုလျှင် မိမိ၌ဖြစ်သော ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတို့၏အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းလိုပါက ဥပါဒါန်ကို ကောက်တတ် ရပေမည်။ ဥပါဒါန်ကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်နိုင်ရပေမည်။ မိမိ၏ ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတို့တွင် ဥပါဒါန်ကိုမိလျှင် အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းနိုင်

သော ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကို ရလေသည်။

ထို့ကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး တို့တွင် ဥပါဒါန် ကပ်
မကပ်ကို နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်ခြင်းဖြင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကို ရင့်သန်
ထက်မြက်စေ၍ ဥပါဒါန်ကပ်တာကိုသိလျှင်လည်း ဥပါဒါန်ကပ်ဖြစ်ပျက်
သိတာကမဂ်ဖြစ်၏။ စိတ်သည်တစ်ကြိမ်တွင် နှစ်စိတ်ပြိုင်မဖြစ်ပေ။
ဥပါဒါန်ကပ်သောအချိန်တွင် ဥပါဒါန်ကိုမသိနိုင်ချေ။ သိသောအချိန်
တွင်လည်း ဥပါဒါန်မရှိတော့ချေ၊ ချုပ်ပြီးဖြစ်၏။ ဥပါဒါန်မကပ်တာကို
သိလျှင်လည်း မောဟချုပ်၏။ မောဟမရှိတာကို မောဟမရှိမှန်းသိလျှင်
လည်း မဂ္ဂသစ္စာထိုက်၏။ မဂ္ဂသစ္စာသည်သာ ဝိပဿနာ၏ လိုရင်းပဓာန
ဖြစ်သည်။ ဤသို့ဖြင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၏အကြောင်းအကျိုးကို ခန္ဓာဉာဏ်
ရောက်သိမြင်လျှင် အခြေခံဉာဏ်နှစ်ပါးကို ရလေသည်။

သညာ နှင့် သင်္ခါရ

ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် သူတော်ကောင်းတို့သည် နေ့စဉ်ဘုရား ရှိခိုး
တတ်ကြပါသည်။ အများအားဖြင့် ငါဘုရားရှိခိုးဦးမှဆိုပြီး ဘုရား
စင်ရှေ့အရောက် သွားတတ်ကြပါသည်။ ဘုရားရှိခိုးနေစဉ်၌လည်း ဘုရား
ဂုဏ်တော်၊ ပုံတော်များကို ရည်မှန်းဦးခိုက် ကန်တော့ကြပါသည်။ ဤသည်
မှာ ရိုးရာအစဉ်အလာတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ အလွန်ကောင်းမြတ်ပါသည်။
ပန်း၊ ဆီမီး၊ သောက်တော်ရေ၊ ဆွမ်းတော်ပွဲစသည်ဖြင့်လည်း ဆက်ကပ်
လှူဒါန်း ကြပါသည်။ ဒါနကုသိုလ်၊ သီလကုသိုလ်၊ သမထဘာဝနာ ကုသိုလ်
များရကြပါသည်။

သို့သော် ထို့ထက်ပို၍ သညာ၊ သင်္ခါရတို့၏ ပရမတ်သဘာဝတရား
တို့ အလုပ်လုပ်နေကြပုံကို မြင်နိုင်လျှင် ဝိပဿနာ ဘာဝနာကုသိုလ်ပင်
ထပ်၍ရနိုင်ကြပေမည်။ ဥပမာ ဘုရားရှိခိုးချင်တာကို ဆန္ဒစေတသိက်
ပေါ်သည်၊ စေတနာက တိုက်တွန်းနှိုးဆော်သည်၊ ဝီရိယက ဘုရားစင်ရှေ့

ရောက်အောင် အားထုတ်သည်။ ဤသို့သိနိုင်လျှင် မနောကံ၊ ကာယကံ ဆိုသော သင်္ခါရတရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့်သိမ်းဆည်းနိုင်ပေသည်။

ဘုရားဂုဏ်တော်များ ရွတ်ပွားသောအခါ၌လည်း အရဟံ၊ သမ္မာ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော စသည်ဖြင့် ရွတ်ဆိုကြ၏။ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟ ဉာဏ်ဖြင့် အကြောင်းကိုသိမ်းဆည်းနိုင်လျှင် ထိုရွတ်ဆိုမှုတို့သည် သညာများ ဖြစ်ပေါ်ချုပ်ပျောက်နေခြင်းသာဖြစ်သည်။ အရဟံလို့ ဆိုလိုက်တာနှင့် ထို အရဟံသညာ မရှိတော့ချေ။ နောက်ထပ်ဆိုသော သမ္မာသမ္ဗု ဒ္ဓေါသညာ ဖြစ်ပေါ်ပြီး ချက်ခြင်းချုပ်ပျောက်၏။ ဤသို့သညာ၏ ဖြစ်ပုံချုပ်ပုံကို ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍ နှလုံးသွင်းနိုင်ပါက ဝိပဿနာကုသိုလ်ပင် ထပ်မံရရှိနိုင် ပေမည်။

ဗုဒ္ဓဘုရားရှင် ဟောကြားတော်မူသည့်အတိုင်း သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် အမြဲနှလုံးသွင်းနေနိုင်ပါက ဉာဏ်ပညာဖြင့် ခန္ဓာ၏ ပရမတ်သဘာဝတို့အား ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအမြင်ကို ကျော်လွန်၍ သိမြင်နှလုံးသွင်း တတ်လာပေမည်။ ပရမတ်ခန္ဓာအမြင် စင်ကြယ်လာပါကလည်း အဝိဇ္ဇာပါးလာသောကြောင့် တဏှာ၊ ဥပါဒါန်များ ချုပ်ငြိမ်းလာပြီး ထိုခန္ဓာငါးပါးတို့ အပေါ်တွင် ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာလို့ ဥပါဒါန်ဖြင့် တွယ်တာစွဲလမ်းတတ်သော ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာများ လွင့်ပါး ပျောက်ကွယ် ရပေမည်။

ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်၏ သာသနာတွင် မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးအကျင့်မြတ်တရား သည်သာ ပဓာနဖြစ်ပေသည်။ မဂ္ဂင်အကျင့်ဖြင့်သာ အဝိဇ္ဇာအဖုံးကို ဖွင့်နိုင်လေသည်။ အဝိဇ္ဇာအဖုံးပွင့်မှလည်း ပရမတ်အမှန်ကို ဉာဏ်နှင့် သိပြီး တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသော သမုဒယတို့ကို ဖြစ်ခွင့်မပြုခြင်းဖြစ်သည်။ သမုဒယ ဖြစ်ခွင့်မရသောကြောင့် ရုပ်နာမ်ဒုက္ခတို့ ချုပ်ငြိမ်းကာ နိရောဓ သစ္စာ အသင်္ခါတနိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုရခြင်းဖြစ်သည်။

ကမ္မသတ္တိ (သို့မဟုတ်) ကံသတ္တိ

ဒါန၊ သီလ၊ ဘာဝနာ ကုသိုလ်ကောင်းမှု ပြုလုပ်ရာ၌၎င်း၊ အကုသိုလ်မကောင်းမှုဒုစရိုက်ပြုလုပ်ရာ၌၎င်း အဓိကမှာ စေတနာသည် အရေးကြီး၏။ စေတနာသည် ပြဋ္ဌာန်း၏။ စေတနာ သင်္ခါရကြောင့် ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် ကံမြောက်ကြခြင်းဖြစ်သည်။

စေတနာသည် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်တုန်း ခဏသာဖြစ်ပေါ်၏။ အကြောင်းကင်းသည်နှင့် ချုပ်ပျောက်သွား၏။ သို့သော် စေတနာသည် ချုပ်ပျောက်သွားသော်လည်း ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံသည် ကမ္မသတ္တိ အနေဖြင့် စိတ်အစဉ်မှာကိန်း၍ အမြဲလိုက်ပါနေ၏။ ထိုကမ္မသတ္တိသည် အနာဂတ်ကာလတွင် အကြောင်းတရားတို့ ပြည့်စုံလုံလောက်သောအခါ အကျိုးတရားအနေဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော သဘာဝသတ္တိရှိလေသည်။

အဓိကတင်ပြလိုသည်မှာ စေတနာတို့သည် ပရမတ်သဘာဝ အနေနှင့် ဖြစ်သည့်နေရာမှာ ချုပ်ပျောက်၏။ သို့သော် စေတနာသည် စိတ်အစဉ်၌ ကံသတ္တိအနေဖြင့် ချန်ထားခဲ့သည်။ ထိုကံသတ္တိသည်လည်း အကိန်းဓာတ် သဘောအနေဖြင့် စိတ်အစဉ်မှာ ပါဝင်သွား၏။ အနာဂတ် တွင် အကြောင်းတရားတို့ ပြည့်စုံသောအခါ ထိုကံသတ္တိသည် အကျိုးတရား တစ်ခုကို ဖြစ်ခွင့်ပြုလေသည်။ ကံသတ္တိသည် စိတ်အစဉ်မှာလိုက်ပါနေပြီး အကြောင်းတရားတို့ ညီညွတ်ပြည့်စုံသောအခါ အကျိုးတရားတစ်ခုကို ဖြစ်ခွင့်ပြုနိုင်သော အစွမ်းသတ္တိ ရှိလေသည်။

ကံသတ္တိ၏စိတ်အစဉ်မှာ လိုက်ပါနေပုံကို ဥပမာပေးရလျှင် လုပ်ငန်းဌာနတစ်ခုတွင် အကြီးအကဲတစ်ဦးက လက်အောက် ဝန်ထမ်းတို့ကို လုပ်ငန်းခွင်တွင် ဆေးလိပ်မသောက်ရ၊ ကွမ်းမစားရ စသည်ဖြင့် အမိန့် ထုတ်ထားပါက ၎င်းအမိန့်သည် ပြောဆိုသတိပေးပြီးသည်နှင့် ချုပ်ပျောက် သွား၏။ သို့သော် ဝန်ထမ်းအလုပ်သမားတို့၏ စိတ်အစဉ်တွင် ထိုသတ္တိ သည် ကိန်း၍ အမြဲလိုက်ပါနေ၏။ တစ်ခါတစ်ရံ ဆေးလိပ်သောက်ချင်စိတ်၊

ကွမ်းစားချင်စိတ် ဖြစ်ပေါ်လာသော်လည်း စိတ်အစဉ်တွင် လိုက်ပါနေသော ထိုသတ္တိ၏ စွမ်းအားသည် ဆေးလိပ်သောက်ခွင့် ကွမ်းစားခွင့် မပြုချေ။ ဤနည်းတူစေတနာသင်္ခါရတို့သည် ချုပ်ပျက်ပြီးသော်လည်း ကံသတ္တိ အနေဖြင့် စိတ်အစဉ်တွင် လိုက်ပါနေသည်ကို သူများပြောမဟုတ်ပဲ၊ ကိုယ်တိုင်သိ၊ မျက်မှောက်သိအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ် နိုင်ပေသည်။

အလုပ်ပေးတရား

အလုပ်ပေးတရားဟု ခေါင်းစဉ်တပ်ထားရသည်မှာ တရားပြောပြီး သောအခါများတွင် တချို့ကလည်း ဘယ်လိုတရားထိုင်ပြီး မှတ်ရမှာလဲ၊ အလုပ်ပေးတရားလေးလည်း ပြောပေးပါဦး စသည်ဖြင့် မေးတတ်ကြပါ သည်။ တစ်ချို့ကလည်း နားထောင်လို့တော့ကောင်းပါတယ်။ ဘယ်လိုကျင့် ရမှန်း မသိဘူးစသည်ဖြင့် ပြောသံ၊ ဆိုသံ ကြားရပါသည်။ အဲဒီအတွက် အကျဉ်းချုပ်ရေးပေးရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

စတင်တရားနှလုံးသွင်းအားထုတ်သူများသည် သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သမ္မာ သင်္ကပ္ပဆိုသော ပညာမဂ္ဂင် မဝင်တတ်သေးချေ။ ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိ ဆိုသော သမာဓိမဂ္ဂင်ကိုသာ ပြည့်စုံအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ရ၏။ ထို့ကြောင့်ဝင်လေ ထွက်လေပဲမှတ်မှတ်၊ ပိန်တယ် ဖေါင်းတယ်ပဲမှတ်မှတ်၊ ကြွတယ် လှမ်းတယ် ချတယ်ပဲမှတ်မှတ်၊ နာတာ ကျင်တာ၊ တောင့်တာ တင်းတာ၊ လှုပ်ရှားတာပဲမှတ်မှတ် ၎င်းတို့သည် ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိ တို့ကို ထူထောင်နေခြင်းသာဖြစ်သည်။

သမာဓိမဂ္ဂင်တို့ အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ပြည့်စုံလာသောအခါ ထိတဲ့အပေါ်မှာ၎င်း၊ တွန်းတဲ့အပေါ်မှာ၎င်း၊ ပူတဲ့ အေးတဲ့အပေါ်မှာ၎င်း သမာဓိတည်လာ၏။ ဥပမာ - လက်နှင့် ခွက်ကိုကိုင်သောအခါ လက်နှင့် ခွက်အပေါ်သို့ အာရုံမပျံ့လွင့်တော့ပဲ၊ ထိတဲ့သဘောလေး အပေါ်မှာသာ ကွက်ခြား၍ ဉာဏ်ဖြင့် ကောက်တတ်လာ၏။ အမည် သဏ္ဍာန် ပညတ် များဖြစ်သော လက်၊ ခွက်ပျောက်တော့သည်။ သမုတိနယ်ဖြစ်သော လက်နဲ့

ခွက်ကိုကိုင်တာ မဟုတ်တော့ပဲ ထိတဲ့နေရာမှာ သိပ်သည်းမှု ပထဝီဓာတ် (ရုပ်) ပေါ်သည်ဟု ဉာဏ်မှာ ထင်ရှားလာပေမည်။

ထိုသို့ထိတဲ့အပေါ်မှာ ပညတ်မဖက်ဘဲ ပရမတ်သဘာဝကို မိလာသောအခါ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှုရုပ်ပေါ်၏။ အကြောင်းကင်းသည်နှင့် ရုပ်မရှိတော့၊ ရုပ်သည် အနိစ္စ မမြဲသည့်အပြင် ဝိပဿနာ အားထုတ်သူ၏ ဉာဏ်တွင် ရုပ်သည်အမြဲမရှိ၊ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှုသာ ဖြစ်ပေါ်၏ဟု ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာလေသည်။ ၎င်းကို ပစ္စုပ္ပန်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ပရမတ်သဘာဝကို စာသိ၊ ပြောရုံသိမဟုတ်ပဲ ကိုယ်ပိုင်သိ၊ မျက်မှောက်သိအနေဖြင့် ဉာဏ်တွင် ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုအခါ ထိုမှုသဘောသက်သက်ပေါ်တွင် အမြဲမရှိတဲ့သဘော၊ အခိုင်အမာမရှိတဲ့သဘော၊ အနှစ်သာရ မရှိတဲ့သဘောများကို သူများပြောမဟုတ်ပဲ ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်တွင် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် အနိစ္စ၊ အနတ္တလက္ခဏာဉာဏ်များ ဖြစ်လာခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့လက္ခဏာများကို ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် မြင်လာမှသာ ဝိပဿနာဖြစ်လေသည်။

ထို့ကြောင့် ဝင်လေထွက်လေ၌ ထိုမှုသော်၎င်း၊ ပိန်တယ်၊ ဖေါင်းတယ်၌ တိုးမှု တွန်းမှုသော်၎င်း၊ လှမ်းတယ်၊ ချတယ်၌ တွန်းမှု၊ ထိုမှုသော်၎င်း၊ သမုတိနယ်မှ ပရမတ်နယ်ရောက်အောင် ပညတ်လွတ်အောင် နှလုံးသွင်းပြီး ပရမတ်စင်ကြယ်လာသောအခါ ပရမတ်တို့၏သဘာဝကို ဉာဏ်တွင်ထင်ရှားလာပြီး အနိစ္စ၊ အနတ္တလက္ခဏာများဝင်ကာ ထိုရုပ်တရားတို့အပေါ်တွင် ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာအနေဖြင့် မစွဲလမ်းတော့ပဲ ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာသမုဒယသစ္စာကို ပယ်နိုင်လေတော့သည်။

ထို့ကြောင့် စတင်တရားနှလုံးသွင်းသူများသည် အနည်းဆုံး နာရီဝက်ခန့် ဝင်လေ ထွက်လေ၊ ပိန်တယ် ဖေါင်းတယ်၊ ထိတယ် သိတယ် စသည်ဖြင့်မှတ်ရင်း ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိတို့ကို ထူထောင်ပါ။ ထို့နောက် တရားထိုင်ရာမှ ဖြေးဖြေးထပြီး စကြိုလျှောက်ပါ။ ထိုအခါ ထူထောင်အားထုတ်ထားသော သတိ၊ သမာဓိအားဖြင့် မြင်မှု၊ ကြားမှု၊ ထိမှု၊ တွန်းမှု

တို့တွင် ပညတ်လွတ်အောင် ပရမတ်ရောက်အောင် ကြိုးစား နှလုံးသွင်းပါ။ ဤသို့ဖြင့် နေ့စဉ် မြင်မှု၊ ကြားမှု၊ လှုပ်ရှားမှု၊ ထိမှု၊ သိမှုစသည်တို့အပေါ်မှာ မိမိတို့၏ လေ့ကျင့်ပျိုးထောင်ခဲ့သည့် ပါရမီအလိုက်ဉာဏ်တွင် ပရမတ် တရားတို့သည် ထင်ရှားစွာဖြစ်ပေါ်လာပေမည်။ ထို့နောက် ဉာဏ်ရင့်သန် လာသောအခါ ပရမတ်တရားတို့၏ သဘာဝလက္ခဏာများ၊ သာမည လက္ခဏာများ ထင်ရှားလာပြီး ဝိပဿနာဉာဏ်များ ရင့်သန်ပြီး အကြောင်း တရားတို့နှင့် ပြည့်စုံညီညွတ်သောအခါ မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုခွင့်ရပေမည်။

ပရမတ်သိ နှင့် လက္ခဏာသိ

သင်္ခါသိခြင်း၊ ဖတ်လို့သိခြင်းသည် သမုတိနယ်အသိသာ ဖြစ် သည်။ ပရမတ်နယ်အသိသည် နည်းလမ်းမှန်ကန်စွာ နှလုံးသွင်းနိုင်ပါက ကိုယ့်အလိုမဟုတ်ပဲ သူ့အလိုအားဖြင့် ဉာဏ်မှာ ပရမတ်သဘာဝသည် ထင်ရှားလာပေမည်။ ၎င်းကို ကိုယ်ပိုင်သိ၊ မျက်မှောက်သိဟု ခေါ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ထို့အတူ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာများမှာလည်း ကိုယ့်အလို အတိုင်း လက္ခဏာတင်ရခြင်းမဟုတ်ပါ။ သူ့အလိုအားဖြင့် ဉာဏ်မှာမမြဲတဲ့ သဘော၊ ဆင်းရဲတဲ့သဘော၊ သူ့သဘောသူဆောင်တဲ့ သဘောထင်ရှားလာမှ ဝိပဿနာဖြစ်ပေမည်။ (သူ့အလိုအားဖြင့် ဆိုသော အဓိပ္ပါယ်မှာ ကိုယ်နှင့် မဆိုင်သော ဥပေက္ခာသဘော ဖြစ်လေသည်။ ဥပေက္ခာဖြစ်ရန် ဥပါဒါန် ပြုတ်ရပေမည်။ ဥပါဒါန်ပြုတ်မှသာ ဥပေက္ခာဖြစ်၏။ ဥပေက္ခာဖြစ်မှ ကိုယ့်အလိုကင်းပြီး သူ့အလိုအတိုင်းသူ့သဘောသူဆောင်တာကို မြင်နိုင် လေသည်။)

ထိပြီးရင် မရှိတာကိုကြည့် အဲဒါဖြစ်ပျက်ပဲ

တရားအားထုတ်သူတိုင်း ဖြစ်ပျက်ကို အလွန်တွေ့ချင်ကြပါသည်။ သို့သော် ဖြစ်ပျက်၏သဘောကို ပရမတ်သဘာဝအနေဖြင့် နားမလည် သဘောမပေါက်ကြပါ။ ဖြစ်ပျက်ကို သမုတိနယ်ကလို ဒြပ်၊ ဝတ္ထုတွေ ဖြစ်ပေါ်ပျက်စီးနေသလို တွေ့ချင်မြင်ချင်နေသောကြောင့် ပညတ်အမြင် ဖြင့်သာ ဖြစ်ပျက်ကို မြင်ချင်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ရုပ်နာမ်တို့၏ ပရမတ်သဘာဝ ဖြစ်ပျက်မှာ အများထင်သလို မဟုတ်ပါ။ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်လို့ ဖြစ်ပေါ်သည်နှင့်တပြိုင်နက်ဖြစ်တဲ့ နေရာမှာ ချုပ်ပျောက်ပါသည်။ အကြောင်းမကင်းသ၍ အသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ်မှုတွေနှင့် အစားထိုးနေသောကြောင့် ဆက်တိုက်ပျက်နေတာကို မျက်မြင်အနေဖြင့် မမြင်တွေ့နိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် ပရမတ်သဘာဝ၏ ဖြစ်မှုပျက်မှုကို သိမြင်လိုလျှင် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်လျှင် ဖြစ်ပေါ်၍ အကြောင်းကင်းသည်နှင့် မရှိတဲ့ သဘောကို အရင်မြင်အောင် ကြည့်သင့်ပါသည်။ ၎င်းကို ဖြစ်ပျက်အခြေခံ လို့လည်းပြောနိုင်ပါသည်။ ပစ္စယတောဥဒယဗ္ဗယဟု ခေါ်ပါသည်။ အကြောင်းအကျိုးအားဖြင့် ဖြစ်ပျက်ရှုပြီး အနတ္တသဘောကို ဉာဏ်ဝင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အနတ္တလက္ခဏာ ဝင်နိုင်ရန်သာ လိုရင်း ဖြစ်သည်။ ဥပမာ ခြေဖဝါးနဲ့ ကြမ်းပြင်ထိမှုတွင် အကြောင်းတိုက်ဆိုင် တုန်းသာထိမှုပေါ်၏။ အကြောင်းကင်းတာနှင့် ထိုထိမှုသည် လုံးဝမရှိတော့ ချေ။ ထိုထိုဆိုသော ပရမတ်သဘောသည် ငါနှင့်မဆိုင်၊ ငါ့ဟာမဟုတ် ဆိုသော ဉာဏ်အသိဖြင့် ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာအဖြစ် ဥပါဒါန်နှင့် စွဲယူတတ်သော ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာ သမုဒယကို ပယ်ရန်သာ အဓိကလိုရင်းဖြစ်သည်။

ဆက်တိုက်ဖြစ်ပျက်ကို တွေ့လိုလျှင် ဥပမာ အနေဖြင့် လက်မောင်း လက်ဖျံတစ်လျှောက်ကို လက်သည်းနှင့်ထိ၍ ဆက်တိုက် တဖြည်းဖြည်း ဆွဲကြည့်ပါ။ ဆက်တိုက်ထိတာကို ထိပြီးတိုင်းမရှိတဲ့ သဘောအားဉာဏ် ဖြင့်ကွက်ခြားသိနိုင်လျှင် အပျက်ဆက်တိုက်ကို နှလုံးသွင်းတတ်လာပေမည်။

ထိုသို့ ပရမတ်သဘာဝ၏ ဖြစ်ပေါ်မှုနှင့် ချုပ်ပျောက်မှုကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်ပိုင် နိုင်နိုင် နှလုံးသွင်းတတ်ပါက ဝင်လေထွက်လေတွင် ထိပြီးမရှိသည့် သဘောကို ဉာဏ်ဖြင့် ဆက်တိုက် တစ်ဆက်တည်း နှလုံးသွင်းနိုင်ပါလျှင် အပျက်ချည်း ရှုနိုင်သည့် ဉာဏ်ဖြစ်ပေါ်လာပေမည်။ ဥပမာ - ရေပြင်တွင် မျဉ်းတစ်ကြောင်းဆွဲကြည့်ပါက ဆွဲလိုက်တိုင်း ဘာမှမကျန်ရှိပဲ ချုပ်ပျောက် သွား ပုံကိုသာ ဆက်တိုက်တွေ့ရပေသည်။ ထို့အတူ ပရမတ်တရားတို့သည် အကြောင်းကင်းသည်နှင့် တစ်စွန်းတစ်စမျှမကျန်ပဲ ကုန်ခမ်း ပျောက်ကွယ် သွားကြလေကုန်၏။

လမ်းစဉ် နှင့် ပန်းတိုင်

ဝိပဿနာအားထုတ်ရာတွင် ဖြစ်ပျက်သည် ပန်းတိုင် (End) မဟုတ်ပါ။ လမ်းစဉ် (Means)သာဖြစ်ပါသည်။ လမ်းစဉ်ကို ပန်းတိုင် ထင်လျှင် အဲဒီမှာပင် လမ်းဆုံး၍ ရပ်နေတတ်ပါသည်။ ပန်းတိုင်သည် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့ ဖြစ်ပေါ်တိုင်း ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးကို ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာအဖြစ် ဥပါဒါန်နှင့် စွဲလမ်းတတ်သော ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာ (သမုဒယ) ကိုပယ်ရန်သာ ဖြစ်ပါသည်။ သမုဒယကိုပယ်နိုင်မှ မဂ္ဂင် ဖြစ်ပါသည်။

ဝိပဿနာသည် မဂ္ဂင်ပွားများ အားထုတ်ခြင်းဖြစ်၏။ မဂ္ဂင်ပွား များနေလျှင် သမုဒယကိုပယ်ပြီးသား ဖြစ်နေတော့သည်။ မိမိက သမုဒယ ကို ပယ်ရန်မလိုပေ။ မဂ္ဂင်ပွားခြင်းဆိုသော အကြောင်းတရားကို ပြည့်စုံ အောင်အားထုတ်ခြင်းသာဖြစ်သည်။ မဂ္ဂင်ကသာ သမုဒယကို ဓမ္မသဘော အားဖြင့်ပယ်လေသည်။

ထို့ကြောင့် လမ်းစဉ် (Means)မှာပင် လမ်းဆုံးအနေဖြင့် ရပ် မနေကြပဲ ပရမတ်ရုပ်နာမ်တို့အပေါ်မှာ လက္ခဏာတစ်ခုခုဖြင့် သစ္စာဝင် တတ်အောင် ကြိုးစားနှလုံးသွင်းရပေမည်။ သစ္စာဝင်တတ်မှလည်း မဂ္ဂင်ဖြင့် သမုဒယကို ပယ်ပြီး ဒုက္ခငြိမ်းကာ နိရောဓဆိုက်ခြင်းဆိုသော သစ္စာလေးပါး ပန်းတိုင် (End) သို့ အရောက်လှမ်းနိုင်ပေမည်။

ဒုတိယပိုင်း

လက်တွေ့ဝိပဿနာ

လက်တွေ့ဝိပဿနာ၏ “ရည်ရွယ်ချက်”မှာ လောကတွင် သမုတိ နယ်၌ သမုဒယမရှိပဲ ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍ ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတို့ဖြင့် နေထိုင်နိုင်ရန် ဖြစ်သည်။ သမုဒယ မရှိသောကြောင့် ဒုက္ခလည်းငြိမ်းသည်။ ဒုက္ခငြိမ်းခြင်းသည်သာ ချမ်းသာစစ်၊ ချမ်းသာမှန်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် လူသားတိုင်း လိုချင်တောင့်တသော ချမ်းသာစစ်ဖြင့် လောကတွင်နေနိုင်ရန် အတွက် လက်တွေ့ဝိပဿနာကို လေ့လာပွားများ အားထုတ်ရခြင်း ဖြစ်သည်။

ဝိပဿနာသည် လက်တွေ့လုပ်ငန်းခွင်၌ အရှုဉာဏ်ဖြင့် အရှုခံ တရားတို့ကို ရှုပွားနှလုံးသွင်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အရှုဉာဏ်သည် မဂ္ဂင်တရား ဖြစ်၍ အရှုခံသည် ဒုက္ခသစ္စာနှင့် သမုဒယသစ္စာတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ အရှုဉာဏ် မဂ္ဂသစ္စာဖြင့် အရှုခံဖြစ်သော ဒုက္ခသစ္စာနှင့် သမုဒယသစ္စာတို့ကို ရှုပွားရင်း နိရောဓသစ္စာဆိုက်အောင် အားထုတ် နှလုံးသွင်းခြင်းကို ဝိပဿနာလုပ်သည်ဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဝိပဿနာအားထုတ်ခြင်း၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်သည် အရိယ သစ္စာ(၄)ပါးကို သိရန်ဖြစ်ပါသည်။ အရှုခံတရားဖြစ်သော ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြားသိခြင်း၊ သမုဒယသစ္စာကိုပယ်ခြင်းနှင့် နိရောဓသစ္စာဆိုက်ခြင်း

တို့ကို မဂ္ဂသစ္စာပွားများနှလုံးသွင်းခြင်းအားဖြင့် ကျင့်ကြံကြိုးကုတ်အားထုတ် ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

- (၁) ဒုက္ခသစ္စာကိုပိုင်းခြားသိခြင်း - ပရမတ်နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိခြင်း။
- (၂) သမုဒယသစ္စာကိုပယ်ခြင်း - အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို ပယ်ခြင်း။
- (၃) နိရောဓသစ္စာဆိုက်ခြင်း - နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း။
- (၄) မဂ္ဂသစ္စာပွားခြင်း - မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးကို ပွားများခြင်း ။

ဤသို့ဆိုလျှင် သစ္စာသိရန် ဝိပဿနာတရားပွားများခြင်းကို ဘယ် နေရာတွင် ဘယ်လိုနှလုံးသွင်းနေသလဲဆိုသည်ကို သိသင့်ပေသည်။ သိထားလျှင် တရားအားထုတ်ရာ၌ ပို၍အဆင်ပြေလွယ်ကူနိုင်ပါသည်။

အရှုခံအာရုံတရားများ

ဝိပဿနာသည် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် အကြောင်း တိုက်ဆိုင်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ပစ္စုပ္ပန်အာရုံတို့ကို ရှုပွားခြင်းဖြစ်သည်။ မြင်လိုက်၊ ကြားလိုက်၊ နံလိုက်၊ စားလိုက်၊ ထိလိုက်၊ တွေးလိုက်သည်နှင့် ၎င်းတို့သည် အရှုခံတရားများ ဖြစ်ကြလေသည်။ အရှုခံတရားကို အထူး ရှုနေစရာမလိုပါ။ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး တို့တွင် အမြဲရှိနေသော ရုပ်နာမ် သဘာဝတရားများသာ ဖြစ်ကြပါသည်။ ပရမတ်ကို မြင်တတ်သော ဉာဏ်အမြင်မရှိသေး၍သာ အရှုခံတရားများ ပျောက်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့သို့ အရှုခံတရားများကိုသိရန်နှင့် ထိုအရှုခံတရားများအပေါ် မည်ကဲ့သို့ ဝိပဿနာရှုပွားရမည်ကိုသိရန် အာရုံနှင့် ဒွါရတို့၏ အခြေခံ အကြောင်းတရားတို့ကို သိသင့်ပေသည်။

လောကတွင် ငါ၊ သူတပါး၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမဟူ၍ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အနေဖြင့် ပြောဆို ဆက်ဆံကြသော်လည်း လူတစ်ယောက်တွင် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးဆိုသော အလုပ် (၆)မျိုးသာ ရှိပါသည်။ ဒီထက် အပို ဘာမျှမရှိပါ။ ထိုအလုပ် (၆)မျိုးတွင်လည်း ဒွါရဖြစ်သော မျက်စိ၊ နား၊

နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ မနော (စိတ်)နှင့် အာရုံဆိုသော အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အထိ၊ သဘောတရားတို့သာ အလုပ်လုပ်နေကြခြင်းဖြစ်သည်။

မျက်စိနှင့်အဆင်း တိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် မြင်မှု၊ နားနှင့်အသံ တိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် ကြားမှု၊ နှာခေါင်းနှင့်အနံ့ တိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် နံ့မှု၊ လျှာနှင့်အရသာတိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် စားမှု၊ ကိုယ်နှင့်အထိ တိုက်ဆိုင်မှု ကြောင့် ထိမှု၊ မနောနှင့်သဘောတရား တိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် တွေးမှုတို့သည် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်တိုင်း ဖြစ်ပေါ်နေကြပြီး အကြောင်းကင်းသည်နှင့် ချုပ်ပျောက်နေကြသည်ကို သတိပဋ္ဌာန်ရှိလျှင် အာရုံ၊ ဒွါရတို့နှင့်ပတ်သက်ပြီး အခြေခံအကြောင်းအကျိုးသဘာဝကို သိမြင်နိုင်ပေသည်။

(အကြောင်းတရား) - (အကျိုးတရား)
(ဒွါရ) + (အာရုံ) - (ဝိညာဏ်)

- (၁) မျက်စိ (စက္ခု) + အဆင်း (ရူပါရုံ) - မြင်စိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်)
- (၂) နား (သောတ) + အသံ (သဒ္ဒါရုံ) - ကြားစိတ်(သောတဝိညာဏ်)
- (၃) နှာ (ယာန) + အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) - နံစိတ် (ယာနဝိညာဏ်)
- (၄) လျှာ (ဇိဟာ) + အရသာ(ရသာရုံ) - စားစိတ် (ဇိဟာဝိညာဏ်)
- (၅) ကိုယ် (ကာယ) + အထိ (ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) - ထိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်)
- (၆) မန (မနော) + အတွေး (မမ္မာရုံ) - တွေးစိတ်(မနောဝိညာဏ်)

မြင်ရာတွင် မျက်စိနှင့်အဆင်း တိုက်ဆိုင်ခြင်းကြောင့် မြင်စိတ် ဖြစ်ပေါ်ရ၏။ မျက်စိ နှင့် အဆင်း တိုက်ဆိုင်မှုသည် အကြောင်းတရားဖြစ်၍ မြင်စိတ်သည် အကျိုးတရားဖြစ်သည်။ ထိုမြင်မှုကိစ္စတွင် ဖန်ဆင်းရှင်၊ တန်ခိုးရှင်ကြောင့် မြင်ခြင်းမဟုတ်သလို အလိုလိုမြင်ခြင်းလည်း မဟုတ်ပါ။ မျက်စိနှင့် အဆင်းတိုက်ဆိုင်သော အကြောင်းတရားကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာ သော မြင်စိတ်အကျိုးတရားတစ်ခုသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအထဲတွင် ငါလည်း မပါ၊ သူလည်းမရှိပါ။ အကြောင်းအကျိုးဆိုသော ဖြစ်စဉ်တစ်ခုသာ ဖြစ်

သော်လည်း ထိုသို့မသိနိုင်ကြပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ပရမတ်နယ် ဖြစ်နေသောကြောင့်ပင်တည်း။

ပရမတ်နယ်ကို မရောက်သေးသောသူများသည် သမုတီနယ်မှ နေ၍ ပရမတ်အကြောင်းတွေ ပြောတတ်ကြပါသည်။ သို့သော် ပရမတ်နယ် မရောက်သေးသောကြောင့် အကြောင်းအကျိုးဆိုသော အနတ္တသဘာဝကို ပရမတ်အနေဖြင့် မမြင်နိုင်ကြပဲ သမုတီနယ်ဖြစ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အသိဖြင့် ငါက သူ့ကို မြင်တယ်လို့ သိမြင်ကြကုန်သည်။

ထို့ကြောင့် သမုတီနယ်မှ ပရမတ်နယ်သို့ကူးရန် အရေးကြီးလှပါ သည်။ ပရမတ်နယ်သို့ရောက်ရန် ပညတ်နှင့်ပရမတ်အကြောင်းများကို နည်းမျိုးစုံနှင့် သင်ကြားပေးနေကြသော်လည်း လက်တွေ့ဝိပဿနာတွင် ပရမတ်နယ်ကို အရောက်နည်းနေသေးသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ အများအား ဖြင့် သမာဓိနည်းသေးလို့ ပရမတ်မတွေ့တာဆိုပြီး သမာဓိကို ဇောင်းပေး ထူထောင်ကြပါသည်။

သမာဓိအားကောင်းလာသောအခါ၌ မထင်ရှားသော၊ သိမ်မွေ့ သော အာရုံတို့ကို သိမြင်နိုင်ကြပါသည်။ စိတ်ညွတ်လိုက်သည်နှင့် သမာဓိ အစွမ်းဖြင့် ကြွကြွ၊ ရွရွ၊ လှုပ်လှုပ် စသည်ဖြင့် ကိုယ်ခန္ဓာ၏ နေရာ အနှံ့အပြားတွင် တွေ့ရပါသည်။ ၎င်းတို့ကို ရုပ်ပရမတ်ထင်မှတ်ကာ ဖြစ်ပျက် လုပ်ကြလေသည်။

အမှန်မှာ သာမန်လူတို့တွင်လည်း ရေချိုးပြီး အေးနေသောနေရာ မှ နေပူထဲထွက်လိုက်လျှင် ချွေးစို့လာသောကြောင့် ကြွကြွ၊ ရွရွ၊ လှုပ်မှု၊ ယားမှု စသည်တို့ကို တွေ့ရပါသည်။ ၎င်းတို့သည် ထင်ရှားသောအာရုံတို့ ဖြစ်ကြသောကြောင့် သမာဓိအစွမ်းမလိုဘဲ တွေ့နိုင်ပါသည်။ ထင်ရှားသော အာရုံကို သမာဓိမလိုဘဲ တွေ့နိုင်သော်လည်း မထင်ရှားသော အာရုံကို သမာဓိအစွမ်းဖြင့်သာ တွေ့နိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် အာရုံ၏သဘာဝ မှာတော့ သူ့သိ၊ ငါသိ ပညတ်သဘောသာ ဖြစ်ပါသည်။ ပရမတ်မဟုတ်ပါ။

အဖုံးကွယ်နေလို့ပါ

ခန္ဓာ၏သဘာဝသည် အမြဲဖြစ်ပျက် နေပါသည်။ ဤသို့ဆိုလျှင် ထိုကြွကြွ၊ ရွရွ၊ လှုပ်လှုပ်များသည်လည်း ခန္ဓာကပြနေတာ မဟုတ်ပါလားလို့ မေးစရာရှိပါသည်။ ခန္ဓာကပြနေသော ရုပ်သဘောများပင် ဖြစ်သော်လည်း အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသော သမုဒယက ဖုံးကွယ် လှည့်စား ထားသောကြောင့် ပရမတ်သဘောအမှန်ကို မသိမြင်နိုင်ဘဲ ပညတ် အမြင်ဖြင့် အယူမှားတို့ကိုသာ သိမြင်နေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်အဖုံးကို အရင်မြင်အောင် ကြည့်သင့်ပေသည်။

အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုတာဘာလဲ

အဝိဇ္ဇာ ။ ။ မသိမှုမောဟ (Delusion) ဟုလည်းဆိုသည်။ သစ္စာလေးပါးအမှန် (Noble Truth)ကို မသိခြင်းလို့လည်းဆိုသည်။ အမှန် ကိုဖုံးကွယ်၍ အမှားကိုအမှန် (False Belief)ဟုလည်း သိမြင်စေသည်။ အဝိဇ္ဇာ၏အစွမ်းသည် အလွန်ကြီးကျယ်၏။ ဝိပဿနာအလုပ်သဘော အားဖြင့်ဆိုလျှင် ရုပ်နာမ်၊ အကြောင်းအကျိုး၊ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာ တို့ကို သစ္စာလေးပါးနှင့်စပ်၍ မသိခြင်းကို အဝိဇ္ဇာဟုခေါ်သည်။

တဏှာ ။ ။ တွယ်တာတပ်မက်မှု သဘော(Craving) ဖြစ်သည်။ အာရုံတို့ကို တွယ်တာကပ်ငြိခြင်းဖြစ်သည်။ အလုပ်သဘောအား ဖြင့် အစေးဓာတ် (Cohesive Power) နှင့်တူ၏။ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသောအာရုံ (ဣဌာရုံ၊ အနိဌာရုံ) တို့အပေါ်တွင် ကပ်ငြိခြင်း သဘောဖြစ်သည်။

ဥပါဒါန် ။ ။ စွဲလမ်းမှုသဘော (Clinging) ဖြစ်သည်။ တဏှာ၏အစေးဓာတ်ဖြင့် အာရုံတို့ကိုထိတွေ့သောအခါ ရုန်းမထွက်နိုင် အောင် မလွတ်တမ်း စွဲယူတွယ်ကပ်လိုက်ခြင်း (Attachment) ဖြစ်လေသည်။ ဥပမာ- မြွေသည် အစာဖြစ်သောဖားကို မလွတ်တမ်းခဲထားသကဲ့သို့ ထိုထို အာရုံတို့ကို ကောင်းသည်ဖြစ်စေ၊ မကောင်းသည်ဖြစ်စေ မလွတ်တမ်းစွဲယူ

- သိမ်းပိုက်ထားမှုသည် ဥပါဒါန်၏သဘောဖြစ်ပါသည်။ ဥပါဒါန် (၄)မျိုးရှိ၏။
- (၁) ကာမုပါဒါန် - အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အထိ ဆိုသော ကာမဝတ္ထု (၅)မျိုးတို့၌ ပြင်းစွာစွဲလမ်းမှု။
- (၂) ဒိဋ္ဌပါဒါန် - အာရုံတို့၌ နိစ္စ၊ သုခ၊ အတ္တဟု အယူမှားမှုဖြင့် ပြင်းစွာစွဲလမ်းမှု။
- (၃) သီလဗ္ဗတုပါဒါန် - နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း မဂ္ဂင်ရှုစိမ်းမှတစ်ပါးအကျင့် မှား (ရိုးရာမလေ့စွဲ)တို့၌ ပြင်းစွာစွဲလမ်းမှု။
- (၄) အတ္တဝါဒုပါဒါန် - အသက်ကောင်၊ အတ္တကောင်၊ ငါကောင်၊ လိပ်ပြာ ကောင်အနေဖြင့် ပြင်းစွာစွဲလမ်းမှု။

ကာမဂုဏ် = ကာမဝတ္ထု + ဂုဏ်
**(ကာမဝတ္ထု - အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အထိ) +
 (ဂုဏ် - နှောင့်ဖွဲ့ခြင်း)**

အထက်ပါ ဥပါဒါန်လေးမျိုးကို အကျဉ်းချုံးလျှင် ကာမုပါဒါန်နှင့် ဒိဋ္ဌပါဒါန်ဟူ၍ (၂)မျိုးသာရ၏။ ကာမုပါဒါန်မှလွဲ၍ ကျန်ဥပါဒါန်တို့သည် ဒိဋ္ဌပါဒါန်အတွင်း ဝင်ကြသည်။ ကာမုပါဒါန်သည် တရားကိုယ်အားဖြင့် တဏှာဖြင့်စွဲလမ်းခြင်းဖြစ်၍ ဒိဋ္ဌပါဒါန်သည် ဒိဋ္ဌိဖြင့် စွဲလမ်းခြင်းဖြစ်သည်။ ဒိဋ္ဌိကို သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပထမ ဦးစွာပယ်ရကြပြီး တဏှာကို အထက် မဂ်များဖြစ်သည့် သကဒါဂါမိမဂ်၊ အနာဂါမိမဂ်၊ အရဟတ္တမဂ်တို့ဖြင့် အဆင့်ဆင့်ပယ်ကြရခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် ပထမဦးစွာ ပယ်ရမည့်ဒိဋ္ဌိသည် ဒိဋ္ဌပါဒါန်အနေဖြင့် ဥပါဒါန်တွင် တည်ရှိနေပါသည်။ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် သိရသော အာရုံတို့ကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုအနေဖြင့် မြဲတဲ့သဘော (နိစ္စ)၊ အခိုင်အမာအနှစ်အသား ရှိတဲ့သဘော (အတ္တ)တို့သည် ဒိဋ္ဌပါဒါန်၏ သဘောဖြစ်၍ ထိုထိုအာရုံတို့ကို သာယာနှစ်သက်သော သဘောသည် ကာမုပါဒါန်၏သဘောဖြစ်လေသည်။ ဒိဋ္ဌိနှင့် တဏှာတို့၏မတူသော သဘာဝကိုလည်း ကိုယ်တိုင်ပိုင်းခြား၍ သိသင့်ပေသည်။ ထို့ကြောင့်

အနိစ္စနှင့် အနတ္တလက္ခဏာသည် ဒိဋ္ဌိနှင့် အဓိကသက်ဆိုင်၍ ဒုက္ခလက္ခဏာ သည် တဏှာပယ်သက်ရန်အတွက် ပဓာနထားပြီး နှလုံးသွင်းသင့်သည့် တရားဖြစ်လေသည်။

အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့၏သဘာဝ

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် မြင်ရာ၌ ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ် နှစ်ပါးဟုမသိမြင်ဘဲ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ခြင်္သေ့၊ ဝတ္ထု လို့အသိမှားမှုက အဝိဇ္ဇာ၊ အာရုံပေါ်မှာ တွယ်တာမှုက တဏှာ၊ စွဲလမ်းမှုက ဥပါဒါန်ဖြစ်သည်။

ဥပမာ- ရဟန်းဘဝကို ဖြစ်ချင်သောသူမှာ ရဟန်းကို ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးဟု မသိဘဲ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အနေဖြင့် အသိမှားမှုက အဝိဇ္ဇာ၊ ရဟန်းဘဝကို နှစ်သက်မှုက တဏှာ၊ စွဲလမ်းမှုက ဥပါဒါန်ဖြစ်၏။ ထိုခန္ဓာ ငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးကို ဥပါဒါန်က အရုံပြုပြီး ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါဟု စွဲလမ်း နေသောကြောင့် ဥပါဒါန်၏အာရုံဟု ခေါ်သည်။

- (၁) အဝိဇ္ဇာ - ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးကို ရဟန်းဟုအသိမှားခြင်းသဘော။
- (၂) တဏှာ - ယင်းရဟန်းဘဝကို တွယ်တာ တပ်မက်ခြင်းသဘော။
- (၃) ဥပါဒါန် - ယင်းရဟန်းဘဝကို စိတ်စွဲလမ်းနေခြင်းသဘော။

ပဏာဝတီ၏ရှေးဆုတောင်းတွင် ဘဝတစ်ခု၌ အရှင်ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ တစ်ဆူကို ထောပတ်လောင်းလျှူခဲ့ဖူးလေသည်။ ထောပတ်တို့မှ အရောင် များတောက်ပထွက်ပေါ်နေသည်ကို အကြောင်းပြု၍ ဘုရားတပည့်တော်မ ၏ ခန္ဓာကိုယ်သည် မီးထွန်းပဲ ကိုယ်ရောင်ကိုယ်ဝါထွန်းလင်းသော အလှ ပိုင်ရှင် ဖြစ်ရပါလို၏ဟု ဆုတောင်းခဲ့လေသည်။

- (၁) အဝိဇ္ဇာ - ရူပါရုံကို ကိုယ်ရောင်ကိုယ်ဝါ ထွန်းလင်းသော အလှပိုင်ရှင် အမျိုးသမီးဟု အသိမှားခြင်းသဘော။
  - (၂) တဏှာ - ယင်းအမျိုးသမီးဘဝကို တွယ်တာတပ်မက်ခြင်းသဘော။
  - (၃) ဥပါဒါန် - ယင်းအမျိုးသမီးဘဝကို စိတ်စွဲလမ်းနေခြင်းသဘော။
- နောက် ဥပမာတစ်ခုပေးရလျှင် လူတို့သည် ချမ်းသာချင်ကြသည်။

သူဌေးဖြစ်ချင်ကြသည်။ ထို့ပြင်နောက်ဘဝတွင်လည်း လူချမ်းသာ၊ နတ်ချမ်းသာ၊ ဗြဟ္မာချမ်းသာ ဖြစ်ချင်ကြပါသည်။ ယင်းတွင် ချမ်းသာဟု ထင်သော လူ၊ နတ်၊ ဗြဟ္မာတို့ကို ခန္ဓာငါးပါး ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးဟု မသိမှုက အဝိဇ္ဇာ၊ ထိုထိုဘဝတို့ကို နှစ်သက်မှုက တဏှာ၊ စွဲလမ်းမှုက ဥပါဒါန် ဖြစ်နေကြခြင်း ဖြစ်သည်။ လူချမ်းသာ၊ နတ်ချမ်းသာ၊ ဗြဟ္မာချမ်းသာ ဆိုသော သုခဝေဒနာကိုလည်း ဥပါဒါန်၏အာရုံလို့ မသိနိုင်ကြချေ။

- (၁) အဝိဇ္ဇာ - သုခဝေဒနာကို လူချမ်းသာ၊ နတ်ချမ်းသာ၊ ဗြဟ္မာချမ်းသာ ဟု အသိမှားခြင်းသဘော။
- (၂) တဏှာ - ယင်း လူချမ်းသာ၊ နတ်ချမ်းသာ၊ ဗြဟ္မာချမ်းသာကို တွယ်တာတပ်မက်ခြင်းသဘော။
- (၃) ဥပါဒါန် - ယင်း လူချမ်းသာ၊ နတ်ချမ်းသာ၊ ဗြဟ္မာချမ်းသာကို စိတ်စွဲလမ်းနေခြင်းသဘော။

အထက်ပါဥပမာတို့တွင် ရဟန်းဖြစ်ချင်မှု၊ အလှပိုင်ရှင်ဖြစ်ချင်မှု၊ သူဌေးဖြစ်ချင်မှု၊ လူ၊ နတ်၊ ဗြဟ္မာချမ်းသာ ဖြစ်ချင်မှုတို့သည် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာသဘောသာ ဖြစ်ကြသေးသည်။ ဖြစ်ချင်ရုံသက်သက်သာရုံသေးသည်။ ဥပါဒါန်ဖြစ်လာမှ ကံမြောက်အောင် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ (စေတနာ)တို့ဖြင့် အားထုတ်ခြင်း (သင်္ခါရ)ကို ပြုကြလေသည်။

ဥပမာ သူဌေး ဖြစ်ချင်မှုသည် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာသဘောသာဖြစ်၏။ သူဌေးဖြစ်ချင်သော်လည်း ဥပါဒါန်မဖြစ်ပါက သူဌေးဖြစ်အောင် မကြံမိ၊ မလုပ်မိ၊ မပြောမိချေ။ ကံမြောက်ခြင်းမရှိ။ ဥပါဒါန်ဖြစ်ပါက သူဌေးဖြစ်အောင် ငွေများများ ရအောင် ကြံတော့သည်။ တွေးတော့သည်။ ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ စေတနာတွေနှင့် အားထုတ်မှုသင်္ခါရလုပ်၏။ ထိုအခါ ဥပါဒါနပစ္စယာ ကမ္မဘဝဖြစ်ပေါ်ပြီး ဥပါဒါန်ကြောင့် ကံမြောက်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းကံ၊ သင်္ခါရတို့ကို ခြံရံထားသော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် ဖြစ်သည့် ကိလေသာအကြောင်း ကွဲပြားသလောက် အကျိုးတရား (ဝိပါကဝဋ်) တို့သည်လည်း လူအမျိုးမျိုး၊ နတ်အမျိုးမျိုးစသည်ဖြင့် တစ်ဦးနှင့် တစ်ဦး

မတူပဲကွဲပြားခြားနားနေခြင်း ဖြစ်ရလေသည်။

ဤသို့ဖြင့် သမုတိနယ်တွင် နေသားကျနေကြသော ပုထုဇဉ် တို့သည် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့၏ ဖုံးကွယ်မှုကို မမြင်နိုင်ကြသလို အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်အကြောင်း မတူကြသောကြောင့် ဘဝအကျိုးပေး တို့ မတူကြပုံကိုလည်း မသိနိုင်တော့ချေ။ ထို့ပြင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် တို့သည် ဝိပဿနာ၏အာရုံဖြစ်သော ပရမတ်ရုပ်နာမ် သဘောအမှန်ကို ဖုံးကွယ်ထားပြီး ထိုအဖုံးကို မမြင်နိုင်အောင်လည်း လှည့်စားတတ်သော အစွမ်းရှိ၏။ ထို့ကြောင့် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၏ သဘောကို ပထမဦးစွာ သိထားသင့်ပေသည်။

ပရိညာ (၃)ပါးနှင့်ဝိပဿနာ

(ပရိညာ- ပညာဖြင့် ပိုင်းပိုင်းခြားခြားသိမြင်ခြင်း)

- (၁) ဉာတပရိညာ - မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ရုပ်နာမ် အကြောင်း အကျိုးတို့ကို သိမြင်အောင်ကြည့်ခြင်း။ (ဖြစ်စဉ်)
- (၂) တီရဏပရိညာ - ရုပ်နာမ်ပေါ်မှ ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာကိုပယ်နိုင်အောင် သတိဖြင့် လက္ခဏာတင်၍ မဂ္ဂင်ပွားခြင်း။ (ကျင့်စဉ်)
- (၃) ပဟာနပရိညာ - မဂ္ဂင်ပွားခြင်းကြောင့် မဂ္ဂသစ္စာက ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာ သမုဒယသစ္စာကို ပယ်ခြင်း။ (ပယ်စဉ်)

(၁) ဉာတပရိညာ (ဖြစ်စဉ်)

၎င်းသည် ဘုရာရှင်ဟောကြားထားသော ဒေသနာဟောစဉ်ကို အခြေခံပြီး မိမိခန္ဓာဖြစ်စဉ်ကို ခန္ဓာဉာဏ်ရောက်မြင်အောင် ကြည့်ရခြင်း ဖြစ်သည်။ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ခန္ဓာဖြစ်စဉ် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်) မည်ကဲ့သို့ဖြစ်ပေါ်နေကြောင်း ဖြစ်စဉ်အမှန်ကို သိမြင်အောင် နှလုံးသွင်း ခြင်းဖြစ်သည်။ မျက်စိနှင့်မြင်လျှင် နာမ်ရုပ်ပေါ်၍ ၎င်းအပေါ်မှာ ဥပါဒါန် ကပ်ပါက ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံဖြစ်ပေါ်၏။ ဥပါဒါန်မဖြစ်ပါက

မနောကံတောင် မမြောက်သည်ကို ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် သိမြင်အောင် သတိပဋ္ဌာန်နှင့် ကြည့်ရလေသည်။ ယခင်က မသိခြင်း မောဟနေရာတွင် သတိပဋ္ဌာန်ကြောင့် သိခြင်း အမောဟ ဖြစ်ပေါ်လာလေသည်။

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဥပါဒါန်ကပ်၊ မကပ်ကို သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် နေသောကြောင့် အမောဟ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ အမောဟ ကြောင့် အဝိဇ္ဇာမြူ တဖြည်းဖြည်းပါးလာပေမည်။ အဝိဇ္ဇာပါးလေ နာမ်ရုပ် မြင်လေဖြစ်၏။ ထိုအခါ နာမ်ရုပ်တို့သည် ဉာဏ်မှာ ပရမတ်တရားတို့၏ သဘာဝအတိုင်း ထင်ရှားလာကြလေသည်။ ဥပမာ- ပထဝီ၊ အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယောစသော ရုပ်တို့၏ သဘာဝ သတ္တိများအပြင် ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရ၊ ဝိညာဏ်စသည့်နာမ်တို့၏ သဘာဝသတ္တိများသည်လည်း ဉာဏ်တွင် ထင်ရှားပေါ်လွင်လာပေမည်။ ထိုအခါမှ ရုပ်နာမ်တို့၏သဘာဝ သတ္တိကို ထိုးထွင်းသိမြင်ပြီး ပရမတ်တရားတို့ကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားသိမြင်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။ ဉာတပရိညာ အပိုင်းတွင် နာမရူပ ပရိစ္ဆေဒဉာဏ်နှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်တို့ ပါဝင်လေသည်။ ၎င်းတို့သည် ဥပါဒါနပစ္စယာ ကမ္မဘဝ ဆိုသော ဒေသနာဟောစဉ်ကို အခြေခံပြီး မိမိခန္ဓာဖြစ်စဉ်ကို ခန္ဓာဉာဏ်ရောက်မြင်အောင်ကြည့်ခြင်း ဖြစ်သည်။ (ဉာတပရိညာတွင် ဆရာ့တာဝန်သည် အဓိကအရေးကြီးလှလေသည်။)

(၂) တိရဏပရိညာ (ကျင့်စဉ်)

ပရမတ်နယ်တွင် ရုပ်နာမ်တို့ကို ဆင်ခြင်သုံးသပ်ရင်း အသိဉာဏ် တို့ ရင့်ကျက်လာသောအခါ ပရမတ်တရားတို့၏ သာမညလက္ခဏာများ ဖြစ်သော အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တတို့ကိုသိမြင်နှလုံးသွင်းတတ်လာပေမည်။ ထိုအခါ ပရမတ်တရားတို့သည် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှုဖြစ်၏။ အကြောင်း ကင်းသည်နှင့် ချုပ်ပျောက်၏။ အမြဲမရှိ၊ အခိုင်အမာမရှိ၊ အနှစ်သာရမရှိ၊ သူ့သဘောသူ့ဆောင်၏စသည်ဖြင့် ပရမတ်တရားတို့၏ လက္ခဏာများ သည်လည်း ဉာဏ်တွင်ထင်ရှား ပေါ်လွင်လာမည်။ ဤသို့ အရှုခံရုပ်နာမ်

တို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာများကို ပွားများရင်း အရှုဉာဏ်တို့ ရင့်သန်ထက်မြက်လာလေသည်။ ထိုအခါ အရှုဉာဏ် မဂ္ဂင်တရားများ အားကောင်းလာခြင်းကြောင့် ကျင့်စဉ်အဆင့်မှ ပယ်စဉ်အဆင့်သို့ တက်လှမ်းနိုင်လေသည်။ တီရဏပရိညာအပိုင်းတွင် သမ္မသနဉာဏ်နှင့် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်တို့ ပါဝင်၏။ (တီရဏပရိညာတွင် တပည့်၏ တာဝန်သည် အဓိကကျပါသည်။)

(၃) ပဟာနပရိညာ (ပယ်စဉ်)

တီရဏပရိညာ (ကျင့်စဉ်)တွင် အရှုခံ ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို အရှု ဉာဏ် မဂ္ဂင်တရားဖြင့် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ လက္ခဏာတင် ပွားများခြင်း ကြောင့် မဂ္ဂင်တရားများ အားကောင်းလာသည်။ ထိုမဂ္ဂင်တရားဖြင့် ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာသမုဒယကို ပယ်ခြင်းဖြစ်သည်။ အတ္တအမြင်ဖြစ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အနေဖြင့် ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာဆိုသော သမုဒယကိုပယ်၍မရပါ။ အတ္တအနေဖြင့် ပယ်လျှင် အတ္တကိလမထာနုယောဂ အစွန်းထဲ ကျဆင်းသွားနိုင်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာ သမုဒယကို ဓမ္မသဘောသက်သက်ဖြစ်သော မဂ္ဂင် တရားဖြင့်သာ ပယ်နိုင်လေသည်။ မဂ္ဂင်တရားပွားခြင်းသည် မိမိအလုပ် ဖြစ်၍ သမုဒယကိုပယ်ခြင်းသည် မဂ္ဂင်အလုပ်ဖြစ်လေသည်။ ဤသို့ သိမြင် နိုင်မှသာ ပရမတ်အကြောင်းအကျိုးဆိုသည့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါမပါသော အနတ္တအမြင်ဖြစ်သည်။ ထိုအမြင်နှင့် နှလုံးသွင်းနိုင်မှသာ မဇ္ဈိမပဋိပဒါ လမ်းကြောင်းမှန်ဖြစ်လေသည်။ ပဟာနပရိညာတွင် ဘင်္ဂဉာဏ်မှ မဂ်ဉာဏ် အထိ ပါဝင်လေသည်။ (ပဟာနပရိညာတွင် ဓမ္မ၏တာဝန်သည် အဓိက ဖြစ်သည်။)

ဝိပဿနာတွင် အပိုင်း(၂) ပိုင်း

ဝိပဿနာလုပ်ငန်းတွင် သစ္စာရှုထောင့်မှခြုံ၍ မဟာဗျူဟာ မြောက်ကြည့်လျှင် အပိုင်း(၂)ပိုင်း ပါဝင်ပါသည်။ ပထမပိုင်းသည် (သိပယ်) အပိုင်းဖြစ်သည်။ ဒုက္ခသစ္စာဖြစ်သော ရုပ်နာမ်ပရမတ်ကို ပိုင်းခြားသိခြင်း

နှင့် သမုဒယသစ္စာထိုက်သော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့ကိုပယ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဝိပဿနာစတင်အားထုတ်သူတို့လုပ်ရမည့်ပထမပိုင်းဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းနှစ်ခုသည် နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်အပိုင်းနှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်အပိုင်းတို့အပေါ်တွင် အခြေခံထားသော ဝိပဿနာလုပ်ငန်း ဖြစ်ပါသည်။

ဒုတိယပိုင်းသည် (ဆိုက်၊ ပွား) အပိုင်းဖြစ်သည်။ နိရောဓသစ္စာဖြစ်သော တဏှာကုန်ရာ၊ ရုပ်နာမ်ချုပ်ရာနိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုဆိုက်ရောက်ခြင်းနှင့် မဂ္ဂသစ္စာထိုက်သော မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးပြည့်စုံရန် ရုပ်နာမ်ဒုက္ခသစ္စာတို့ကို ပွားများအားထုတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤအဆင့်သည် ဝိပဿနာအားထုတ်သူတို့ လုပ်ရမည့် ဒုတိယပိုင်းဖြစ်သည်။ ပထမပိုင်းသည် သမုဒယသစ္စာကို ယာယီပယ်မှု (တဒင်္ဂနှင့် ဝိက္ခမ္ဘန) အပိုင်းဖြစ်၍ ဒုတိယပိုင်းသည် အပြီးပယ်မှု (သမုစ္ဆေဒ)အပိုင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပထမပိုင်းကို စတင်အားထုတ်နိုင်ရန်အတွက် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့သည် အရှုခံအာရုံဖြစ်သော နာမ်ရုပ်တို့အား မည်ကဲ့သို့ဖုံးကွယ်ထားသည်ကို အောက်ပါအတိုင်း မိမိခန္ဓာဖြစ်စဉ်၌ သိမြင်အောင် အရင်ဆုံး ကြိုးစားနှလုံးသွင်း သင့်ပေသည်။

ဝဋ် (၃) ပါး နှင့် ခန္ဓဖြစ်စဉ်
(မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး)

(ဝိပါကဝဋ်)	(ကိလေသဝဋ်)	(ကမ္မဝဋ်)
ဝိညာဏ်	အဝိဇ္ဇာ	သင်္ခါရ
နာမ်ရုပ်	တဏှာ	ကမ္မဘဝ
သဠာယတန	ဥပါဒင်္ဂ	
ဖဿ		
ဝေဒနာ		

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတွင် မြင်ရာ၌ အဆင်းသည် ရုပ်၊ သိတာသည်နာမ် ဖြစ်၏။ သို့သော် အဆင်းကို အဆင်းလို့မသိ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊

သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုလို့ အသိမှားခြင်းသည် အဝိဇ္ဇာဖြစ်၏။ နှစ်သက်
တွယ်တာမှုသည် တဏှာ၊ စွဲလမ်းမှုသည် ဥပါဒါန်ဖြစ်၏။ ထိုသို့ စွဲလမ်းမှု
ကြောင့် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ (စေတနာ)တို့ဖြင့် အားထုတ်ခြင်းသည်
သင်္ခါရဖြစ်၏။ အားထုတ်မှုသင်္ခါရကြောင့် ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံမြောက်
လေသည်။ ယင်းကံသည် နောက်ဘဝ နောက်ခန္ဓာ၊ အကျိုးတရား (ဝိပါက
ဝဋ်) ကို ဖြစ်ပေါ်စေသော အကြောင်းတရား (ကမ္မဝဋ်)ဖြစ်လေသည်။

ထို့ကြောင့် မြင်ရာတွင်ဖြစ်ပေါ်လာသော ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်
နှစ်ပါး (ဝိပါကဝဋ်)ကို မသိမြင်နိုင်အောင် အဝိဇ္ဇာက ဖုံးကွယ်၏။ အဝိဇ္ဇာက
အမှန်ကိုဖုံးကွယ်၍ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါလို့ အမှားကို ဖော်ပေးထားသောကြောင့်
တဏှာကနှစ်သက်၏။ ဥပါဒါန်က စွဲလမ်းပြီး (ကိလေသဝဋ်) ဖြစ်ပေါ်
လေသည်။ ထိုစွဲလမ်းနိုင်ရာ ငါးခန္ဓာကို ဥပါဒါန်၏အာရုံဟုခေါ်ခြင်း
ဖြစ်သည်။

မြင်ရာတွင် ဖြစ်ပေါ်သော ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါး ဖြစ်သည့်
အကျိုးတရား (ဝိပါကဝဋ်)အပေါ်မှာ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် ဆိုသော
(ကိလေသဝဋ်)အဖုံးကြောင့် အမှန်ကိုမမြင်ဘဲ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအယူမှားဖြင့်
ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ (သင်္ခါရ)များဖြစ်ပေါ်ကာ အကြောင်းတရား
ထိုက်သော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံများ ဖြစ်ပွားလာခြင်းဖြင့် (ကမ္မဝဋ်)
ဖြစ်ပေါ်သည်။ ထိုအကြောင်းတရားဖြစ်သော ကံများသည်လည်း နောက်
ဘဝ၊ နောက်ခန္ဓာဆိုသော အကျိုးတရားကို တစ်ဖန်ဖြစ်ပေါ်စေပြန်သည်။
ဤသို့ဖြင့် တစ်ဘဝပြီးတစ်ဘဝ အကြောင်းအကျိုး ဖြစ်စဉ်အနေဖြင့်
သံသရာလည်နေခြင်းဖြစ်သည်။

ဤသို့ဆိုလျှင် မြင်ရာတွင် ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါး ဖြစ်သလို
ကြားရာ၊ နံရာ၊ စားရာ၊ ထိရာ၊ တွေးရာတို့တွင်လည်း ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်
နှစ်ပါးသာ ဖြစ်ကြပါသည်။ ထိုခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးတို့သည်လည်း
ဖြစ်သည့်နေရာမှာ ပျက်နေသော အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ အပြစ်ရှိသည့်
တရားတို့သာ ဖြစ်ကြလေသည်။ သာယာဖွယ်မရှိပါ။ ဤကဲ့သို့ ရုပ်နာမ်တို့၏

အပြစ်ကိုသိမြင်လျှင် သမုဒယချုပ်ပြီး လွတ်မြောက်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ရောက်၏။ သို့သော်လည်း သမုဒယကြောင့် အပြစ်ကို မမြင်နိုင်သည့်အပြင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၏အစွမ်းကြောင့် ရုပ်နာမ်ပရမတ်ကိုပင် ပိုင်းခြားမသိမြင် နိုင်ဘဲဖြစ်နေရ၏။ ထို့ကြောင့် ရုပ်နာမ်ပရမတ်ကို ပိုင်းခြားသိမြင်လိုလျှင် ပထမဦးစွာ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်အဖုံးကို အရင်ဖွင့်သင့်ပေသည်။

အဖုံးဘယ်မှာရှိသလဲ

အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်အဖုံးကိုဖွင့်ချင်လျှင် အဖုံးဘယ်မှာရှိ သည်ကို ရှာရပေမည်။ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် သည် မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်မှာမရှိပါ။ မနောမှာသာ ရှိပါသည်။ မနောကိုသိမှသာ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို တွေ့နိုင်ပေမည်။ မျက်စိသည် အဆင်းနှင့် ဆက်ဆံ၍ အသံ၊ အနံ့တို့နှင့် မဆက်ဆံသကဲ့သို့ မနောသည်လည်း ဓမ္မာရုံ နှင့်ဆက်ဆံပါသည်။ ထို့ကြောင့် မနောနှင့်ဓမ္မာရုံတို့၏ အလုပ်လုပ်ပုံ ဖြစ်စဉ်ကိုသိမှသာ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့ကိုလည်း ဉာဏ်ဖြင့် သိမြင် နိုင်ပေမည်။

အာရုံ နှင့် ဒွါရ

သမုတိနယ်တွင် ငါ၊ သူတစ်ပါး၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမဟုဆိုသော်လည်း ပရမတ်နယ်တွင် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးဆိုသော အလုပ် (၆)ခုသာ လုပ်ဆောင်နေခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းတို့သည် အာရုံနှင့်ဒွါရ တိုက်ဆိုင်မှု အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နေသော အကျိုးတရားများ ဖြစ်ကြသည်။ ဒွါရ သည် တံခါးပေါက်ဟုအဓိပ္ပါယ်ရ၍ အာရုံတို့ ဝင်ရောက်ရာနေရာဖြစ်သည်။ အာရုံဆိုသည်မှာ စိတ်၊ စေတသိက်တို့၏ ကျက်စားရာကို ခေါ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုတို့သည် အာရုံမဟုတ်ကြပါ။ ဥပမာ - မီးသွေး မီးကျိုးခဲကို ယပ်ခတ်လိုက်ပါက နီရဲလာ၏။ အရောင်ရဲတက်လာခြင်းသည် အဆင်းဖြစ်၏။ အဆင်းသည် မီးသွေးခဲမဟုတ်ပါ။ တေဇောဓာတ်၏

စွမ်းအားကြောင့် အဆင်းဖြစ်ပေါ်ရ၏။ ထိုအဆင်းသည် စက္ခုဒွါရမှ ဝင်လာပြီး စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် သိသောအခါမှသာ ရူပါရုံဟုခေါ်၏။ ထို့အတူအခြားသဒ္ဓါရုံ၊ ဂန္ဓာရုံ၊ ရသာရုံ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၊ ဓမ္မာရုံစသည့် အာရုံများသည်လည်း ဒွါရတို့မှ ဝင်ရောက်လာပြီး စိတ်၊ စေတသိက်တို့ဖြင့် သိခွင့်ရပါမှ အာရုံဟုခေါ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

အာရုံ၏သဘာဝမှာ-

- (၁) သိရုံ သဘောမျှသက်သက်သာ ရှိ၏။
- (၂) ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထု အစိုင်အခဲသဘော မရှိပါ။ ဒြပ်မဲ့ ဝတ္ထုမဲ့ဖြစ်၏။
- (၃) မှန်မှာ အရိပ်ပေါ်သလို အကြောင်းတိုက်ဆိုင်တုန်းသာပေါ်၏ အကြောင်းကင်းလျှင်မရှိတော့ချေ။ အမြဲမရှိ။
- (၄) အခိုင်အမာမရှိ၊ အနှစ်သာရမရှိ။

မြင်မှုတွင် စက္ခုဒွါရနှင့် ရူပါရုံ၊ ကြားမှုတွင် သောတဒွါရနှင့် သဒ္ဓါရုံ၊ နံမှုတွင် ယာနဒွါရနှင့်ဂန္ဓာရုံ၊ စားမှုတွင် ဇိဝှာဒွါရနှင့်ရသာရုံ၊ ထိမှုတွင် ကာယဒွါရနှင့်ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၊ တွေးမှုတွင် မနောဒွါရနှင့်ဓမ္မာရုံတို့ ထိတွေ့ တိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နေကြခြင်းဖြစ်သည်။ ဖော်ပြပါအာရုံနှင့် ဒွါရ တို့တွင် မနောဒွါရနှင့်ဓမ္မာရုံမှလွဲ၍ ကျန်အာရုံဒွါရတို့မှာ သိမြင်နားလည် နိုင်ကြပါသည်။ မနောဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံမှာ အသိရမလွယ်သော်လည်း ဝိပဿနာ တရားအားထုတ်ရာတွင် အဓိကကျပါသည်။ ထို့ကြောင့် မနော ဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံကိုသိနိုင်လျှင် ပိုကောင်းပါသည်။

မနောဒွါရ နှင့် ဓမ္မာရုံ

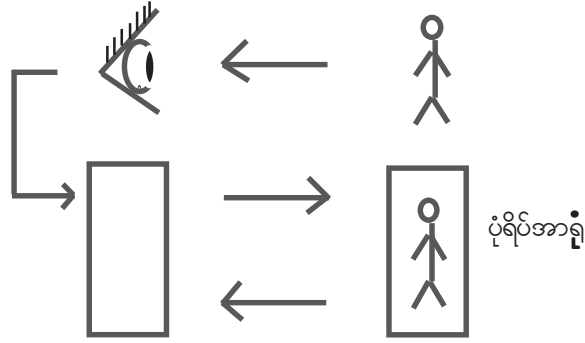
မနောဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံသည် မိမိခန္ဓာတွင် တကယ်ရှိပါသည်။ သို့သော် မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်ကဲ့သို့ လွယ်လွယ်ကူကူသိနိုင်သော အရာမဟုတ်ပါ။ တစ်ချို့က မနောသည် ဦးနှောက်မှာလား၊ နှလုံးမှာ လားဟု မေးတတ်ကြပါသည်။ ဝိပဿနာသည် အကောင်အထည်၊ ခြပ်၊ ဝတ္ထု (Structure) အမြင်ကိုကျော်လွန်ပြီး ဝတ္ထုမဲ့၊ ခြပ်မဲ့ (Structureless) အမြင်ကို ဉာဏ်သိသက်သက်ဖြင့်သာ နှလုံးသွင်းအားထုတ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သဘောသက်သက် (Function)ကိုသာ နှလုံးသွင်းရခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥပမာ စိတ်မရှိဘူးလားမေးလျှင်ရှိ၏။ ရှိလျှင် ပြပါဆိုသော် ခြပ်၊ ဝတ္ထုကဲ့သို့ သက်သေ အခိုင်အမာပြလို့မရပါ။

သိပ္ပံပညာဖြင့် မနောဝိညာဏ် စိတ်ကို ဦးနှောက်တွင်ရှိသည်ဟု ထင်ကြပါသည်။ သိပ္ပံပညာသည် စိတ်ကိုမသိပါ။ ဦးနှောက်၏ လျှပ်စစ်လှိုင်း တို့ကိုသာ သိနိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့အတူ မနောဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံကို လည်း ဘယ်နေရာမှာရှိသည်လို့ ပြလို့မရပါ။ ဘုရားရှင်လည်း ဟောကြား တော်မမူခဲ့ပါ။ ဉာဏ်နှင့်သာ သိနိုင်သောအရာဖြစ်၏။ ဥပမာ လူတိုင်း တွေးကြပါသည်။ ထိုသို့တွေးနေချိန်တွင် ပုံရိပ်များလည်း ပေါ်ပါသည်။ အတွေးထဲတွင် စကားများလည်း ပြောကြပါသည်။ သို့သော် ထိုပုံရိပ်၊ ထိုစကားတို့သည် မျက်စိ၊ နား စသည်တို့ဖြင့် သိခြင်းမဟုတ်ပါ။ ထိုပုံရိပ် တို့သည် ဓမ္မာရုံမှာပေါ်ပြီး မနောဒွါရမှ စိတ်ဖြင့်သိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မနောဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံရှိသည်မှာ သေချာသော်လည်း နေရာ အားဖြင့်တော့ မပြနိုင်ပါ။ ဉာဏ်ဖြင့်သာ သိနိုင်သောအရာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လည်း အလုပ်သဘော (Function) ကို နားလည် လွယ်ကူနိုင်ရန် ပုံစံ (Diagram) ထုတ်၍ ရှင်းလင်းတင်ပြထားပါသည်။

မနောဒွါရ နှင့် ဓမ္မာရုံ ပုံစံ (Diagram)

(မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်) (အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အထိ)

(မနောဒွါရ)

(ဓမ္မာရုံ)

စိတ် + ဥပါဒါန်

ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ် ဝတ္ထု

ဟောစဉ်၊ ဖြစ်စဉ်၊ ကျင့်စဉ်၊ ပယ်စဉ်၊ ချုပ်စဉ်ဟူ၍ အစဉ်ငါးမျိုး ရှိရာ အထက်ပါဖြစ်စဉ်သည် ခန္ဓာတွင်အမှန်တကယ်ဖြစ်နေသော ဖြစ်စဉ် သာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် အများအားဖြင့် ထိုကဲ့သို့ ယထာဘူတကျကျ သိနိုင်ရန် မလွယ်ကူလှချေ။

စက္ခုဒွါရနှင့် ရူပါရုံ၊ သောတဒွါရနှင့် သဒ္ဓါရုံ၊ ယာနဒွါရနှင့် ဝန္ဓာရုံ၊ ဇိဝှာဒွါရနှင့် ရသာရုံ၊ ကာယဒွါရနှင့် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ ဆိုသော ဒွါရ (၅)ခုနှင့် အာရုံ (၅)ခုကို အသိများကြသော်လည်း မနောဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံကို အသိနည်း ကြပါသည်။ သို့သော် အမှန်တကယ် ဖြစ်နေသော သိမှုဖြစ်စဉ်တွင် မနော ဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံသည် အဓိကကြပါသည်။

မျက်စိသည် ပြင်ပသမုတိနယ်တွင်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုနှင့် တိုက်ဆိုင်သောအခါ မျက်စိတွင် အဆင်းပုံရိပ်သာ ပေါ်ပါသည်။ ပရမတ်နယ်သည် မျက်စိမှ စပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော်မျက်စိသည် အဆင်းနှင့် ဆက်ဆံပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ ပညတ်နှင့် မဆက်ဆံ ပါ။ မျက်စိတွင် ပုံရိပ်ပေါ်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် မနောဒွါရတွင်လည်း

ပုံရိပ်ပေါ်၏။ ၎င်းသည် ဓမ္မနိယာမဖြစ်၏။ သို့သော် မနောဒွါရတွင် ပုံရိပ် ပေါ်သော်လည်းမသိနိုင်သေးချေ။ ၎င်းပုံရိပ်ကို ဓမ္မာရုံပေါ်သို့ တင်ပေး ရ၏။ ဓမ္မာရုံမှာ ပေါ်သောပုံရိပ်ကို မနောဒွါရမှအာရုံပြုပြီး သိခွင့်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

မနောဒွါရတွင် ပုံရိပ်ပေါ်သော်လည်း သိခွင့်မရခြင်းမှာ မိမိ မျက်စိကို ထိုမျက်စိဖြင့် မမြင်နိုင်သကဲ့သို့ မိမိလက်ထိပ်ကိုလည်း၊ ထို လက်ထိပ်ဖြင့် မထိတွေ့နိုင်ချေ။ ထိုမျက်စိကို မြင်ချင်လျှင် ထိုလက်ထိပ်ကို ထိတွေ့ချင်လျှင် မှန်ကိုအသုံးပြုရသကဲ့သို့ မှန်နှင့်တူသော ဓမ္မာရုံမှာ ပုံရိပ် ပေါ်မှသာ မနောဒွါရဖြစ်သောစိတ်က သိခွင့်ရခြင်းဖြစ်သည်။ မျက်စိမှ မြင်သိမှု ဖြစ်စဉ်ကို နားလည်သဘောပေါက်ပါက နား၊ နှာခေါင်း၊ လျှာ၊ ကိုယ်တို့၏ သိမှုဖြစ်စဉ်တို့သည်လည်း တစ်သဘောတည်း အတူတူပင် ဖြစ်လေသည်။ သို့သော် အတွေးသိမှုဖြစ်စဉ်တွင် မနောသည် ပြင်ပမှ အာရုံကို မယူတော့ဘဲ ပုံတွင်ပြထားသည့်အတိုင်း မနောမှဓမ္မာရုံမှာ ပေါ်သောအာရုံကို တိုက်ရိုက်သိခြင်းဖြစ်လေသည်။

မျက်စိသည် မြင်သော်လည်း မသိနိုင်ချေ။ ယင်းကို နားလည်လွယ် အောင်ပြောရလျှင် အာရုံကိုလက်ခံရာဌာန (Receptor) သဘောမျိုးသာ ဖြစ်၏။ အမှန်တကယ်သိခြင်းမှာ မနောဒွါရတွင် စိတ်ပေါ်သောကြောင့် ဖြစ်၏။ စက္ခုဒွါရသည် ရူပါရုံနှင့်ဆက်ဆံသလို မနောဒွါရသည်လည်း ဓမ္မာရုံဖြင့်သာ ဆက်ဆံပါသည်။ ဓမ္မာရုံမှာပေါ်သော အာရုံကိုသာ မနော ဒွါရမှာဖြစ်တဲ့စိတ်က သိခွင့်ရ ခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် လက်တွေ့အားဖြင့် သုံးသပ်လျှင် မနောတွင် စိတ်ဖြစ် မှသာ သိခွင့်ရ၏။ သိလိုက်သည်နှင့် အလုပ်သဘောအားဖြင့် မနော ဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံသာဖြစ်လေသည်။ မနောဒွါရမှာ စိတ်ဖြစ်၍ ဓမ္မာရုံမှာ အာရုံပေါ်၏။ အာရုံနှင့်စိတ်သာရှိ၏။ ဤသို့ဆိုလျှင် ပြင်ပမှာ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဗြဟ္မ၊ ဝတ္ထုရှိသော်လည်း မြင်ရာ သိရသည်မှာ ဓမ္မာရုံရှိ အာရုံ

သာဖြစ်၏။ အာရုံကိုသာ စိတ်ကသိခွင့်ရခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အာရုံကို အာရုံလို့ မသိ။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုလို့ အယူမှား၏။ ထိုသို့ဖြစ်ရခြင်းမှာ မနောမှာပေါ်သောစိတ်တွင် ဥပါဒါန်ပါဝင်သွားသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ စိတ်သည် ဥပါဒါန်နှင့် ယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ အမှန်တကယ်ဖြစ်စဉ်တွင် စိတ်သည် ဓမ္မာရုံမှာပေါ်သော ပရမတ်အာရုံကိုသာ သိသင့်ပါသော်လည်း ဥပါဒါန်ပါဝင်သွားသောကြောင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုအနေဖြင့် အခိုင်အမာ သိရခြင်းဖြစ်သည်။

ဓမ္မာရုံမှာ အမှန်တကယ်ရှိသော အာရုံကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုအနေဖြင့် သိခြင်းသည် ဥပါဒါန်ကြောင့် ဖြစ်ရသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဓမ္မာရုံသည် မှန်နှင့်တူ၏။ မှန်ထဲမှာ ပုံရိပ်သာပေါ်၏။ သို့သော် မှန်ကြည့်သောအခါ ပုံရိပ်လို့ မထင်၊ ငါလို့ထင်၏။ မှန်ထဲမှာပေါ်သော ငါကိုလည်း နှစ်သက် စွဲလမ်းကြ၏။ ထိုအခါ ငါဆိုသော အတ္တ (ဒိဋ္ဌိ)နှင့် ငါ့ဥစ္စာဆိုသော အတ္တနိယ (တဏှာ)တို့သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

ထို့ကြောင့် အရှင်ပုဏ္ဏသည် အရှင်အာနန္ဒာကို တရားဟောသောအခါ မှန်ဥပမာပေး၍ ဒိဋ္ဌိဖြုတ်စေပြီး သောတာပန်တည်စေခဲ့၏။ မှန်ထဲမှပုံရိပ်သည် ငါလည်းမဟုတ်၊ သူတစ်ပါး လည်းမဟုတ်။ မှန်ရှေ့မှာ ရှိသော အကြောင်းကြောင့် မှန်ထဲမှာပေါ်သော အကျိုးတရား တစ်ခုသာ ဖြစ်သည်။ ငါ၊ သူတစ်ပါး အစွန်းနှစ်ပါးမှ လွတ်သော မဇ္ဈိမပဋိပဒါ အမြင်ဖြစ်သည့် အကြောင်းအကျိုးဆိုသော အနတ္တအယူမှန်ကို သိစေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ခန္ဓာသိမှုဖြစ်စဉ်တွင် မနောဒွါရ၌ စိတ်နှင့်ဥပါဒါန်ဖြစ်ပေါ်၏။ ဥပါဒါန်ဟု ဆိုသော်လည်း မူလတရား နှစ်ပါးဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာနှင့် တဏှာတို့ ပါဝင်ပြီးဖြစ်၏။ ၎င်းတရားနှစ်ပါးသည် အဓိက ကြိုးကိုင်ဖြစ်၏။ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၏ အစွမ်းကြောင့် ဓမ္မာရုံတွင် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထု အနေဖြင့် အမြင်မှား၊ အယူမှားပြီး ပညတ်ဖြစ်ပေါ်သွားလေသည်။

(မနောဒွါရ)	(ဓမ္မာရုံ)
စိတ် + ဥပါဒါန် (သမုဒယသစ္စာ)	ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ (ပညတ်)
ဝိပဿနာဉာဏ် (မဂ္ဂင်ငါးပါး)	ရုပ်၊ နာမ် (ဒုက္ခသစ္စာ)
မဂ်ဉာဏ် (မဂ္ဂသစ္စာ)	နိဗ္ဗာန် (နိရောဓသစ္စာ)

တရားနှလုံးသွင်း ပွားများသောအခါ ဝိပဿနာဉာဏ်သည် မနောဒွါရမှာဖြစ်၏။ ထိုအခါ မနောဒွါရတွင် တစ်ချိန်၌ နှစ်စိတ်ပြိုင် မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် (သမုဒယသစ္စာ) ဖြစ်ခွင့်မရတော့ချေ။ မဂ္ဂင်တရားပွားများသောကြောင့် ဓမ္မာရုံမှာ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ ပညတ်အမြင်ပျောက်ပြီး ပရမတ်ရုပ်နာမ်ပေါ်၏။ ထိုရုပ်နာမ်အပေါ် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာဝင်ပြီး ဒုက္ခသစ္စာထိုက်သော ရုပ်နာမ် ဆင်းရဲအမှန်ကို နိရောဓဆိုက်အောင် နှလုံးသွင်းရှုပွားခြင်းဖြစ်သည်။

ဤသို့ဖြင့် တရားအားထုတ်သူသည် ရုပ်နာမ် ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြားသိမြင်ခြင်း၊ သမုဒယသစ္စာ ဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို ပယ်ခြင်း၊ ရုပ်နာမ်ချုပ်ရာ နိရောဓသစ္စာ နိဗ္ဗာန်ကို ဆိုက်ရောက်ခြင်း၊ မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးဖြစ်သော မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများခြင်းဖြင့် သိ၊ ပယ်၊ ဆိုက်၊ ပွား ဆိုသော သစ္စာလေးပါးကို ထိုးထွင်းသိမြင်၍ မျက်မှောက်ပြုခွင့်ရလေသည်။

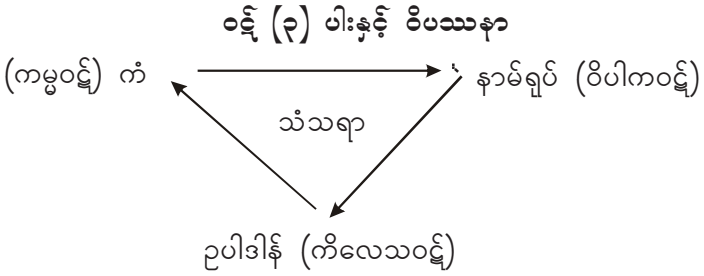
**ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ ပြုမဲ့ကြံ ဥပါဒါန်ကိုသတိပြု
(ပခုက္ကူဆရာတော်ဘုရားကြီး)**

“ဥပါဒါနပစ္စယာ ကမ္မဘဝ”အရ ဥပါဒါန်ကြောင့် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတို့ဖြစ်ပေါ်ရ၏။ မိမိ၏ ပြုမှု၊ ပြောဆို၊ ကြံစည်သမျှတို့ အပေါ်တွင် ဥပါဒါန်သည်အစိုးရနေ၏။ ဥပါဒါန် အလိုရှိရာကိုသာ ပြုလုပ်၏၊ ပြောဆို၏၊ တွေးတော၏၊ ဥပါဒါန် အလိုရှိရာကိုသာ လိုချင်နှစ်သက်၏။ သို့သော် ဥပါဒါန်ကြောင့် ဥပါဒါန်ရောက် ဆိုသကဲ့သို့ ဒုက္ခဖြစ်ရ၏။ ထို့ကြောင့် ဥပါဒါန်ကို ပယ်ရပေမည်။ ပယ်ရမည့် ဥပါဒါန်သည် မိမိကို အစိုးရနေသော ဆရာကြီးဖြစ်နေ၏။ ရန်သူကို ရွာမတွေ့တော့ချေ။ သမုဒယ၏ ဖုံးကွယ်

လှည့်စားမှု သဘောပင်ဖြစ်တော့သည်။ ထို့ကြောင့် သမုဒယ၏သဘောကို အရင် သိမြင်အောင် နှလုံးသွင်း ရှုပွားသင့်ပေသည်။

ဥပါဒါန်သည် အတ္တသဘောဆောင်၏

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့အပေါ်တွင် ဥပါဒါန်သည် အစိုးရ နေ၏။ ဥပမာ-စားသောက်စရာမှာပါက ကိုယ်ကြိုက်ရာ၊ ကိုယ်ဥပါဒါန် ကပ်ရာကိုသာ မှာကြပါသည်။ ထိုအခါ စားမည့် အစားအသောက်အပေါ် တွင် ကပ်သောဥပါဒါန်ကြောင့် ဝစီကံတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ မြင်ရာ၌လည်း မြင်တိုင်း စိတ်ထဲမှာမပေါ်ပါ။ ဥပမာ-လူတစ်ယောက်ကို ကြည့်ပါက အဝတ်အစား ဥပါဒါန်ကပ်သူက အဝတ်အစားကို ကြည့်၏။ နားကပ် ဥပါဒါန်ကပ်သူက နားကပ်ကိုကြည့်၏။ ဖိနပ်ဥပါဒါန်ကပ်သူက ဖိနပ်ကို ကြည့်၏။ ကိုယ်ဥပါဒါန် ကပ်ရာကိုသာ စိတ်ထဲမှာဖြစ်ပေါ်သွားခြင်း ဖြစ်သည်။ ကြားရာ၌လည်း ကိုယ်ကြိုက်သော သီချင်းဖြစ်ပါက ဥပါဒါန် ကပ်ပြီးလိုက်ဆိုဖြစ်၏။ ထို့အတူ ဥပါဒါန်ကပ်ရာကိုသာ တွေးကြ၊ ပြောကြ၊ လုပ်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ရုပ်ရှင်ဥပါဒါန်ကပ်သူက ရုပ်ရှင်အကြောင်း ပြော ပြီး ဘောလုံးပွဲ ဥပါဒါန်ကပ်သူက ဘောလုံးပွဲအကြောင်း ပြောကြ လေသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဥပါဒါန်သည် မိမိအပေါ်တွင် အတ္တသဘောအနေဖြင့် အစိုးရနေပြီး သူ့ခိုင်းရာ သူ့အလိုအတိုင်းသာ လုပ်ဆောင်နေရသည်ကို သတိပဋ္ဌာန်ရှိလျှင် တွေ့မြင်နိုင်ပေသည်။ (တဏှာ၏ကျွန်ဖြစ်ပုံတည်း။)

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးမှာဖြစ်သော နာမ်ရူပံတို့ကို ဒိဋ္ဌိ

တဏှာဖြင့် ဥပါဒါန်ကပ်သောကြောင့် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံနှင့် အားထုတ်ပြီး ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံတို့ဖြစ်ပေါ်ရ၏။ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် ကံကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး တို့တွင် နာမ်ရုပ်များ ဖြစ်ပေါ်နေခြင်းဖြင့် ဝဋ်မည်သော သံသရာလည်ခြင်း ဖြစ်ပေါ်နေရသည်။

ဝဋ်ကိုဖြတ်လိုလျှင် သံသရာကိုရပ်လိုလျှင် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဥပါဒါန် ကပ်၊ မကပ်ကို အရင်သတိပြု ကြည့်သင့်ပေသည်။ ယခင်က မောဟဖြင့် မသိမြင်ခဲ့သော ဥပါဒါန်ကို မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် ကြည့်တတ်လာသောအခါ မောဟခေါ် အဝိဇ္ဇာ ပါးလာပေမည်။ ထိုအခါ ဥပါဒါန်ကပ်ပါက ကံဖြစ်၍ သံသရာလည်တာကိုလည်း သိမည်။ ဥပါဒါန်မကပ်ပါက ကံရပ်၍ သံသရာ ရပ်တာကိုလည်း သိပေမည်။ ဤသို့ဖြင့် ဥပါဒါန်ကို မပယ်နိုင်သေးသော်လည်း သံသရာဖြစ်စဉ်အမှန် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်)ကို မြင်တတ်လာပေမည်။ ထိုအခါ မောဟခေါ် အဝိဇ္ဇာပါးလာ၏။ အဝိဇ္ဇာမြူပါးလေ ပရမတ်နာမ်ရုပ်ကို မြင်နိုင်လေဖြစ်သည်။ ပရမတ်နာမ်ရုပ်ကို သိမြင်မှသာ သမုတိနယ်မှ ပရမတ်နယ်သို့ ရောက်ပေမည်။ (ထို့ကြောင့် သမုတိနယ်မှ ပရမတ်နယ်သို့ ကူးရာတွင် ပထမဦးစွာ ဥပါဒါန်ကို သတိဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်ပါက အကျိုးများလေသည်။ ဥပါဒါန်ပါးမှ အဝိဇ္ဇာကို ဖောက်နိုင်ပေမည်။)

ထို့နောက် သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာရင့်ကျက်လာသောအခါ ပါးလာသော အဝိဇ္ဇာကို ထိုးဖောက်၍ ရုပ်နာမ်တို့၏ သဘာဝသည် ဉာဏ်တွင် ထင်ရှားလာပေမည်။ ပရမတ်ရုပ်နာမ်တို့သည် ဖြစ်သည့်နေရာမှာချုပ်ပျောက်၏။ နေရာရွှေ့ပြောင်းခြင်း လုံးဝမရှိ။ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှု ဖြစ်ပေါ်၏။ အကြောင်းကင်းသည်နှင့် လုံးဝမရှိ။ နာမ်ရုပ်တို့၏ သဘာဝသည် အမြဲမရှိ၊ အနှစ်အသားမရှိ၊ အခိုင်အမာမရှိ၊ မိမိနှင့်မဆိုင်၊ အာရုံနှင့်ဒွါရတိုက်ဆိုင်တိုင်း သူ့သဘောသူဆောင်၍ ဖြစ်ပေါ်နေခြင်းသာ ဖြစ်သည်ဟု ဉာဏ်တွင် အနိစ္စ၊ အနတ္တ လက္ခဏာများသည် ထင်ရှားလာမည်။ ဤသို့ဖြင့် ရုပ်နာမ်သဘာဝတို့၏ အနိစ္စ၊ အနတ္တ လက္ခဏာများကို ဆင်ခြင်နှလုံးသွင်း

ခြင်းဖြင့် သစ္စာနယ်သို့ဝင်ကာ ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာ အဖြစ် ဥပါဒါန်ဖြင့် သိမ်းပိုက် ထားသော ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာ သမုဒယတို့ကို ပယ်နိုင်ပေမည်။ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာကို သိမြင်မှသာ သစ္စာနယ်ဝင်ပြီး တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို ပယ်ခြင်းဖြစ်သည်။ (ထို့ကြောင့် ပရမတ်နယ်မှ သစ္စာနယ်သို့ဝင်ရာတွင် လက္ခဏာသည် အဓိကအရေးကြီးလေသည်။)

ဝိပဿနာဘယ်မှာဖြစ်သလဲ

(မနောဒွါရ)	(ဓမ္မာရုံ)
စိတ် + ဥပါဒါန် (သမုဒယသစ္စာ)	ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ (ပညတ်)
ဝိပဿနာဉာဏ် (မဂ္ဂင်ငါးပါး)	ရုပ်နာမ် (ဒုက္ခသစ္စာ)
မဂ်ဉာဏ် (မဂ္ဂသစ္စာ)	နိဗ္ဗာန် (နိရောဓသစ္စာ)

ဝိပဿနာကို သဘာဝအတိုင်းနားလည်လိုလျှင် မနောဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံကို သိသင့်ပေသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဝိပဿနာသည် မနော ဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံမှာသာ ဖြစ်ပေါ်၏။ ဝိပဿနာ၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ သစ္စာ လေးပါးသိမြင်ရန်အတွက်ဖြစ်သည်။ သစ္စာလေးပါးသည် မနောဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံမှာသာ ဖြစ်ပေါ်၏။ မနောမှာ ပယ်ရမည့်အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် သမုဒယသစ္စာနှင့် အရူဉာဏ် မဂ္ဂသစ္စာဖြစ်ပေါ်၍ ဓမ္မာရုံမှာ ဝိပဿနာ ၏ အရူခံအာရုံ နာမ်ရုပ်ဒုက္ခသစ္စာနှင့် မျက်မှောက်ပြုရာ နိဗ္ဗာန် နိရောဓ သစ္စာဖြစ်ပေါ်လေသည်။ သစ္စာလေးပါး ဖြစ်ပေါ်ပုံကိုသိမှလည်း ဝိပဿနာ ကို နားလည်နှလုံးသွင်းတတ်ပေမည်။

အာရုံ၏သဘာဝ

စာနှင့်ရေးပြသော စာလူ၊ ပုံဆွဲပြသော ပုံလူ နှင့် တကယ့်လူ (၃) မျိုးသည် မတူညီကြောင်းကို လူတိုင်းသိပါသည်။ ထိုသုံးမျိုးစလုံးကို မျက်စိ နှင့်မြင်ပြီး ဓမ္မာရုံတွင် ပုံရိပ်သဘောအနေဖြင့် အာရုံသာ ပေါ်ပါသည်။ ၎င်းအာရုံကို မနောမှာဖြစ်သောစိတ်က သိရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်

အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကြောင့် စာလူ၊ ပုံလူ၊ တကယ့်လူ (၃) မျိုးတို့သည် မတူဘဲကွဲပြား ခြားနားနေခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည် အမည်၊ သဏ္ဍာန်၊ ခြပ်ပညတ်များ ဝင်သွားသောကြောင့် မတူခြင်းဖြစ်သည်။ ပရမတ် သဘောတွင် မြင်တာသည် အဆင်း (ရူပါရုံ)သာဖြစ်၍ အတူတူပင် ဖြစ်လေသည်။

မှန်ဥပမာ

ဥပမာ- မှန်ရှေ့တွင် ယောက်ျားရှိလျှင် ယောက်ျားပုံပေါ်၏။ မိန်းမရှိလျှင် မိန်းမပုံပေါ်၏။ ခွေးရှိလျှင် ခွေးပုံပေါ်၏။ သို့သော်မှန်ထဲတွင် ယောက်ျားလည်းမရှိ၊ မိန်းမလည်းမရှိ၊ ခွေးလည်းမရှိပါ။ ပုံရိပ်သဘော သက်သက်သာရှိ၍ ပုံရိပ်၏သဘာဝမှာ အတူတူပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အတူ ဓမ္မာရုံမှာပေါ်သော အာရုံတွင် စာလူ၊ ပုံလူ၊ တကယ့်လူ မရှိပါ။ အာရုံ၏ သဘာဝမှာ သဘောသက်သက်မျှသာရှိ၍ အတူတူဖြစ်သည်။ ဤကဲ့သို့ အာရုံ၏သဘာဝကို နားလည် သဘောပေါက်လျှင် စာလူ၊ ပုံလူ၊ တကယ့်လူ (၃)မျိုးကို အဆင်းတစ်မျိုးတည်းအနေဖြင့် (မျက်မြင်မယူဘဲ) ဉာဏ်မြင်ဖြင့် သိမြင်နိုင်ပေမည်။ ဤသို့သာ ဉာဏ်မြင်ဖြင့် ပရမတ်အမှန်ကို သိမြင်နိုင်ပြီး အာရုံ၏သဘာဝသည် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှသာ ဖြစ်ပေါ်ပြီး အကြောင်းကင်းသည်နှင့် ချုပ်ပျောက်သည့်သဘော၊ အမြဲ မရှိသည့်သဘော၊ အခိုင်အမာ၊ အနှစ်သာရမရှိသည့်သဘောတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် သက်ဝင်ပြီး နေတံမမ၊ နေသောဟမသို့၊ နမေသောအတ္တာတိ (ငါ့ဟာ မဟုတ်၊ ငါမဟုတ်၊ ငါ၏အတ္တမဟုတ်)ဟု နှလုံးသွင်းခြင်းဖြင့် တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိ ပယ်သည်ကို ဉာဏ်ဖြင့် ထိုးထွင်းသိမြင်သွားပေမည်။

ရွှေတိဂုံစေတီတော်ကြီး ဥပမာ

အာရုံ၏သဘာဝကို ပိုမိုသဘောပေါက်စေရန် နောက်ဥပမာ တစ်မျိုးပေး၍ တင်ပြပါဦးမည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရွှေတိဂုံစေတီတော်ကြီးကို ဖူးမျှော်မြင်ဖူးကြပါသည်။ ရွှေတိဂုံစေတီတော်ကြီးသည် ရန်ကုန်မြို့

သိင်္ဂုတ္တရကုန်းတော်ပေါ်မှာ အမြဲတည်နေပါသည်။ ကျွန်တော်တို့ နှလုံးသွင်း အာရုံယူလိုက်သောအခါ ဓမ္မာရုံတွင်ပေါ်လာပါသည်။ နှလုံးမသွင်းလိုက် တာနှင့် ထိုအာရုံမရှိတော့ပါ။ ကျွန်တော်တို့ဓမ္မာရုံမှာပေါ်သော ရွှေတိဂုံ အာရုံသည် အမြဲမရှိပါ။ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှသာပေါ်ပါသည်။ သိင်္ဂုတ္တရ ကုန်းတော်ပေါ်မှ ရွှေတိဂုံစေတီတော်ကြီးက သမုတိနယ်မှာ အမြဲရှိနေသော် လည်း ကျွန်တော်တို့၏ ဓမ္မာရုံပေါ်မှာတော့ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှသာ ပေါ်ပါသည်။ ရွှေတိဂုံစေတီတော်အစစ်မှာ ရွှေပြားများလည်းရှိသည်။ စိန်ဖူးတော်အစစ်လည်း ရှိပါသည်။ ကျွန်တော်တို့၏ ဓမ္မာရုံမှာပေါ်သော ရွှေတိဂုံမှာ ရွှေလည်းမရှိ၊ စိန်လည်းမရှိပါ။ အာရုံသဘော သက်သက်သာ ရှိပါသည်။ အခိုင်အမာ၊ အနှစ်သာရမရှိပါ။ အမြဲလည်း မရှိပါ။ ကျွန်တော် တို့ သိရသည်မှာ အခိုင်အမာ၊ အနှစ်သာရမရှိသော အာရုံသဘောမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကြောင့် အာရုံသဘော (Function) လို့ မသိနိုင်တော့ပဲ တကယ့်ရွှေတိဂုံစေတီအစစ် (Structure) အတိုင်းထင်မြင်လေသည်။ အမြဲရှိတဲ့သဘော၊ အနှစ်သာရ အခိုင်အမာ ရှိတဲ့ ခြံ၊ ဝတ္ထုသဘောလို့ ဒိဋ္ဌပါဒါန်ဖြင့် အယူမှားသွားခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ဝင်လေ ထွက်လေ ဥပမာ

ထိုနည်းတူ ဝင်လေထွက်လေသည် နှာသီးဖျားမှာ အမြဲရှိပါသည်။ ရန်ကုန်မှ ရွှေတိဂုံစေတီတော်ကြီး ဥပမာနှင့်တူပါသည်။ တရားရှုမှတ်သော အခါ ဝင်လေထွက်လေကို အာရုံပြု၍ နှလုံးသွင်းလိုက်သည်နှင့် မိမိမျက်နှာရှိ နှာခေါင်းနှင့် လေကိုသာသိရသည်ဟု ထင်ကြပါသည်။ မိမိတကယ်သိရ သည်မှာ ဓမ္မာရုံတွင် ဝင်လေထွက်လေ အာရုံပေါ်လို့သာ သိရခြင်းဖြစ်သည်။ နှာခေါင်းမှာ ဝင်လေထွက်လေသည် အမြဲရှိနေသော်လည်း ဓမ္မာရုံမှာ အာရုံအနေဖြင့် မပေါ်သမျှမသိရပါ။ မိမိသိရသော ဝင်လေထွက်လေသည် ဓမ္မာရုံပေါ်မှ အာရုံဝင်လေထွက်လေသာဖြစ်သည်။ နှာခေါင်းမှ ဝင်လေ ထွက်လေမဟုတ်ပါ။ အာရုံဝင်လေထွက်လေသည် အမြဲမရှိပါ။ အာရုံပြုမှ

သာ ပေါ်၏။ အနှစ်သာရမရှိ၊ အခိုင်အမာမရှိပါ။ ထို့ကြောင့် ဓမ္မာရုံမှာ ဝင်လေထွက်လေအာရုံမရှိလည်း ဘာမှမဖြစ်ပါ။ နှာခေါင်းမှာ ဝင်လေ ထွက်လေက သမုတိနယ်မှာ အမြဲရှိ၏။ အခိုင်အမာ ရှိ၏။ အနှစ်သာရရှိ၏။ နှာခေါင်းမှာ ဝင်လေထွက်လေမရှိပါက သေပေမည်။ ထိုကဲ့သို့ သမုတိ အရှိတရား (Structure) နှင့် ဓမ္မာရုံမှ အာရုံသဘော တရား (Function) တို့ကို ခွဲခြားသိပါက ဝိပဿနာအလုပ်အားထုတ်ရာ တွင်များစွာအထောက် အကူပြုပေမည်။ ဝိပဿနာအလုပ်သည် ဉာဏ်ဖြင့် သိရသောသဘော တရား (Function) သက်သက် အလုပ်ဖြစ်ပါသည်။

အနေများပုံ ဓမ္မာရုံ

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဓမ္မာရုံနှင့် အနေများကြသော် လည်း ဓမ္မာရုံကိုမသိကြချေ။ ဥပမာ ဆိုင်တစ်ဆိုင်တွင် ပစ္စည်းတစ်ခုကို ဝယ်သောအခါ မိမိအိမ်မှာရှိသော ပစ္စည်းနှင့်ဆင်တူလိုချင်၏။ ထိုအခါ ဆိုင်မှာရှိသော ပစ္စည်းနှင့် မိမိအိမ်မှာရှိသော ပစ္စည်းတူ၊ မတူကို မြင်လျှင် သိ၏။ ထိုသို့သိနိုင်သည်မှာ အိမ်မှာရှိသောပစ္စည်းကို ဓမ္မာရုံမှာ အာရုံအနေ ဖြင့်ယူပြီး ဆိုင်ကပစ္စည်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ ဓမ္မာရုံ အနေဖြင့် အာရုံယူအလုပ်လုပ်ပုံမှာ အလွန်လျှင်မြန်လှသောကြောင့် ဓမ္မာရုံ မှန်း မသိနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဈေးရောင်းသူများမှာလည်း ဈေးဝယ်က ဈေးဆစ်ပါက ဓမ္မာရုံတွင် အမြတ်ကျန်၊ မကျန်ကို တွက်လိုက်သေးသည်။ မြတ်နေလျှင် ရောင်းလိုက်၏။ ဓမ္မာရုံအလုပ်သည် ဆင်ခြင်သည့် နေရာတိုင်းမှာပါဝင်လေသည်။ သို့သော် ဉာဏ်ဖြင့် မကြည့်တတ်၍သာ ဓမ္မာရုံပျောက်နေခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အမြဲရှိနေတယ်လို့ အယူမှားပုံ

အများအားဖြင့် လူတို့သည် မိမိ၏မိသားစု၊ သားသမီး၊ ဇနီး ယောက်ျားတို့ကို၎င်း၊ မိမိ၏တိုက်၊ အိမ်၊ ကား၊ ရွှေ၊ ငွေ၊ ဥစ္စာ ပစ္စည်း တို့ကို၎င်း၊ အမြဲရှိတယ်လို့ တကယ်ထင်ကြပါသည်။ နိစ္စ အယူမှားဖြစ်၏။

အမှန်မှာ မနောဒွါရနှင့် ဓမ္မာရုံတို့၏ ဖြစ်စဉ်ကို သဘောပေါက်သိမြင်ပါက ယင်းတို့သည် အမြဲမရှိကြပါ။ အနိစ္စဖြစ်၏။

မနောမှာ စိတ်ဖြစ်ပေါ်ခြင်းသည် ဓမ္မာရုံမှာ အာရုံပေါ်မှ ဖြစ်ပေါ်ရ၏။ စိတ်သည် အာရုံနှင့်ကင်း၍ မိမိအလိုအတိုင်း မဖြစ်နိုင်ပါ။ အာရုံက ကျေးဇူးပြုမှသာ သိခွင့်ရသောစိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်ရ၏။ မိမိ၏ ဇနီး ယောက်ျား၊ သားသမီး၊ အိမ်၊ ရွှေ၊ ငွေ စသည့်အာရုံတို့သည် ဓမ္မာရုံမှာ ပေါ်မှသာ စိတ်ကရှိကြောင်းသိခွင့်ရ၏။ ဓမ္မာရုံမှာ ထိုအာရုံတို့ မပေါ်သော အခါ ယင်းတို့ကို သိခွင့်ရသောစိတ်လည်း မဖြစ်ပေါ်တော့ချေ။ ထို့ကြောင့် ချစ်တာလည်း အမြဲချစ်၍မရပါ။ ဓမ္မာရုံမှာ အာရုံပေါ်ခိုက်သာ ချစ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ မုန်းတာလည်း အမြဲမရှိပါ။ ဓမ္မာရုံမှာ အာရုံပေါ်ခိုက်သာ မုန်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မိမိမှာရှိတယ်လို့ စိတ်ကသိခွင့်ရခြင်း သည်လည်း အကြောင်းတိုက်ဆိုင်တုန်းပေါ်သည့် အာရုံကိုသာ သိခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် အာရုံ၏အမြဲမရှိမှု သဘောကိုနားလည်လျှင် ငါသည် အမြဲသိနေသည်၊ ငါ့မှာ အမြဲရှိနေသည်ဟူသော နိစ္စအယူမှားအား ဒိဋ္ဌိ အမြင်ဖြင့် ပြင်းစွာစွဲလမ်းနေမှုကို ပယ်နိုင်မည့် အခြေခံသဘောတရား (Basic concept) တစ်ခုကို နားလည်သိမြင်ခွင့်ရပေမည်။

အများအားဖြင့် မိမိ၏အမည်ကို အမြဲရှိတယ်လို့ ထင်ကြပါသည်။ အမှန်မှာ အမြဲမရှိပါ။ နာမည်ခေါ်သံကြားရမှ မိမိမနောမှာ သညာပေါ်ပြီး မိမိကိုခေါ်နေကြောင်း သိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နာမည်ခေါ်သံ ဆုံးသွားသည် နှင့် ထိုသညာမရှိတော့ပါ။ မိမိနာမည်ကို မှတ်သားထားသောသညာသည် အမြဲမရှိ၊ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှသာ ဖြစ်ပေါ်ရ၏။ ထိုသို့ သဘာဝဖြစ်စဉ် အမှန်ကို သိမြင်သောကြောင့် မိမိ၏ နာမည်သည်လည်း အမြဲမရှိကြောင်း သိနိုင်လေသည်။ ဤသို့ နားလည်သိမြင်ခြင်းဖြင့် မိမိ၏နာမည်ကို မှတ်သား ထားသော သညာသည်လည်း မိမိ၏သညာ မဟုတ်ပါ။ နာမည်ခေါ်သံဖြစ် သော သဒ္ဓါရုံကကျေးဇူးပြုမှုကြောင့်သာ ထိုသညာဖြစ်ပေါ်ရသည်။ ထို့ကြောင့် သညာအပေါ်မှာ ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာလို့ ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာဖြင့် စွဲယူခြင်းမှ လွတ်မြောက်နိုင်လေသည်။

ဓမ္မာရုံ နှင့် အာရုံသဘာဝ

ဓမ္မာရုံမှာပေါ်သော အာရုံတို့သည် ပရမတ်သဘော သက်သက် မျှသာဖြစ်၏။ မှန်မှာ အရိပ်ပေါ်သကဲ့သို့ ငါမဟုတ်၊ သူမဟုတ်၊ ယောက်ျား မဟုတ်၊ မိန်းမမဟုတ်၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုများ မဟုတ်ကြပါ။ သဘောသက်သက်မျှသာ ဖြစ်၏။ သို့သော်လည်း မနောမှာဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၏အစွမ်းကြောင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုအဖြစ် မြဲတဲ့သဘော (နိစ္စ)၊ အခိုင်အမာ အနှစ်သာရရှိတဲ့သဘော (အတ္တ) အနေဖြင့် အယူမှားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအယူမှားမှု ဒိဋ္ဌပါဒါန်ကြောင့် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံများဖြစ်ပေါ်ကာ အနာဂတ်ခန္ဓာအတွက် ကံသတ္တိများ ဖြစ်ပေါ်ရလေသည်။

ထို့ကြောင့် ဓမ္မာရုံတွင် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှသာ ဖြစ်ပေါ်သော အာရုံတို့ကို ပရမတ်သဘောသက်သက်မျှလို့ သိပြီး အမြဲမရှိသည့်သဘော (အနိစ္စ)၊ အခိုင်အမာ အနှစ်သာရမရှိသည့်သဘော (အနတ္တ)ဟု သိမြင် ပါက ၎င်းအာရုံတို့အပေါ်တွင် နိစ္စ၊ အတ္တအမြင်နှင့် စွဲလမ်းမှုများကို ပယ်နိုင် သောကြောင့် ဒိဋ္ဌိချုပ်ငြိမ်းကာ အနာဂတ် အပါယ်သံသရာ ရပ်လေသည်။

ကြွကြွ ရွရွ လှုပ်လှုပ်နှင့် အာရုံသဘော

တရားအားထုတ်သက် ကြာလာသောအခါ တစ်ချို့မှာ သမာဓိ အားကောင်းလာကြောင့် ကြွကြွ ရွရွ လှုပ်လှုပ်များ ခန္ဓာကိုယ် အနှံ့အပြား တွင် တွေ့ကြရပါသည်။ သမာဓိကောင်းသော သူတစ်ချို့တွင် စိတ်ညွတ် လိုက်ပါက ချက်ချင်းဆိုသလို တွေ့ကြရသည်။ ၎င်းတို့ကို ရုပ်ပရမတ်ထင်၍ ဖြစ်ပျက်လုပ်ကြပါသည်။

အမှန်မှာ ကြွကြွ ရွရွ လှုပ်လှုပ်တို့မှာ ဓမ္မာရုံမှာပေါ်သော အာရုံ သဘောမျှသာ ဖြစ်သော်လည်း အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၏အစွမ်းကြောင့် တရားအားထုတ်သူသည် တကယ်အစစ် ထင်မှတ်နေသဖြင့် အထည်၊ ဒြပ် (Structure) နှင့် သဘောမျှ (Function) ဆိုသော အာရုံတို့၏သဘာဝကို

ပိုင်းပိုင်းခြားခြား ခွဲခြားမသိနိုင်သောကြောင့် ပရမတ်အာရုံသဘောသို့ မရောက်နိုင်ပဲဖြစ်နေရ၏။ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို မပယ်ပဲ ဥပါဒါန် တန်းလန်းနှင့် နှလုံးသွင်းမှားနေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပရမတ်အာရုံ၏ သဘော သဘာဝကို မသိသောအပြစ်ကြောင့်ဖြစ်သည်။

ဤသို့ဖြင့် ဝိပဿနာအလုပ်သည် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို ပထမအရင်ပယ်ရသော မဂ္ဂင်အလုပ်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပါဒါန်ကပ်နေသော နာမ်ရုပ်ကိုပွားနေပါက ပညတ်မစင်ကြယ်သေးသော နမ်ရုပ်သာဖြစ်နေ၍ ထိုနာမ်ရုပ်သည်ချုပ်မည် မဟုတ်ပေ။ ဥပါဒါန်ကိုပယ်ပြီးမှ ပရမတ်နမ်ရုပ်ကို ချုပ်အောင် ဆုံးအောင် မဂ္ဂင်ပွားခြင်းဖြင့် သမုဒယကို အပြီးပယ်ခြင်း၊ ဒုက္ခငြိမ်းခြင်း၊ နိရောဓဆိုက်ခြင်းဆိုသော သစ္စာလေးပါးကို မျက်မှောက်ပြု ဆိုက်ရောက်ခွင့်ရလေသည်။

ရုပ် (သို့မဟုတ်) ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံ

ရုပ်ဆိုလျှင် ပထဝီ၊ အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယောလို့သိကြပါသည်။ သို့သော် လက်တွေ့ဝိပဿနာတွင် ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံ အနေဖြင့်သာသိမြင်နိုင် ပါသည်။ မာမှု၊ ဖွဲ့စည်းမှု၊ ပူမှု၊ တောင့်တင်းမှုတို့ကို သမုတိနယ်တွင် အားလုံး သိကြပါသည်။ ၎င်းတို့ကို အခိုင်အမာသဘော၊ အနှစ်သာရရှိတဲ့သဘော၊ မြဲသည့်သဘော၊ ခြပ်ဝတ္ထုသဘော အနေဖြင့် သိမြင်ခြင်းဖြစ်၍ ပညတ်အမြင် နှင့်သိခြင်း (သို့မဟုတ်) အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်အမြင်နှင့် သိခြင်းဖြစ်ပါ သည်။ တကယ့်လက်တွေ့တွင် ရုပ်ကို ပရမတ်အာရုံအနေဖြင့်သာ သိမြင်နိုင် ပါသည်။ ၎င်းကို ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံဟု ခေါ်ပါသည်။ ကာယဒွါရတွင် အာရုံအနေ ဖြင့် သိရသော မာမှု၊ ပူမှု၊ တောင့်တင်းမှုတို့သည် သဘောမျှသာ ဖြစ်ပါ သည်။ ထိုသဘောသည် အနှစ်သာရမရှိသည့်သဘော၊ အခိုင်အမာမရှိသည့် သဘော၊ အမြဲမရှိသည့်သဘောဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည် အာရုံနှင့် ဒွါရ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှု ဖြစ်ပေါ်သော ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၏ ပရမတ်သဘာဝများ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပညတ်သဘာဝနှင့် ပရမတ်သဘာဝကို ပိုင်းခြား

သိမြင်နိုင်မှ ဝိပဿနာရှုရမည့် ပရမတ်နယ်မှ ရုပ်သဘောကို သိမြင်နိုင်ပေမည်။

ပရမတ်နယ်မှ ရုပ်သဘောကိုသိမြင်သောအခါ ထိုရုပ်ကို ငါ့ရုပ်မဟုတ်၊ ငါ့ဥစ္စာမဟုတ်ဟုသိမြင်ရန် သစ္စာနယ်တွင် သမုဒယကို ဖြုတ်ရပေမည်။ ရုပ်ကိုသိသောဝိညာဏ်သည် ကာယဒွါရနှင့် ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံတို့အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှု ဖြစ်ပေါ်၏။ အကြောင်းကင်းသည်နှင့် မရှိတော့ချေ။ ဝိညာဏ်သည် ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို လက်ခံပြီးသိခြင်းဖြစ်၍ ဝိညာဏ်ချုပ်သည်နှင့် ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံ ချုပ်ပျောက်၏။ ဤကဲ့သို့ ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၏ အမြဲမရှိတဲ့သဘော၊ အခိုင်အမာ အနှစ်သာရ မရှိတဲ့သဘောတို့ကို သိမြင်ခြင်းဖြင့် ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံအပေါ်တွင် အနိစ္စ၊ အနတ္တလက္ခဏာဝင်ကာ ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာအဖြစ် စွဲလမ်းနေသော ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာတို့ကို ပယ်နိုင်ပေမည်။

ဒိဋ္ဌိ နှင့် တဏှာ

ဒိဋ္ဌိသည် အာရုံကို အခိုင်အမာသဘော အနှစ်သာရရှိသည့် သဘောအနေဖြင့် စွဲယူထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပမာ အဝိဇ္ဇာက အဆင်းဖြစ်သော ရူပါရုံကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုအနေဖြင့် အမှားကို သိမြင်အောင် ဖွင့်ပြပေး၏။ ဒိဋ္ဌိက ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုအဖြစ် အဝိဇ္ဇာလှည့်စားထားမှုကို အခိုင်အမာ အနှစ်သာရအနေဖြင့် တကယ်အစစ်ထင်မှတ်ပြီး စွဲယူလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဒိဋ္ဌိသည် အာရုံကို အာရုံဟု မသိချေ။ ထို့ပြင် အာရုံ၏ ကျေးဇူးပြုမှုကြောင့် အကြည်ရုပ် (ပဿဒ)ကို စွဲမှီ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဝိညာဏ်၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရဆိုသော နာမ်ကိုလည်း မသိပေ။ ထို့ကြောင့် ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးကို မသိခြင်းသည် ဒိဋ္ဌိဖြစ်၍ ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးကို သိခြင်းသည် ဒိဋ္ဌိပြုတ်ခြင်းဖြစ်သည်။

တဏှာသည် တွယ်တာ နှစ်သက်ခြင်းသဘော ဖြစ်သည်။ အများအားဖြင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတွင် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုတို့ကို

တွယ်တာနှစ်သက်တတ်ကြသည်ကို အားလုံးသိကြပါသည်။ ၎င်းသည် ဒိဋ္ဌိ အမြင်ခံနေသောကြောင့်ဖြစ်၏။ ဒိဋ္ဌိကိုပယ်နိုင်လျှင် တဏှာ၏သဘော အမှန်သည် ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးကိုသာ တွယ်တာနှစ်သက်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ဥပမာ ကော်ဖီသောက်လျှင် အချိုဓာတ်ကို နှစ်သက်တတ်ကြ ပါသည်။ သို့သော် ဒိဋ္ဌိကပ်သောကြောင့် အချိုဓာတ်ဆိုသော ရသာရုံကို ကော်ဖီပညတ်၊ အရည်ဒြပ်တို့ အနေဖြင့်သာ သိကြလေသည်။ အချိုဓာတ် ရသာရုံကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော သုခဝေဒနာ အပေါ်ကို တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကံ ဝင်ရောက်သွားခြင်းကို မသိမြင်နိုင်ကြပါ။ ၎င်းသည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပါသည်။ ပထမနှလုံးသွင်းမှုအနေဖြင့် ခန္ဓာဖြစ်စဉ်ကိုအရင် မြင်အောင် ကြည့်သင့်ပေသည်။

ရုပ်နာမ် ကြောင်းကျိုး ဆက်နွယ်မှုဖြစ်သော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဖြစ်စဉ် ကို မြင်အောင် နှလုံးသွင်းခြင်းသည် နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် (နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိသောဉာဏ်) နှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ် (အကြောင်းကိုသိမ်းဆည်း တတ်သောဉာဏ်) တို့ကို ရရှိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်နေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး တို့တွင် ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာ၏ သဘောကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဖြစ်စဉ်အတိုင်း သိမြင်အောင် နှလုံးသွင်းခြင်းဖြင့် သမုတိ နယ်မှ ပရမတ်နယ်သို့ ကူးမြောက်နိုင်ပေမည်။

တတိယပိုင်း

ဉာဏ်တွေ့ လက်တွေ့ ဝိပဿနာအားထုတ်ပုံ

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတွင် ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါး ဆိုသောဒုက္ခသစ္စာကို မမြင်နိုင်အောင် အဝိဇ္ဇာကဖုံးထား၏။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုလို့ သိမြင်အောင်လည်း လှည့်စားထား၏။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါလို့ လှည့်စားထားမှုကို တဏှာကနှစ်သက်သာယာ၏။ ဥပါဒါန်က ဖား မြွေခဲသကဲ့သို့ မလွတ်တမ်း စွဲယူထား၏။ အဝိဇ္ဇာသည် ဒုက္ခသစ္စာကိုဖုံး၍ သမုဒယသစ္စာ ကိုဖော်၏။ ထိုအခါ ဥပါဒါန်သည် ထိုထိုအာရုံတို့ကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုအနေဖြင့် အခိုင်အမာ ရှိသည့်သဘော၊ အနှစ်သာရ ရှိသည့်သဘော၊ အမြဲရှိသည့်သဘောအားဖြင့် ဒိဋ္ဌပါဒါန်နှင့် ပြင်းစွာ စွဲလမ်းခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ထိုထိုအာရုံတို့ကို ပြင်းစွာ တပ်မက်သော သဘော၊ ကာမုပါဒါန်နှင့် လည်းစွဲလမ်းထား၏။

အဝိဇ္ဇာသည် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်၍ဖြစ်ပေါ်လာသော ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအနေဖြင့်သာ လှည့်စားထား၏။ အဝိဇ္ဇာသည် လှည့်စားရုံသာတတ်နိုင်၏။ မျက်လှည့်ဆရာနှင့်တူ၏။ မျက်လှည့်

ဆရာသည် မဟုတ်တာကို အဟုတ်အနေဖြင့် လှည့်စားပြနိုင်သော်လည်း ထိုလှည့်စားမှုကို ယုံကြည်မှု၊ အမှန်တကယ် အစစ်ထင်မှု၊ အခိုင်အမာထင်မှု၊ သိမှုသည် ကြည့်သူ၏ ဒိဋ္ဌိပါဒါန် အစွမ်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ- ရုပ်ရှင် ပိတ်ကား၊ တီဗီဖန်သားပြင်ပေါ်တွင် အရောင်အဆင်း ပုံသဏ္ဍာန် အရိပ် နိမိတ်အနေနှင့် လှည့်စားမှုသည် အဝိဇ္ဇာ၏ကိစ္စဖြစ်၍ အမှန်တကယ် အစစ် ထင်မှု၊ အခိုင်အမာ အနှစ်သာရရှိတယ်ထင်မှု၊ အမြဲရှိတယ်ထင်မှုသည် ဒိဋ္ဌိ၏ကိစ္စဖြစ်သည်။

သောတာပန်တွင် အဝိဇ္ဇာမကုန်သေး၍ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအနေဖြင့် အဝိဇ္ဇာလှည့်စားသည့်အတိုင်း(မျက်လှည့်ဆရာပြသည့်အတိုင်း) မြင်သော် လည်း ဒိဋ္ဌိပြုတ်သောကြောင့် လှည့်စားသည့်အတိုင်း မယုံပေ။ ဆင်ခြင် နှလုံးသွင်းလိုက်သည်နှင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ တကယ်ရှိတယ်၊ အခိုင်အမာ အနှစ် သာရရှိတယ်၊ အမြဲရှိတယ်ဟု မယူတော့ချေ။ အမှန်အတိုင်း အကြောင်း တိုက်ဆိုင်တုန်းသာ အာရုံတို့ဖြစ်ပေါ်ကြ၍ အကြောင်းကင်းသည်နှင့် မရှိသောသဘောကိုသိ၏။ ရုပ်နာမ်၊ အကြောင်းအကျိုးသာ ရှိ၏ဟူသော အနတ္တသဘာဝကို ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက်ပြု သိမြင်ပြီးဖြစ်၍ ဒိဋ္ဌိအမြင် စင်ကြယ်ပြီး ဖြစ်လေသည်။ သို့သော် ထိုထိုအာရုံတို့ကို ကာမုပါဒါန် အနေဖြင့် စွဲလမ်းနေသေး၏။ ထိုကာမုပါဒါန်ကို အထက်မဂ်များ ဖြစ်သော သကဒါဂါမိမဂ်၊ အနာဂါမိမဂ်၊ အရဟတ္တမဂ်တို့ဖြင့် ပယ်ရခြင်း ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာ အလုပ်သဘောတွင် ဒိဋ္ဌိကို ပယ်ချင်လျှင် ဥပါဒါန်ကို အရင်မြင်အောင် ကြည့်သင့်ပေသည်။ ဥပါဒါန်ပစ္စယာ ကမ္မဘဝ ဆိုသဖြင့် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတို့တွင် ဥပါဒါန်ကပ်၊ မကပ်ကို သတိ ထားကြည့်ရပေမည်။ ဥပါဒါန်ကို အရင်မြင်အောင် ကြည့်နိုင်လျှင် ဥပါဒါန်မှန်း သတိပြုမိလိုက်သည်နှင့် ဥပါဒါန်ကို တဒင်္ဂပယ်နိုင်လေသည်။

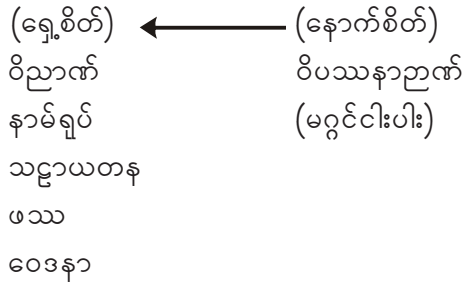
ဥပမာ-အစား အသောက်မှာလျှင် ကိုယ်ကြိုက်ရာ၊ ကိုယ်ဥပါဒါန် ကပ်ရာကိုသာမှားစားကြသဖြင့် ဥပါဒါန်ကြောင့် ဝစီကံမြောက်၏။ သတိ ပဋ္ဌာန်ရှိပါက အစာအာဟာရဆိုသော အာရုံပေါ်တွင် ကပ်နေသော

ဥပါဒါန်ကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်နိုင်ပေမည်။ ထို့အတူ မြင်မှု၊ ကြားမှု၊ နံမှု၊ စားမှု၊ ထိမှု၊ တွေးမှုစသည်တို့တွင်လည်း မိမိဥပါဒါန်ကပ်ရာကိုသာ ကြိုက်စွဲ၊ မကြိုက်စွဲဖြင့် မနောကံများ ဖြစ်ပေါ်ပြီး ပြောကြ၊ ဆိုကြ၊ လုပ်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဥပါဒါန်သည် သမုဒယသစ္စာထိုက်၍ ဥပါဒါန်ကို သိသောဉာဏ်သည် မဂ္ဂသစ္စာဖြစ်သည်။ မဂ္ဂသစ္စာ ဝင်လိုက်လျှင် သမုဒယသစ္စာချုပ်၏။ မနောတွင် တစ်ချိန်၌ နှစ်စိတ်ပြိုင်မဖြစ်ပေ။ ထို့ကြောင့် မနောတွင် မဂ္ဂဝင်လိုက်ပါက သမုဒယ ဥပါဒါန် တဒင်္ဂ်ချုပ်၏။ သမုဒယက ဖြစ်ပျက်သိတာက မဂ်ဖြစ်၏။ ဥပါဒါန်ကို ဥပါဒါန်လို့ သိခြင်းသည် မဂ္ဂထိုက်ပြီး ဝိပဿနာဖြစ်၏။ အရှုဉာဏ်သည် မဂ္ဂသစ္စာဖြစ်၍ အရှုခံသည် သမုဒယသစ္စာ ဖြစ်လေသည်။

ရှေ့စိတ် နှင့် နောက်စိတ်

ရှေ့စိတ်သည် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် အာရုံနှင့် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်တိုင်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ဥပမာ - မျက်စိနှင့် အဆင်းတို့ တိုက်ဆိုင်မှုဖြစ်တိုင်း မြင်စိတ်သည် အကြောင်းအကျိုးအားဖြင့် သူ့သဘော သူ့ဆောင်ပြီး ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ၎င်းမြင်စိတ်သည် ရှေ့စိတ်ဖြစ်၍ မျက်စိမှာ ဖြစ်ပေါ်၏။ ရှေ့စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်ပြီးသည်နှင့် ချက်ခြင်းချုပ် ပျောက်၏။ သို့သော် နောက်စိတ်ဖြစ်ပေါ်ရန်အတွက် အာရုံအနေဖြင့် ကျေးဇူးပြုခဲ့၏။ နောက်စိတ်သည် ရှေ့စိတ်မှ ကျေးဇူးပြုသွားသော အာရုံကို အကြောင်းခံ၍

ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ နောက်စိတ်သည် မနောမှာ ဖြစ်ပေါ်၏။ ထို့ကြောင့် နောက်စိတ်သည် ရှေ့စိတ်မှ ကျေးဇူးပြုသွားသော အာရုံကိုသာ သိခြင်းဖြစ်သည်။ ဤသို့ဆိုလျှင် မျက်စိမှာ ရှေ့စိတ်ဖြင့် မြင်သော်လည်း သိခြင်းသည် မနောမှ နောက်စိတ်ဖြင့် သိခြင်းသာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နောက်စိတ်သည် ရှေ့စိတ်၏ အာရုံကိုသာ သိခွင့်ရသောကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် မနောမှ သိလိုက်ရသည်နှင့် ရှေ့စိတ်၏ အာရုံမျှသာ ဖြစ်လေသည်။ ဤသို့ ရှေ့စိတ်နှင့် နောက်စိတ် သဘာဝကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်သိပါမှ ရှေ့စိတ်ကို နောက်စိတ်နှင့် ဝိပဿနာရှုမှုသည် ရှေ့စိတ်ကို ရှုခြင်းမဟုတ်ပဲ ရှေ့စိတ်၏ အာရုံကိုသာ ရှုခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ရှေ့စိတ် (သို့မဟုတ်) အကျိုးတရား

ရှေ့စိတ်သည် အာရုံနှင့် ဒွါရ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်တိုင်း သူ့သဘော သူ့ဆောင်ပြီး အသစ်ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ရှေ့စိတ်သည် အတိတ်ကအကြောင်း ကံကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နေသော အကျိုးတရားသာဖြစ်သည်။ ဝိပါကခန္ဓာဟု လည်းခေါ်၏။ အကြောင်းတရားနှင့် အကျိုး တရားတို့တွင် အကြောင်း တရားသည် မိမိနှင့် သက်ဆိုင်သော်လည်း အကျိုးတရားသည် မိမိနှင့် လုံးဝသက်ဆိုင်ခြင်းမရှိပါ။ အကျိုးတရားသည် အကြောင်းတရားနှင့်သာ သက်ဆိုင်ပါသည်။ အကြောင်းတရားတို့ ပြည့်စုံညီညွတ်မှုကြောင့်သာ အကျိုးတရားတို့သည် သူ့သဘောသူ့ဆောင်ပြီး ဖြစ်ပေါ်နေကြရခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဖြစ်ပေါ် နေကြသော မြင်စိတ်၊ ကြားစိတ်၊ နံစိတ်၊ စားစိတ်၊ ထိစိတ်၊ တွေးစိတ်တို့သည် ရှေ့စိတ်အကျိုးတရားများသာ ဖြစ်ကြသောကြောင့် မိမိတို့နှင့် လုံးဝ မသက်ဆိုင်ပါ။ အတိတ်ကံ၏ အကျိုးတရားများသာ ဖြစ်ကြပါသည်။ ယခုပစ္စုပ္ပန်တွင်ဖြစ်သော အကြောင်းတရားတို့သည်သာ မိမိနှင့် သက်ဆိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ရှေ့စိတ်သည် ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ ဟူသော အကျိုးတရား (၅)ပါးတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

နောက်စိတ် (သို့မဟုတ်) အကြောင်းတရား

ပစ္စုပ္ပန် အကြောင်းတရားတို့သည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တွင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ သင်္ခါရ၊ ကံတို့ဖြစ်ကြသည်။ ထိုအကြောင်းတရားတို့နှင့်သာ မိမိသည်သက်ဆိုင်၏။ မြင်စိတ်၊ ကြားစိတ်၊ နံစိတ်၊ စားစိတ်၊ ထိစိတ်၊ တွေးစိတ်စသည့် ရှေ့စိတ်တို့ ဖြစ်ပေါ်ချုပ်ပျောက်ပြီးသောအခါ နောက်စိတ်သည် မိမိသိခွင့်ရသော အာရုံကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါဟု အသိမှားခြင်း (အဝိဇ္ဇာ)၊ ထိုထိုအာရုံအပေါ်တွင် နှစ်သက်ခြင်း (တဏှာ)၊ ထိုထိုအာရုံကို ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာအဖြစ် စွဲလမ်းခြင်း (ဥပါဒါန်)တို့ ဖြစ်ပေါ်ကြပြီး ကာယ၊ ဝစီ၊ မနောသင်္ခါရဖြင့် အားထုတ်ကာ ကုသိုလ်ကံ၊ အကုသိုလ်ကံများ ဖြစ်ပေါ်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုအကြောင်းကံသည်သာ မိမိနှင့်သက်ဆိုင်လေသည်။ ထို့ကြောင့် အကြောင်း တရားသည် မိမိနှင့် သက်ဆိုင်သော်လည်း အကျိုးတရားသည် အကြောင်းအားလျော်စွာ သူ့သဘောသူဆောင်ပြီး အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ရှေ့စိတ်ဖြစ်ပျက် နောက်စိတ်မဂ်

(ရှေ့စိတ်)	(နောက်စိတ်)	(မဂ္ဂင်ငါးပါး)
ဝိညာဏ်	အဝိဇ္ဇာ	သမ္မာဒိဋ္ဌိ
နာမ်ရုပ်	တဏှာ	သမ္မာသင်္ကပ္ပ
သဠာယတန	ဥပါဒါန်	သမ္မာဝါယာမ
ဖဿ	သင်္ခါရ	သမ္မာသတိ
ဝေဒနာ	ကံ	သမ္မာသမာဓိ
(ဒုက္ခသစ္စာ)	(သမုဒယသစ္စာ)	(မဂ္ဂသစ္စာ)

ရှေ့စိတ်ကို နောက်စိတ်ဖြင့် ရှုခြင်းသည် ဝိပဿနာဖြစ်ပါသည်။ စိတ္တာနုပဿနာဟုခေါ်သည်။ ရှေ့စိတ်ဖြစ်သော ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်တို့သည် အရှုခံတရားဖြစ်လျှင် နောက်စိတ်သည် အရှုဉာဏ်(မဂ္ဂင်ငါးပါး)ဖြစ်သည်။

သို့သော် ရှေ့စိတ်ကို ဥပါဒါန်ကပ်သောအခါ ဥပါဒါန်သည် အရှုခံ တရားဖြစ်၍ ဥပါဒါန်ကပ်သည်ကိုသိခြင်းသည် အရှုဉာဏ်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပုထုဇဉ်တို့၏ စိတ်တွင် ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာ မပယ်ရသေးသောကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်၍ ဖြစ်ပေါ် လာသောစိတ်တို့သည် အရှုခံတရားများအဖြစ် အမြဲရှိနေကြပါသည်။ ထိုဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်တို့အပေါ်တွင် ဥပါဒါန်ကပ်၊ မကပ်ကို နောက်စိတ် မဝင်ဖြင့် ရှုပွားနိုင်ရန်သာ အဓိကဖြစ်ပါသည်။ ဥပါဒါန်ကပ်ပါက ဥပါဒါန်သည် အရှုခံတရားဖြစ်၍ ဥပါဒါန်မကပ်ပါက ရှေ့စိတ်ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်တို့သည် အရှုခံတရားများ ဖြစ်လေသည်။

အများအားဖြင့် ဝိပဿနာရှုပွားသူတို့သည် အရှုခံတရားကိုလည်း မသိ၊ ရှေ့စိတ်ကိုလည်း မဖမ်းတတ်၊ နောက်စိတ်လည်း သတိမဝင်တတ်၊ သတိပဋ္ဌာန်မဖြစ်သောကြောင့် ဝိပဿနာလည်း မဖြစ်တော့ချေ။ မောဟ နှင့်သာ အနေများနေကြခြင်းဖြစ်သည်။ သတိ၊ ပညာ ဝင်တတ်လျှင် ရှေ့စိတ်ကို နောက်စိတ်နှင့် ရှုနိုင်ပါသည်။ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတွင် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ် နှစ်ပါးသည် ဒုက္ခသစ္စာ(အရှုခံတရား)များ ဖြစ်ကြပါသည်။ အများအားဖြင့် ဒုက္ခသစ္စာကို အရင်မမြင်နိုင်ချေ။ လောကသဘာဝမှာ ဒုက္ခကို သမုဒယ ဖုံးထား၏။ ထို့ကြောင့် သမုဒယဖြစ်သောဥပါဒါန်ကို အရင်မြင်အောင် ကြည့်သင့် ပေသည်။ သမုဒယသစ္စာကို အရင်ရှုပွားခြင်းဖြင့် ဥပါဒါန် ပါးလာပြီး အဝိဇ္ဇာကိုဖောက်ကာ ရုပ်နာမ်ဒုက္ခသစ္စာကို မြင်တွေ့နိုင်ပေမည်။

ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာ စတင်အားထုတ်သူတို့သည် သမုဒယသစ္စာ ကို အရှုခံအနေဖြင့် ရှုပွားသင့်ပါသည်။ သမုဒယအဖုံးကို ဖွင့်နိုင်မှလည်း ဒုက္ခသစ္စာကိုတွေ့မည်။ ထိုအခါ ဒုက္ခသစ္စာ ရုပ်နာမ်ပရမတ်ကို ဆုံးအောင် ချုပ်အောင် ပွားများအားထုတ်ရ၏။ ရုပ်နာမ်ချုပ်ရာသည် နိဗ္ဗာန်ဖြစ်၏။ နိဗ္ဗာန်ကိုမျက်မှောက်ပြုနိုင်မှ သမုဒယကိုအပြီးပယ်နိုင်လေသည်။ သမုဒ္ဓေဒပဟာန် ဟုခေါ်သည်။ ဝိပဿနာလမ်းဆုံးဖြစ်လေသည်။

နိရောဓသစ္စာ

(ရှေ့စိတ်)	(နောက်စိတ်)	(မဂ္ဂင်ငါးပါး)
ဝိညာဏ်		သမ္မာဒိဋ္ဌိ
နာမ်ရူပ	တဏှာ	သမ္မာသင်္ကပ္ပ
သဠာယတန	ဥပါဒါန်	သမ္မာဝါယာမ
ဖဿ	ကံ	သမ္မာသတိ
ဝေဒနာ		သမ္မာသမာဓိ
(ဒုက္ခသစ္စာ)	(သမုဒယသစ္စာ)	(မဂ္ဂသစ္စာ)
(အကျိုးတရား)	(အကြောင်းတရား)	

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတွင် ရှေ့စိတ်ဖြစ်ပေါ်ပြီး နောက်စိတ် မဂ္ဂင်ဝင်နိုင်လျှင် တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကံ ချုပ်၏။ ဓမ္မစကြာတရားတော်တွင် နိရောဓသစ္စာသည် တဏှာချုပ်ရာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နောက်စိတ်တွင် မဂ္ဂင်ဝင်နိုင်ပါက တဏှာဆိုသော သမုဒယသစ္စာချုပ်သောကြောင့် နိရောဓ ဆိုက်၏။ ထိုသို့နှလုံးသွင်းနိုင်ပါက ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် မဂ္ဂသစ္စာနှင့် နိရောဓသစ္စာကို သိမြင်နိုင်ပေသည်။ ဤသို့ဆိုလျှင် တဏှာသည် မဂ္ဂင်ဖြစ်သောခဏမှာချုပ်သောကြောင့် ထိုဝိပဿနာမဂ်ကုသိုလ်သည် ဝဋ်မှရုန်းထွက်နိုင်သော နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း ဝိဝဋ်ကုသိုလ်မည်၏။

အကယ်၍ ရှေ့စိတ်သည် မြင်စိတ်ဖြစ်ပြီး နောက်စိတ်သည် ကြည်ညိုသဒ္ဓါစိတ်ဖြစ်ပါက ကုသိုလ်ကံမြောက်ပြီး နတ်ရွာသုဂတိ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်လေသည်။ သို့သော် မြင်စိတ်ဖြစ်ပြီး နောက်စိတ်သည် ဒေါသစိတ်ဖြစ်ပါက အကုသိုလ်ကံမြောက်ပြီး အပါယ်ဒုဂ္ဂတိပို့လေသည်။ ထို့ကြောင့် နိဗ္ဗာန်ကိုလည်း နောက်စိတ်ကပို့၏။ နတ်ပြည်ကိုလည်း နောက်စိတ်ကပို့၏။ အပါယ်ကိုလည်း နောက်စိတ်ကသာ ပို့ခြင်းဖြစ်သည်။ ရှေ့စိတ်သည် အကျိုးတရားဖြစ်၍ မိမိနှင့်မသက်ဆိုင်ပဲ နောက်စိတ်ဖြစ်

သော အကြောင်းတရားသည်သာ မိမိ၏နှလုံးသွင်းမှုနှင့် အဓိကသက်ဆိုင်ခြင်းဖြစ်လေသည်။ နှလုံးသွင်းမှန်လျှင်လည်း နှလုံးသွင်းမှန်သည့်အတိုင်း၊ နှလုံးသွင်းမှားလျှင်လည်း နှလုံးသွင်းမှားသည့်အတိုင်း အကျိုးတရားတို့သည် ဖြစ်ပေါ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ဤသို့ဖြင့် ရှေ့စိတ် နောက်စိတ်ကို ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် သိမ်းဆည်းနိုင်ပါက တရားအားထုတ်ရာတွင် များစွာ အထောက်အကူပြုပေမည်။

ဥပါဒါန်ကပ်တာကို မကြောက်နှင့်၊ မသိလိုက်မှာကိုကြောက်

အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် မပယ်ရသေးသောသူတို့တွင် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော အာရုံတို့အပေါ်တွင် ဥပါဒါန်သည် သူ့သဘောသူ့ဆောင်၍ ကပ်ပေမည်။ ဓမ္မသဘာဝသည် အနတ္တဖြစ်၏။ ဥပါဒါန်အပေါ်မှာ မိမိအလိုအတိုင်း အစိုးမရနိုင်ပါ။ ဥပါဒါန်သည် အတ္တမဟုတ်၊ အနတ္တဖြစ်ပါသည်။ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် စွဲလမ်းနိုင်စရာ အာရုံဖြစ်ပါက ဥပါဒါန်သည် သူ့သဘောသူ့ဆောင်ပြီး ကပ်ပေမည်။ သို့သော် မြင်တိုင်းလည်း ဥပါဒါန်မဖြစ်ပါ။ ဥပမာ- ကားစီးသွားသောအခါ လမ်းတစ်လျှောက်တွင် ကားတွေ၊ အိမ်တွေ၊ လူတွေ၊ သစ်ပင်တွေ စသည်ဖြင့် မြင်သော်လည်း ဥပါဒါန်မကပ်ပါက မနောက်တောင်မဖြစ်ပါ။ ဒီကားလေးက တယ်လှပါလားဆိုမှ ဥပါဒါန်ဖြစ်ပြီး မနောက်မြောက်ခြင်းဖြစ်သည်။ သတိမရှိသောကြောင့်သာ ဥပါဒါန် ကပ်၊ မကပ်ကို မသိနိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

သတိရှိလျှင် ဥပါဒါန်ကပ်သောစိတ်သည် ရှေ့စိတ် အရှုခံ တရားဖြစ်၍ နောက်စိတ် မဂ္ဂင်ဖြင့် ရှုနိုင်ပေမည်။ ဥပါဒါန်သည် အရှုခံတရားအနေဖြင့် ဧဟိပဿိကော တရားဂုဏ်တော်အရ (လာပါ ရှုပါ)ဟု ခေါ်သော်လည်း သန္တိဋ္ဌိက ဂုဏ်တော်အရ ကိုယ်ပိုင်မဂ္ဂင်အသိဖြင့် မလိုက်နိုင်မှာသာစိုးရပါသည်။ ဧဟိပဿိကောကို သန္တိဋ္ဌိကောနှင့် မရှုတတ်မှာကိုသာ ကြောက်ရသည်။ ဥပါဒါန်ကပ်မှာကို မကြောက်ရပါ။ မဂ္ဂင်အသိ

မလိုက်နိုင်မှာကိုသာ ကြောက်ရပေမည်။ ဥပါဒါန်ကို သိလိုက်တာနှင့်၊ ဥပါဒါန်က ဖြစ်ပျက် သိတာကမဂ်ဖြစ်၏။ ဥပါဒါန်ရှေ့စိတ်ကို နောက်စိတ် မဂ္ဂင်ဖြင့် ဝိပဿနာရှုနိုင်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ဥပါဒါန်အလိုလား၊ ကိုယ့်အလိုလား

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် အကြောင်းတိုက်ဆိုင် လိုက်သည်နှင့် စိတ်မှာ အာရုံကို သိလေသည်။ သိသောအာရုံ အပေါ်တွင် ဥပါဒါန်နှင့်စွဲယူပြီး တုန့်ပြန်မှာလား (သို့မဟုတ်) ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်ပြီး တုန့်ပြန် မှာလား ဆိုသည်ကိုသိသင့်ပေသည်။ ဥပမာ- ကျန်းမာရေးအရ ရှောင်သင့် သော အစာတို့ကို အလွန်စားချင်ပါက တခါတရံ စားမိတတ်၏။ ၎င်းသည် ဥပါဒါန်အလိုအရ စားမိခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့အတူ မပြောသင့်သော အကြောင်းအရာတို့ကိုလည်း ဥပါဒါန်ကပ်သောအခါ ပြောမိလေသည်။ တခါတလေ တစ်ခါမက နှစ်ခါ၊ သုံးခါပင် ထပ်ပြောမိသေးသည်။ မတွေးချင် မတွေးသင့်သော အကြောင်းအရာများကိုလည်း ဥပါဒါန်အလိုအရ အထပ် ထပ်ပင် တွေးမိတတ်ကြလေသည်။

ထို့ကြောင့် ဥပါဒါန်သည် ကိုယ့်အလိုမလိုက် သူ့သဘောသူ ဆောင်ပြီး သူ့အလိုအတိုင်းသာ ဆောင်ရွက်တတ်၏။ သူ့အလိုကိုပင် ကိုယ့် အလို ထင်မိတတ်ကြသေးသည်။ ဥပါဒါန်ကို သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် စောင့်ကြည့် နိုင်ပါလျှင် ဥပါဒါန်များ တဖြည်းဖြည်း ပါးလာပေမည်။ ဥပမာ- သူခိုး တစ်ယောက်ကို နောက်မှလိုက်ကြည့်နေလျှင် မခိုးဝံ့တော့သလို သတိ ရှိလျှင် ဥပါဒါန် များလည်း ဖြစ်ကြောတိုပြီး အဖြစ်လည်းနည်းလာပေမည်။ ဤသို့ဖြင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဥပါဒါန်ကို သတိပဋ္ဌာန်ဖြစ်နေအောင် နှလုံးသွင်းအားထုတ်ခြင်းသည် သင်္ခါရက္ခန္ဓာကို ရှုပွားခြင်းဖြစ်သောကြောင့် ဓမ္မာနုပဿနာအတွင်းဝင်ပြီး ဝိပဿနာ ထိုက်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ပခုက္ကူ ဆရာတော်ဘုရားကြီးကလည်း

“ ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ ပြုမဲ့ကြံ ဥပါဒါန်ကိုသတိပြု ” ဟု ဆုံးမ သွန်သင်ဟောကြားထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

လက်ခံမှုနှင့် တုန့်ပြန်မှု

မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်ဖြစ်သည့် ဒွါရ (၅)ခုသည် ဝင်ရောက် လာသော အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အထိဆိုသော အာရုံငါးပါးတို့ကို လက်ခံမှုအပိုင်းဖြစ်၍ မနောဒွါရသည် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံဖြင့် တုန့်ပြန်မှု အပိုင်းဖြစ်သည်။ လက်ခံမှုအပိုင်းဖြစ်သော မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်တွင် ဒွါရနှင့် အာရုံတိုက်မှု အကြောင်းကြောင့် ဝိညာဏ်ဆိုသော အကျိုးတရားဖြစ်ပေါ်၏။ ထို့ထက် အပိုဘာမျှမရှိပါ။ အကြောင်းအကျိုး ဆိုသော အနတ္တသဘာဝသာ ရှိ၏။ အရှိကို အရှိအတိုင်း သိ၏။

သို့သော် မနောဒွါရတွင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသော ဖုံးကွယ် လှည့်စားတတ်သည့် သမုဒယရှိလေသည်။ အဝိဇ္ဇာက အမှန်ကို ဖုံးကွယ်၍ အမှားကိုဖော်၏။ သဘောသက်သက်မျှရှိသော အာရုံကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါလို့ သိမြင်အောင် လှည့်စားတတ်၏။ တဏှာက အဝိဇ္ဇာလှည့်စားထားသော အာရုံကိုတွယ်ကပ်၏။ ဥပါဒါန်က အမြင်မှား အယူမှားဖြင့်အာရုံကို အခိုင် အမာ ယူပြီးမြဲတယ် (နိစ္စ)၊ ကောင်းတယ် (သုခ)၊ အစိုးရတယ် (အတ္တ) လို့ တကယ်ထင်မှတ်၏။ ထိုအခါ မနောမှ အမြင်မှား အယူမှားဖြင့် တုန့်ပြန်မှု ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတို့ကို လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ၊ ကိလေသာ တရားတို့နှင့် ပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မနောတွင် ရှိသော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို ပယ်နိုင်လျှင် အမြင်မှား အယူမှား ကင်းပြီး တုန့်ပြန်မှုအပိုင်းတွင် ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍ ကိလေသာမပါဘဲ ပြောဆိုလုပ်ကိုင်နိုင်ပေမည်။

ဝိညာဏ်ကအာရုံကို လက်ခံတယ်

မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်စသော ဒွါရ (၅)ခုတို့တွင် အာရုံတို့ကို အစွဲပြု၍ ဝိညာဏ်တို့ ဖြစ်ပေါ်ကြပါသည်။ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဝိညာဏ်တို့သည် သက်ဆိုင်ရာအာရုံတို့ကို လက်ခံကြပါသည်။ သို့သော် တရားအားထုတ်သူ၏ ဉာဏ်တွင် ဝိညာဏ်ဖြစ်ပေါ်မှသာ အာရုံကို သိခွင့် ရသောကြောင့် ဝိညာဏ်သည် အာရုံကို လက်ခံသည့် သဘောအဖြစ် ဉာဏ်တွင် ထင်ရှား လာခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် စက္ခုဝိညာဏ်သည် ရူပါရုံ၊ သောတဝိညာဏ်သည် သဒ္ဓါရုံ၊ ယာနဝိညာဏ်သည် ဂန္ဓာရုံ၊ ဇိဝှာဝိညာဏ်သည် ရသာရုံ၊ ကာယဝိညာဏ်သည် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံတို့ကို လက်ခံသကဲ့သို့ မနောဝိညာဏ်သည်လည်း ဓမ္မာရုံကို လက်ခံပါသည်။

ဝိပဿနာတရား အားထုတ်ရာတွင် မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်စသော ဒွါရ (၅)ခုတို့တွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော အရှုခံတရား ဝိညာဏ်တို့ကို မနောမှမဂ္ဂင်ဖြင့် သူ့သဘောသူဆောင်နေသော အနတ္တလက္ခဏာ၊ မမြဲသော အနိစ္စလက္ခဏာတို့ကို မြင်အောင်ကြည့်နိုင်ပါလျှင် အာရုံတို့ကို မိမိနှင့် မဆိုင်သလို မြင်တတ်၊ နှလုံးသွင်းတတ်လာပေမည်။ ထိုအခါ မနောမှ တုန့်ပြန်မှုအပိုင်းတွင် လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟတို့နှင့်မယှဉ်ပဲ အလောဘ၊ အဒေါသ၊ အမောဟတို့နှင့်ယှဉ်၍ တုန့်ပြန်နိုင်ပေမည်။

ဝိပဿနာတွင် သစ္စာဝင်ခြင်း

“ပြောချင်ရုံသာ ပြောချင်ပါ မပြောလိုက်ပါနှင့်၊ အဝိဇ္ဇာကြောင့်သာ ပြောချင်တာ၊ ဝိဇ္ဇာမပြောချင်” ပခုက္ကူဆရာတော် ဘုရားကြီး ဟောကြားထားသော တရားဆောင်ပုဒ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ နားလည်သလိုလိုရှိပေမဲ့ တကယ်သိသလားဆိုတော့မသိခဲ့ပါ။ သစ္စာစကားကို နားမလည်သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ ရုပ်နမ်၊ ကြောင်းကျိုး၊ ဖြစ်ပျက်၊ လက္ခဏာတို့ကို သစ္စာလေးပါး နှင့်စပ်၍ မသိသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ သစ္စာဝင်တတ်ပါက အောက်ပါအတိုင်း သိမြင်ခွင့်ရပေမည်။

- (၁) ပြောချင်သော ဆန္ဒစေတသိက်သည် ဒုက္ခသစ္စာ။
- (၂) ပြောချင်သောဆန္ဒအပေါ်ကပ်သည့် ဥပါဒါန်သည် သမုဒယသစ္စာ။
- (၃) ပြောချင်သော ဆန္ဒအပေါ်မှ ဥပါဒါန်ကိုပယ်ခြင်းသည် မဂ္ဂသစ္စာ။
- (၄) ပြောချင်သော ဝစီကံ (ကမ္မဘဝ) ချုပ်ခြင်းသည် နိရောဓသစ္စာ။

ထိုသို့သစ္စာဝင်တတ်ပါက ဝိပဿနာ အရှုခံအာရုံတရားတို့ကို သစ္စာ ဆိုက်အောင် နှလုံးသွင်းပွားများနိုင်ပေမည်။ သစ္စာမဝင်တတ်ခြင်း အပြစ်ကြောင့် နှလုံးသွင်းမှန်သော်လည်း ဒိဋ္ဌိလွတ်အောင်ထိ နှလုံးမသွင်း နိုင်ချေ။ ဥပမာ- ပြောချင်တဲ့ အာရုံ (ဆန္ဒ)အပေါ်မှာ ဥပါဒါန်ကပ်နေတာ ကိုသိပြီး နှလုံးသွင်းမှန်သောကြောင့် မပြောချင်တော့ပေ။ သို့သော် သစ္စာ မဝင်တတ်သောကြောင့် ငါသည်းခံနိုင်တာပဲ၊ ငါ ဥပါဒါန်ကို ပယ်နိုင်တာပဲ၊ ငါတော့ တရားနည်းနည်းရှိလာပြီ စသည်ဖြင့် သမုတိနယ်သို့ ပြန်ဆင်း သွားပြီး ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ ဒိဋ္ဌိအယူမှ မလွတ်နိုင်တော့ချေ။

သစ္စာဝင်တတ်ပါက နှလုံးသွင်းမှန်သောအခါ ဥပါဒါန်ချုပ်လို့ ဝစီကံ (ကမ္မဘဝ) ချုပ်ပြီး နိရောဓ ဆိုက်သွားသည်ကို ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် သိမြင်လိုက်သောကြောင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ ဒိဋ္ဌိအယူမှလည်း လွတ်သွား လေသည်။ ကံချုပ်သည်ကိုလည်း ကိုယ်တိုင် သိမြင်သွားသောကြောင့် တရားတော်၏ သန္တိဋ္ဌိကရုဏ်နှင့် ပြည့်စုံသည်ကိုလည်း ကိုယ်တိုင်သိမြင်ခွင့် ရလေသည်။ ဥပါဒါန်နိရောဓါ ကမ္မနိရောဓါဆိုသည့်အတိုင်း ကံချုပ်ခြင်း သည် တဒင်္ဂနိရောဓဖြစ်သောကြောင့် တဒင်္ဂနိဗ္ဗာန်လည်း မည်လေသည်။

ဝိပဿနာ နှလုံးသွင်းပုံ

- (၁) မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး တို့တွင် ဖြစ်ပေါ်သော အာရုံ နာမ်ရုပ်တို့သည် အရှုခံတရား (ဒုက္ခသစ္စာ)။
- (၂) အာရုံနာမ်ရုပ်တို့ အပေါ်မှာကပ်သော တဏှာ၊ ဥပါဒါန်သည် (သမုဒယသစ္စာ)။
- (၃) ဥပါဒါန်ကိုပယ်ပြီး အာရုံနာမ်ရုပ်တို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ လက္ခဏာကို နှလုံးသွင်းပွားများခြင်းသည် (မဂ္ဂသစ္စာ)။

- (၄) ဥပါဒါန်ချုပ်ခြင်းကြောင့် ကမ္မဘဝ (ကံ) ချုပ်ခြင်းသည် (နိရောဓသစ္စာ)။
 “ဥပါဒါန်နိရောဓေါ နိဗ္ဗာန်” ဆိုသဖြင့်
 ဥပါဒါန်ချုပ်ခြင်းသည် နိဗ္ဗာန် ဖြစ်လေသည်။

ရှေ့စိတ်ကို နောက်စိတ်နှင့် ရှုပ့်ဥပမာ

ငါဘုရားသွားရှိခိုးဦးမယ်ဟု စိတ်တွင်ဖြစ်ပေါ်လာပါက ၎င်းသည် အရှုခံတရား ရှေ့စိတ်ဖြစ်သည်။ နောက်စိတ်ဖြင့် အောက်ပါအတိုင်း နှလုံးသွင်းနိုင်လေသည်။

- (၁) ဆန္ဒစေတသိက်ကလေး ဖြစ်ပေါ်သွားပါလားလို့ သိလိုက်ပါက ဆန္ဒစေတသိက်သည် ဒုက္ခသစ္စာ။
- (၂) ဆန္ဒစေတသိက်အပေါ်မှာ ငါလို့ယူတဲ့ ဒိဋ္ဌပါဒါန်ကပ်တာက သမုဒယသစ္စာ။
- (၃) ဒိဋ္ဌပါဒါန်ကိုပယ်ပြီး ဆန္ဒစေတသိက်ချုပ်ပျောက်မှု (အနိစ္စ) ကို နှလုံးသွင်းတာက မဂ္ဂသစ္စာ။
- (၄) ဒိဋ္ဌပါဒါန်ချုပ်လို့ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအယူ မနောက်ချုပ်သွားတာက နိရောဓသစ္စာ။
 (ဥပါဒါန်နိရောဓေါ ကမ္မဘဝနိရောဓေါ) - မနောက်ချုပ်ခြင်းသည် တဒင်္ဂနိဗ္ဗာန်ဖြစ်၏။

ဝဋ်(၃) ပါးနှင့် သစ္စာ (၄)ပါး

- (၁) ဒုက္ခသစ္စာ - ဝိပါကဝဋ်ကိုပိုင်းခြားသိခြင်း (ဝိပါကနာမ်ရုပ်)။
- (၂) သမုဒယသစ္စာ - ကိလေသဝဋ်ကိုပယ်ခြင်း (တဏှာ၊ ဥပါဒါန်)။
- (၃) နိရောဓသစ္စာ - ကမ္မဝဋ်ချုပ်ခြင်း (ကံ)။
- (၄) မဂ္ဂသစ္စာ - မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးပွားခြင်း (ဥပါဒါန်ကိုပယ်ပြီးနာမ်ရုပ်ဆုံးအောင်နိဗ္ဗာန်ဆိုက်အောင်ပွားခြင်း)။

စေတနာနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ

အများအားဖြင့် စေတနာကိုသိကြပါသည်။ ထိုအသိသည် သမုတိ နယ်အသိဖြစ်သော သူသိ၊ ငါသိဖြစ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအနေဖြင့် သိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဘယ်သူကတော့ စေတနာသိပုံကောင်းတယ်၊ ဘယ် ပုဂ္ဂိုလ်ကတော့ စေတနာ ထက်သန်တယ် စသည်ဖြင့် စေတနာကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအမြင်နှင့်တွဲ၍၎င်း၊ အခိုင်အမာ၊ အနှစ်သာရ အားဖြင့်၎င်း၊ စေတနာကို အမြဲရှိတယ်အနေဖြင့်၎င်း၊ နိစ္စဒိဋ္ဌိ၊ အတ္တဒိဋ္ဌိအမြင်ဖြင့် စွဲယူ လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအယူသည် သမုတိနယ်အနေဖြင့် မှန်ပါသည်။ အားလုံးလည်း လက်ခံကြပါသည်။

ပရမတ်နယ်တွင် စေတနာသည် သင်္ခါရစေတသိတ်တရားတစ်ခု သာဖြစ်ပါသည်။ ပရမတ်စေတနာသည် အကြောင်းမတိုက်ဆိုင်ခင်ကလည်း မရှိပါ။ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်တုန်းမှာသာ ဖြစ်ပေါ်၍ အကြောင်းကင်းသည် နှင့် မရှိပါ။ ဖြစ်တဲ့နေရာမှာပင် ချုပ်ပျောက်၏။ ဥပမာ - လှူချင်သော စေတနာ ဖြစ်ပေါ်လာပါက မလှူခင်ကလည်း ထိုစေတနာ မဖြစ်ပေါ်သေး၊ လှူပြီးသောအခါ၌လည်း ထိုစေတနာချုပ်ပျောက်၏။ လှူစဉ်ခဏမှာသာ ထိုစေတနာ ဖြစ်ပေါ်၏။ ထိုစေတနာသည် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ မဟုတ်ပါ။ အမြဲမရှိပါ။ အခိုင်အမာ၊ အနှစ်သာရ မရှိပါ။ ဖြစ်တဲ့နေရာမှာ ချုပ်ပျောက် တတ်သော ပရမတ်တရားတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုစေတနာကို ငါ၊ ငါ့ ဥစ္စာ အနေနှင့် ဥပါဒါန်ဖြင့် စွဲယူလို့ မရပါ။

ဤသို့သော စေတနာပရမတ်ကို သိမြင်လျှင် ငွေကြေး၊ ဥစ္စာပစ္စည်း၊ ဝတ္ထုများကို လှူလိုက်ကတည်းက စွန့်နိုင်သော်လည်း ငါလှူတာဆိုသော ဒိဋ္ဌိ အယူကိုတော့ မစွန့်နိုင်ခဲ့ပါ။ စေတနာပရမတ်ကို မမြင်နိုင်သောကြောင့် ထိုစေတနာကို သမုတိနယ်အမြင်ဖြင့် ငါလှူတာလို့ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အယူ ဖြစ်သော ဒိဋ္ဌပါဒါန်ဖြင့် စွဲယူလိုက်ခြင်းဖြစ်လေသည်။

ဤကဲ့သို့ ဒိဋ္ဌိအမြင်နှင့်လှူသောကြောင့် သံသရာတွင်း ကောင်းကျိုး

ချမ်းသာတော့ရပေမည်။ သံသရာလွတ်ကြောင်း နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း အထောက်အပံ့ကောင်း ကုသိုလ်တော့ မဖြစ်နိုင်ချေ။ လှူရာတွင် အမြတ်ဆုံး ကုသိုလ်ဖြစ်သည့် နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း ဝိဝဇ္ဇာကုသိုလ် ဖြစ်သင့်ပါသော် လည်း ဒိဋ္ဌိအမြင် မစင်ကြယ်သောကြောင့် ဘဝချမ်းသာ (ဘဝသမ္ပတ္တိ၊ ဘောဂသမ္ပတ္တိ) အဆင့်လောက်သာ ရရှိနိုင်လေသည်။ ဝဋ်ကုသိုလ်ဟု ခေါ်၏။ သံသရာ ဝဋ်ဆင်းရဲတွင်း ချမ်းသာဖြစ်၏။ ထိုဝဋ်ချမ်းသာသည် မမြဲ၊ ရှိတုန်းချမ်းသာ၏။ ပျက်စီးကုန်ဆုံးသွားသောအခါ ဆင်းရဲ၏။ အမှီ ချမ်းသာဖြစ်၏။ လောက ချမ်းသာဟုခေါ်၏။

သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှ လွတ်မြောက်ရာ ချမ်းသာရှိ၏။ အမှီကင်း၍ ကိုယ်ပိုင်ချမ်းသာဖြစ်၏။ ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ မရှိသည်ဖြစ်စေ၊ ဖြစ်ပေါ်ကုန်သည် ဖြစ်စေ၊ ပျက်စီးကုန်သည်ဖြစ်စေ မိမိနှင့်မဆိုင်တော့ချေ။ အမှီကင်းပြီး ကိုယ်ပိုင်ချမ်းသာဖြင့် လွတ်မြောက်သွားခြင်းဖြစ်သည်။ လောကုတ္တရာ ချမ်းသာ၊ နိဗ္ဗာန် ချမ်းသာဟုခေါ်၏။ ထိုချမ်းသာမှ ချမ်းသာစစ်၊ ချမ်းသာ မှန် အမြဲချမ်းသာသော သန္တိသုခဖြစ်လေသည်။

လူနှင့်စေတနာ ဥပမာ

ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် စေတနာအလွန်ကောင်း၏။ သူနှင့်တွေ့တိုင်း ကျွေးမွေးဧည့်ခံ၏။ ထိုကဲ့သို့ စေတနာနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်ကို တွဲ၍ပြောကြ၊ မြင်ကြ ပါသည်။ အမှန်မှာ ထိုပုဂ္ဂိုလ်က ကျွေးခြင်း မဟုတ်ပါ။ သူ့မှာစေတနာရှိမှ၊ စေတနာဖြစ်ပေါ်မှ ကျွေးပါသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်နှင့်တွေ့သော်လည်း သူ့မှာ စေတနာမပေါ်လျှင် မကျွေးပါ။ မလှူပါ။ မပေးပါ။ ထို့ကြောင့် စေတနာသည် ပုဂ္ဂိုလ်မဟုတ်ပါ။ စေတနာ ပရမတ်အပေါ်မှာ ဒိဋ္ဌပါဒါန် ကပ်သွားသော ကြောင့် လူ၊ ပုဂ္ဂိုလ်အနေဖြင့် အယူမှားသွားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်နှင့် စေတနာကို ခွဲခြားမြင်တတ်လျှင် စေတနာအပေါ်မှာ ကပ်နေသော ဒိဋ္ဌိကို ပယ်နိုင်လေသည်။ နှလုံးသွင်းမှန်လေသည်။ ၎င်းနှလုံးသွင်းမှုကို မဂ္ဂင်ပွား ခြင်းဟုခေါ်သည်။ မဂ္ဂင်ပွားမှုကြောင့် စေတနာပရမတ်၏ ဖြစ်ပေါ်

ချုပ်ပျောက်မှုကို အရှိအတိုင်း အနတ္တအမြင်ဖြင့် နှလုံးသွင်းနိုင်သောအခါ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ ဒိဋ္ဌိအမြင် ချုပ်သွားခြင်းသည် နိရောဓသစ္စာ ဆိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ နိရောဓဆိုက်လျှင် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအမြင် ဒိဋ္ဌိချုပ်သည်။ တဒင်္ဂဓဏသာချုပ်သောကြောင့် တဒင်္ဂနိဗ္ဗာန်ဟုခေါ်သည်။ အမြဲချုပ်လို လျှင် ဥပါဒါန် ပယ်ပြီးသော ပရမတ်ရုပ်နာမ်ကို ချုပ်အောင် ဆုံးအောင်ပွား ရပေမည်။ ထိုအခါမှ ဒိဋ္ဌိကို သမုစ္ဆေဒပဟာန်ဖြင့် အပြီးပယ်နိုင်ပေမည်။

သညာကို ငါမလုပ်နဲ့

လူတစ်ယောက်ကို နာမည်ခေါ်လိုက်ပါက ငါ့ခေါ်တာပဲလို့ သိပါ သည်။ သို့သော် ထိုနာမည်သည် မွေးတုန်းကမပါ။ မိဘက နာမည်ပေးထား ခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသူသည် နာမည်ကို မွေးရာပါသညာဖြင့် မှတ်သား ထားခြင်းသာဖြစ်သည်။ နာမည်ခေါ်သံကို ကြားလိုက်သောအခါ သညာသာ ပေါ်၏။ သို့သော် သညာအပေါ်တွင် ကပ်နေသော ဒိဋ္ဌပါဒါန်ကြောင့် သညာ ကို ငါထင်သွားခြင်းဖြစ်သည်။ နာမည်ခေါ်သံကြောင့် ကြားစိတ်သည် ရှေ့စိတ်ဖြစ်၍ နောက်စိတ်မဂ္ဂင်ဖြင့် သစ္စာဝင်တတ်ရပေမည်။

- (၁) နာမည်ကို မှတ်သားထားသော သညာသည် ဒုက္ခသစ္စာ။
- (၂) သညာအပေါ်မှာ ကပ်သော ဒိဋ္ဌပါဒါန်သည် သမုဒယသစ္စာ။
- (၃) သညာအပေါ်မှာ ဒိဋ္ဌပါဒါန် ပယ်ခြင်းသည် မဂ္ဂသစ္စာ။
- (၄) ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ ငါဆိုသော ဒိဋ္ဌိအယူ မနောကံ ချုပ်သွားခြင်းသည် နိရောဓသစ္စာ။

သညာနှင့် နယ်(၃)နယ်

နာမည်ခေါ်သံကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသောသညာသည် ငါမဟုတ် ပါ။ အများအားဖြင့် မိမိအမည်ကို မှတ်ထားသော သညာပေါ်သည်ကို ငါလို့သာ သိကြပါသည်။ ၎င်းသည် သမုတိနယ်တွင်ရှိသော အတ္တဒိဋ္ဌိအမြင် ဖြစ်ပါသည်။ သမုတိနယ်မှ ပရမတ်နယ်ဝင်သောအခါ နာမည်ခေါ်သံ ကြောင့် မိမိတွင်သညာသာပေါ်ပါသည်။ မိမိတွင် သညာပေါ်သော်လည်း

ထိုသညာသည် မိမိနှင့်လုံးဝမဆိုင်ပါ။ အသံဆိုသော သဒ္ဒါရုံ နှင့် သောတ အကြည်တို့ ထိခိုက်ပြီး သူ့သဘောသူဆောင်ကာ ဖြစ်ပေါ်လာသော အနတ္တ သဘာဝတရားတစ်ခု သာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သညာသည် ငါလည်း မဟုတ်၊ ငါ့ဥစ္စာလည်း မဟုတ်ဟုသိမြင်ပြီး သစ္စာနယ်ဝင်ကာ သမုဒယကို ပယ်နိုင်လေသည်။

ဤသို့ဖြင့် သမုတိနယ်တွင် နာမည်ခေါ်သံကြားခြင်း ဖြစ်သော် လည်း ပရမတ်အမြင်တွင် သညာပေါ်ခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ ပရမတ်နယ်တွင် သညာပေါ်သည်ကို သိမြင်သော်လည်း ထိုသညာကို ငါ့သညာအဖြစ် စွဲယူ ထားသေးသည်။ ငါ့သညာပြုတ်ရန် ထိုသညာကို မိမိနှင့်မဆိုင်ကြောင်း နှလုံးသွင်းနိုင်ရပေမည်။ ထိုသညာသည် နာမည်ခေါ်သံ (သဒ္ဒါရုံ) က ကျေးဇူးပြုခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ အသံချုပ်ပျောက် သည်နှင့် ထိုသညာမရှိတော့ချေ။ နာမည်ခေါ်သံကြားပါကလည်း ထိုသညာ မဖြစ်ပေါ်ရန် တားမရပါ။ သညာအပေါ်တွင် မိမိအလိုနှင့် အစိုးရခြင်း မရှိပါ။ ဤသို့ဖြင့် မိမိနှင့် မဆိုင်သော သညာ၏ အနတ္တသဘာဝကို သိမြင်ပြီး သစ္စာနယ်ဝင်ကာ ငါဆိုသော ဒိဋ္ဌပါဒါန်ကို ပယ်နိုင်သောကြောင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါဒိဋ္ဌိအယူ မနောက် ချုပ်သွားခြင်းသည် ဝိပဿနာ နိရောဓသစ္စာ ဆိုက်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ငါကသိတာလား၊ ဒိဋ္ဌိကသိတာလား

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး တို့တွင် သိမှုသဘော ဝိညာဏ်သည် ထင်ရှားပါသည်။ သို့သော် သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာ အားနည်းနေသောကြောင့် ပရမတ်အမြင်နှင့် သိမှု ဝိညာဏ်သဘောကို မတွေ့ရပဲ သမုတိနယ် အနေ ဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ ဒိဋ္ဌိအမြင်ဖြစ်သော သိမှုသဘောသာ ထင်ရှားနေခြင်း ဖြစ်သည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ ဒိဋ္ဌိအမြင်နှင့် သိသောကြောင့်လည်း ငါ၊ သူတစ်ပါး ဖြစ်ပေါ်နေရသည်။

အမှန်တကယ် ဖြစ်စဉ်တွင် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး တို့တွင် ဖြစ်ပေါ်သော သိမှု၊ ဝိညာဏ်အပေါ်မှာ ဒိဋ္ဌိဖြင့် ဥပါဒါန်ကပ်နေခြင်းကို ရှုမတွေ့နိုင်သောကြောင့် ငါဘယ်လို ဖြစ်ပေါ်နေသည့် အကြောင်းရင်းကို မသိနိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့ အပေါ်တွင် ကပ်နေသောဒိဋ္ဌိ (ဥပါဒါန်)ကို အရင်တွေ့အောင် ရှာသင့် ပေသည်။

ဥပမာ- မြင်မှုတွင် အဆင်း၊ ကြားမှုတွင် အသံတို့သာ ဖြစ်ကြသော် လည်း မြင်လိုက် ကြားလိုက်သည်နှင့် အဝိဇ္ဇာက လှည့်စားထားသော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါကို တကယ့်အစစ်အမှန်ထင်ခြင်းသည် ဒိဋ္ဌိပါဒါန်၏အစွမ်းဖြစ်သည်။ ထိုအခါ သမုတိနယ်တွင် ပညတ်အနေဖြင့် သုံးသော ငါ၊ သူတပါး၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမ စသည်တို့ကို တကယ့်အစစ်အမှန်အဖြစ် ဒိဋ္ဌိနှင့် အယူမှားတော့သည်။ ဒိဋ္ဌိ၏သဘာဝသည် အာရုံတို့ကို အခိုင်အမာ သဘော၊ အနှစ်သာရရှိသည့် သဘော၊ မြဲတဲ့သဘောယူ၏။ ဥပမာ အစာစား သောအခါ လျှာသည် ကြက်သား၊ ဝက်သားလို့ မသိပါ။ အရသာကိုသာ သိနိုင်ပါသည်။ အရသာသည် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်တုန်းမှာသာ ပေါ်၏။ အကြောင်းကင်း သည်နှင့် မရှိတော့ပါ။ အခိုင်အမာမရှိ ၊ အနှစ်အသား မရှိ ၊ အမြဲမရှိပါ။ သို့သော် ကြက်သား စားကောင်းတယ်၊ ဝက်သား စားကောင်းတယ်ဟု သမုတိအနေဖြင့် ပြောရုံသက်သက်မဟုတ်ပဲ တကယ့် အခိုင်အမာ၊ အနှစ် သာရရှိသော ဒိဋ္ဌိ အမြင်ဖြင့် အယူမှားပြီး ပြောဆို နေကြခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် (ဥပါဒါန်) ကပ်တာကိုမြင်အောင် နှလုံးသွင်းတတ်လာပါက ဥပါဒါန်က ဖြစ်ပျက် သိတာက မဂ်ဖြစ်ပြီး ဥပါဒါန်ဖြင့် စွဲလမ်းမှု ငါကို တဒင်္ဂပယ်နိုင်ပေမည်။

- (၁) သိမှု၊ ဝိညာဏ်သည် ဒုက္ခသစ္စာ။
- (၂) ဝိညာဏ်အပေါ်မှာကပ်သည့် ဒိဋ္ဌိပါဒါန်သည် သမုဒယသစ္စာ။
- (၃) ဝိညာဏ်အပေါ်မှ ဒိဋ္ဌိပါဒါန်ကိုပယ်ခြင်းသည် မဂ္ဂသစ္စာ။
- (၄) ငါသိဆိုသောဒိဋ္ဌိအယူ မနောက်ချုပ်ခြင်းသည် နိရောဓသစ္စာ။

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဝိညာဏ်သည် ငါသိတာမဟုတ်ပါ။ ဝိညာဏ်ပေါ်တာကို ငါမြင်တာ၊ ငါကြားတာ စသည်ဖြင့် အယူမှားကြပါသည်။ ဝိညာဏ်ပေါ်တာကို ငါဟု ထင်ခြင်းသည် အတ္တအမြင်ဖြစ်၍ အာရုံကကျေးဇူးပြုခြင်းကြောင့် ဝိညာဏ်ပေါ်တာဟု သိမြင်လျှင် အနတ္တအမြင်ဖြစ်လေသည်။ ထိုဝိညာဏ်သည် မိမိနှင့်မဆိုင်၊ မိမိအလိုနှင့် ဖြစ်ခြင်း မဟုတ်ပါ။ အာရုံ၏ကျေးဇူးပြုမှုကြောင့် သူ့သဘော သူ့ဆောင်ပြီး ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤသို့ နှလုံးသွင်း သိမြင်နိုင်လျှင် ဝိညာဏ်ကို ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာအဖြစ် စွဲလမ်းမှု ဥပါဒါန်မှ လွတ်မြောက်နိုင်ပေမည်။

ထိ၊ သိ၊ သတိ

ထိခြင်းသည် ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံ (ရုပ်)၊ သိခြင်းသည် ကာယဝိညာဏ် (နာမ်)၊ သတိသည် အရှုဉာဏ်မဂ္ဂင် ဖြစ်ပါသည်။ သမုတိနယ်က သိသော သူသိ၊ ငါသိ ပညတ်သိ မဟုတ်ပါ။ ပရမတ်နယ်က ရုပ်နာမ် ထိသိ ဖြစ်ပါသည်။ “ ထိ၊ သိ၊ သတိ ”သည် ရုပ်နာမ် ဒုက္ခသစ္စာအပေါ်မှ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် သမုဒယသစ္စာကိုပယ်ပြီး ပရမတ် ရုပ်နာမ်ကို ချုပ်အောင် နိရောဓသစ္စာဆိုက်အောင် သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် မဂ္ဂသစ္စာပွားနေသော အဆင့်ဖြစ်ပါသည်။ (ဝိပဿနာသည် အကျင့်မခက်၊ အသိခက်၏။)

- (၁) ထိ-သိ ပရမတ်ရုပ်နာမ်သည် ဒုက္ခသစ္စာ။
- (၂) ထိ-သိ အပေါ်မှာကပ်နေသော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်သည် သမုဒယသစ္စာ။
- (၃) ထိ-သိ ရုပ်နာမ်ပေါ်မှ ဥပါဒါန်သမုဒယကိုပယ်သော သတိ၊ ပညာသည် မဂ္ဂသစ္စာ။
- (၄) ထိ-သိ အပေါ်မှ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ချုပ်ခြင်းသည် နိရောဓသစ္စာ။

ဝင်လေထွက်လေ၌ ထိ-သိ၊ သတိကို ပရမတ်အမြင်နှင့် သစ္စာဝင်ပြီး နှလုံးသွင်းနိုင်ပါက ထိကာမတ္တ (မုတေမုတမတ္တံ)၊ သိကာမတ္တ

(ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တံ) ဖြစ်ကာ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ချုပ်သော နိရောဓသစ္စာသို့ ဝေဘူဆရာတော် ဘုရားကြီး၊ စွန်းလွန်းဆရာတော် ဘုရားကြီးတို့ လျှောက်လှမ်းခဲ့သည့်အတိုင်း ဘုရားရှင်ဟောကြားထား ။ တော်မူသော တစ်ကြောင်းတည်းသောလမ်းဖြစ်သည့် သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြု ဆိုက်ရောက်နိုင်ပေမည်။

မှတ်တိုင်းချုပ်သည် မဟာစည်

မဟာစည် ဆရာတော်ဘုရားကြီး ဟောကြားထားသော ဘာရ သုတ္တန်တရားတော်တွင် အာရုံရုပ်ရော သိတဲ့စိတ်ရော မှတ်လိုက်တိုင်း ပျောက်ပျောက် သွားတာတွေ့ရတဲ့အတွက် မမြဲဘူး(အနိစ္စ)၊ ဆင်းရဲ (ဒုက္ခ)၊ သူ့သဘောအတိုင်း ဖြစ်ပျက်နေတဲ့ သဘောတရား (အနတ္တ)လို့ သဘော ကျပြီး ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်လာတယ်။ ဒီတော့ ဘယ်မှာအတ္တစွဲ ဖြစ်နိုင်တော့မလဲဟု သစ္စာတရားကို ဟောကြားသွားခြင်း ဖြစ်သော်လည်း သစ္စာဆိုက်သည်အထိ အများအားဖြင့် နှလုံးမသွင်းနိုင်ခဲ့ကြပါ။

- (၁) အာရုံရုပ်နှင့် သိသောစိတ်သည် ဒုက္ခသစ္စာ။
- (၂) အာရုံရုပ်နှင့် စိတ်အပေါ်မှာ ကပ်နေသော အတ္တဒိဋ္ဌိ (ဒိဋ္ဌပါဒါန်) သည် သမုဒယသစ္စာ။
- (၃) မှတ်လိုက်တိုင်း ရုပ်နာမ် ပျောက်သွားပြီး လက္ခဏာဉာဏ် (အနိစ္စ) ဝင်တာသည် မဂ္ဂသစ္စာ။
- (၄) အတ္တဒိဋ္ဌိချုပ်ခြင်းသည် နိရောဓသစ္စာ။

သင်္ခါရ နှင့် အဘိသင်္ခါရ

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တွင်ပါသော အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရသည် ရိုးရိုး သင်္ခါရမဟုတ်ပါ။ အဘိသင်္ခါရ ဖြစ်ပါသည်။ အဝိဇ္ဇာနှင့်အတူ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် ပါဝင်သွားသောကြောင့် အဘိဆိုသော အလွန်အကဲအားထုတ်မှု အဘိ သင်္ခါရ ဖြစ်ရသည်။ ဘုရားရှင်သက်တော် (၃၅)နှစ်တွင် ဗောဓိပင်နှင့် ရွှေပလ္လင်၌ မာန်ငါးပါးကို အောင်တော်မူရာတွင် ပါဝင်သော အဘိသင်္ခါရ

မာန်သည် ဥပါဒါန်ပါသော သင်္ခါရဖြစ်ပါသည်။ အဘိသင်္ခါရမာန်ကို အောင်
 တော်မှုပြီးသည်မှစ၍ တရားဟောတော်မူခြင်း၊ ဆွမ်းစားခြင်း၊ ခရီးသွားခြင်း
 စသောအမှုကိစ္စတို့ကို ကာယ၊ ဝစီ၊ မနောသင်္ခါရတို့ဖြင့် ပြုလုပ်သော်လည်း
 ဥပါဒါန်မပါသောကြောင့် အဘိသင်္ခါရ မဖြစ်တော့ချေ။ ရိုးရိုးသင်္ခါရသည်
 ပြုကာမျှ သင်္ခါရသာဖြစ်၏။ ဥပါဒါန်မပါသော သင်္ခါရသည် အကျိုးသင်္ခါရ
 ဖြစ်၍ ကံမြောက်ခြင်းမရှိပါ။ ထို့ကြောင့် ဥပါဒါန် မပါသော ဆန္ဒ၊ စေတနာ၊
 သညာ၊ ဝေဒနာစသည်တို့ကို ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍ ဆောင်ရွက်နိုင်လျှင် ရိုးရိုး
 သင်္ခါရသာဖြစ်၍ ဥပါဒါန်လွတ်သော သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် ဝိပဿနာအလုပ်ကို
 သစ္စာဆိုက်သည့်တိုင်အောင် နှလုံးသွင်းနိုင်ပေမည်။ ဥပါဒါန်ကပ်သော
 သင်္ခါရသည် အကြောင်းသင်္ခါရဖြစ်၍ ကံမြောက်ပြီး သံသရာလည်လေ
 သည်။ အကျိုးသင်္ခါရနှင့် အကြောင်းသင်္ခါရကို ခွဲခြားပြီး သိမြင်နိုင်ပါလျှင်
 ဝိပဿနာ၏သဘောကို သိမြင်နိုင်ပေမည်။ (ရုပ်နာမ်ဓမ္မတို့၏ အကျိုး
 သင်္ခါရဒုက္ခကို သစ္စာဉာဏ်နှင့်သိသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ထပ်ဆင့်ဒုက္ခဖြစ်သော
 သံသရာလည်မည့် အကြောင်းတရား အဘိသင်္ခါရဒုက္ခကို ဘယ်သောအခါမှ
 ပြုလုပ်ခြင်း မရှိတော့ပေ။)

အကျိုးဒုက္ခနှင့် အကြောင်းသမုဒယ

မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် အာရုံနှင့်ဒွါရတိုက်မှုကြောင့်
 ဖြစ်သောခန္ဓာသည် အကျိုးဒုက္ခသာဖြစ်သည်။ ဝိပါကခန္ဓာဟုလည်း ခေါ်၏။
 ၎င်းတွင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့ မပါဝင်သေးချေ။ ၎င်း
 အကျိုးခန္ဓာအပေါ်တွင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဖြစ်သော ကိလေသာ
 ကပ်ပါက သင်္ခါရ၊ ကံဖြစ်ပြီး အကြောင်းသမုဒယဖြစ်လေသည်။
 ၎င်းအကြောင်း သမုဒယသည် နောက်ဘဝ၊ နောက်ခန္ဓာကို ဖြစ်ပေါ်
 စေသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာသည် အကျိုးဒုက္ခမှ အကြောင်းသမုဒယ
 မဖြစ်ပေါ်အောင် နှလုံးသွင်းရခြင်းဖြစ်သည်။

အကျိုးနှင့် အကြောင်းကို ခွဲခြားသိမြင်အောင် လက်တွေ့ အားဖြင့်

အောက်ပါအတိုင်း နှလုံးသွင်းသင့်ပေသည်။ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဖြစ်ပေါ်သော ဝိညာဏ်အပေါ်တွင် ဥပါဒါန် ကပ်ပါက အကြောင်းဖြစ်၍ ဥပါဒါန်မကပ်ပါက အကျိုးဖြစ်သည်။ ထို့အတူ ရုပ်၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရတို့အပေါ်တွင် ဥပါဒါန် ကပ်ပါက အကြောင်း ဖြစ်ကြပြီး ဥပါဒါန်မကပ်ပါက အကျိုး ရုပ်နာမ်များသာ ဖြစ်ကြလေသည်။ ထို့ကြောင့် အကျိုးရုပ်နာမ်တို့ကို ပိုင်းခြား သိမြင်နေခြင်းသည် အကြောင်း ဥပါဒါန်ကို ပယ်နေခြင်းဖြစ်ပြီး မဂ္ဂသစ္စာ ပွားများခြင်းဖြင့် အကျိုးရုပ်နာမ်တို့ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းသည် အကြောင်းသမုဒယကို အပြီးပယ်သော နိရောဓသစ္စာ ဆိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်လေသည်။

ဒီခန္ဓာဝန် သိပ်လေးတယ်

အသက်အရွယ်ကြီးလာသောအခါ ခန္ဓဒုက္ခကို ပိုသိလာပါသည်။ စိတ်သွားတိုင်း ကိုယ်မပါတော့ချေ။ ညောင်းညာကိုက်ခဲ နာကျင်ခံခက် ထထိုင်လေးလံ ခန္ဓာကိုယ်ဖောက်ပြန်မှုတွေ များလာလေသည်။ ရာသီဥတု မမျှတမှု၊ ဖောက်ပြန်မှု၊ အစားအသောက်အနေအထိုင်အဆင်မပြေမှု စသော အကြောင်းတရားများ ပေါင်းဆုံမှုကြောင့် ကိုယ်ကာယ အပေါင်းအစုကြီး သည် လေးလံလာခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းကို သမုတိနယ် အနေဖြင့် အို၊ နာ၊ သေ ခန္ဓာကိုယ်ကြီးလေးကြောင်း အာလုံး နားလည်နိုင်ပါသည်။

ပရမတ်နယ် အနေဖြင့်ဆိုလျှင် ကိုယ်ကာယဆိုသဖြင့် မဟာဘုတ် ဓါတ်ကြီးလေးပါး ဖြစ်ပါသည်။ ဓါတ်လေးပါးဖောက်ပြန်မှုကြောင့် ကာယဒွါရတွင် ဒုက္ခဝေဒနာဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။ ကာယဒွါရမှာဖြစ်သော ဒုက္ခဝေဒနာအပေါ် ဥပါဒါန်ကပ်သွားသောကြောင့် ဒီခန္ဓာဝန်လေးတယ်ဟု ထင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဥတုရာသီ၊ အစားအသောက်၊ အနေအထိုင် အဆင်ပြေသောအခါ ဒီခန္ဓာ မလေးတော့ပါ။ ဝန်လို့တောင် မထင်တော့ပါ။ ထိုအခါ ကာယဒွါရမှာ သုခဝေဒနာဖြစ်ပေါ်၍ စိတ်လက်ပေါ့ပါးနေ၏။ စိတ်သွားတိုင်းကိုယ်ပါ၏။ နေထိုင် သွားလာ စားသောက်ရတာ အဆင်ပြေ နေ၏။ သို့သော် မောဟဝင်နေသောကြောင့် သုခဝေဒနာအပေါ်မှာ

ဥပါဒါန်ကပ်နေတာကို မသိနိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဘာရသုတ္တန်ဒေသနာတော်၌ ဝန်ဆိုသည်မှာ ခန္ဓာငါးပါး၊ ဝန်ယူကြောင်းမှာ ဥပါဒါန်၏အာရုံဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါးကို ဒိဋ္ဌိ၊ တဏှာတို့ဖြင့် ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာဟူ၍ စွဲလမ်းသိမ်းပိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤသို့ဆိုလျှင် ဝေဒနာအပေါ် ဥပါဒါန်ကပ်ပြီး ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာအဖြစ် သိမ်းပိုက်နေသောကြောင့် ခန္ဓာဝန်လေးခြင်း၊ မလေးခြင်း ဖြစ်ပေါ်နေရခြင်းဖြစ်သည်။ ဒုက္ခဝေဒနာဆိုသော ဝိပါကဝဋ်အပေါ်တွင် ဥပါဒါန်ဖြစ်သည့် ကိလေသာ ဝင်သွားသောကြောင့် ဝန်လေးခြင်း ဖြစ်ပေါ်ရသည်။ ထို့ကြောင့် ဝန်လေးခြင်း၏ သဘောအမှန်မှာ ကိလေသာဝန် ဖြစ်ပါသည်။ ကိုယ်ကာယကြီးကြောင့် ဝန်လေးသည်ထင်လျှင် ပုဂ္ဂိုလ်ဆိတ်ဖြစ်လျှင် ဝန်ပေါ့၍ ဆင်ဖြစ်လျှင် ဝန်လေးပေမည်။ ထိုကဲ့သို့မဟုတ်ပါ။ ပုဂ္ဂိုလ်ဆိတ်လည်း သူ့အတိုင်းအတာနှင့် သူ့ ဝန်လေးပါသည်။ သူ့ထက်ကြီးသော အစာကိုပင် ချီတတ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကိလေသာဝန်ဆိုလျှင် အားလုံးပင် အတူတူဖြစ်ပါသည်။ ဝန်ပေါ့ခြင်းဆိုသည်မှာလည်း ကိလေသာပေါ့ပါးခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။ သို့သော် ဘုရား၊ ရဟန္တာတို့တွင် နောက်ဆုံး ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာန်ပြုချိန်၌ ခန္ဓာဝန်ချတယ်ဆိုသော အသုံးအနှုံးကိုယူ၍ ဤကိုယ်ကာယကြီးကိုပင် သမုတိနယ် အနေဖြင့် ခန္ဓာဝန်ကြီးလေးတယ်လို့ ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲခြင်းသာဖြစ်လေသည်။

နှစ်သက်စရာမဟုတ်သောဝဋ်ကောင်

ခေါင်းကိုယ်ခြေလက် ကိုယ်ကာယကြီးကို ငါ သူတစ်ပါး ယောက်ျား မိန်းမအနေဖြင့် မျက်မြင်သိကြသော်လည်း အမှန်တကယ် ပရမတ်အမြင်မှာ မဟာဘုတ် ဓာတ်ကြီးလေးပါးနှင့် အကြည်ဓာတ် (၆)ပါးတို့၏ အစုအပေါင်းသာဖြစ်သည်။ ထိုအစုအပေါင်းကို တည်တံ့ခိုင်မြဲစေရန်အတွက် အစာ အာဟာရကို နေ့စဉ် ရှာဖွေစားသောက်နေရခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ဓါတ်လေးပါး အစုအဝေးကို ထောက်ပံ့နေရသော်လည်း ဓါတ်လေးပါးသည် သူ့သဘောသူ ဆောင်ပြီး ခဏမစဲ ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲ၍သာနေ၏။

အိုချိန် တန်အို၏။ နာချိန် တန်နာ၏။ သေချိန် တန်သေ၏။
အချိန် မရွေးလည်း ကိုက်ခဲဖျားနာ ဖောက်ပြန်တတ်၏။ ရောဂါအမျိုးမျိုး
နှင့်လည်း နှိပ်စက် တတ်၏။ မျက်မြင်ဖြင့်သာ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအနေနှင့်
ချစ်ခင်နှစ်သက်နေကြ သော်လည်း ဉာဏ်မြင်အနေဖြင့် နှစ်သက်စရာ
မကောင်းသော ဝိပါက ဝဋ်ကောင် ဒုက္ခသက်သက်မျှ ဖြစ်လေသည်။

အကြည်ဓါတ် (၆)ပါးတို့၏ အလုပ်သည်လည်း သက်ဆိုင်ရာ
အာရုံတို့နှင့် တိုက်ဆိုင်သောအခါ အာရုံ တို့ကို လက်ခံမှုအပိုင်းနှင့် တုန့်ပြန်မှု
အပိုင်းသာ ဆောင်ရွက်နေကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ဓါတ်ကြီးလေးပါးကိုမှီ၍
အကြည် ဓါတ် (၆)ပါးတို့သည် ကံ၏အစွမ်းနှင့်ဖြစ်ပေါ်ရ၏။ အကြည်ဓါတ်
(၆)ပါး ကိုမှီ၍ ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်ဆိုသော ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးသည်
ဖြစ်ပေါ်ရသည်။ ငါ၊ သူတစ်ပါး၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအနေနှင့်
ချစ်ခင်နှစ်သက်စွာ ဆက်ဆံနေကြသော်လည်းဉာဏ်အမြင်တွင် ဓါတ်ကြီး
လေးပါး၊ အကြည် ဓါတ်(၆)ပါး၊ ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးမှလွဲ၍
ဘာမှအပိုမရှိပါ။ ၎င်းတို့သည်လည်း ဖြစ်တိုင်းပျက်နေသော အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊
အနတ္တ သဘောမှလွဲ၍ ဘာတစ်ခုမျှ သာယာဖွယ်မရှိပါ။ သမုဒယရှိနေ
သောကြောင့်သာ အပြစ်မမြင်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ အတိတ်က အကြောင်း
သမုဒယကြောင့် ဖြစ်သော အကျိုးဒုက္ခသစ္စာတရား ဝိပါကဝဋ်ကောင်မျှသာ
ဖြစ်လေသည်။ ဤကဲ့သို့ အကျိုးဝိပါကဝဋ်ကောင်ကို ဒုက္ခသစ္စာအဖြစ်
ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်သိမြင်ပါက သမုဒယချုပ်ပြီး နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြု
ဆိုက်ရောက်နိုင်ပေမည်။

**ဒိဋ္ဌိဖြုတ်ခြင်းကို ပထမအရင်လုပ်ပါ
ဒိဋ္ဌိချုပ်ခြင်းကို ဓနာန်မှလုပ်ပါ**

ပထမအလုပ် တဒင်္ဂချုပ်

အများအားဖြင့် ဝိပဿနာအလုပ် အားထုတ်သူတို့တွင် ရုပ်နာမ် တို့ကို ဖြစ်ပျက်မြင်၊ ဖြစ်ပျက်မှန်း၊ ဖြစ်ပျက်ဆုံးချင်၍ ဆန္ဒစောနေကြ လေသည်။ အရင်ဆုံး ဒိဋ္ဌိကို မြင်အောင်ကြည့်ပါ။ ဒိဋ္ဌိကို ရှာဖွေရာ၌ သူရှိသောနေရာကို ကြည့်ရ၏။ ဒိဋ္ဌိသည် ဥပါဒါန်မှာ ရှိပါသည်။ ဒိဋ္ဌိပါဒါန် အနေဖြင့် ရှိ၏။ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် သိရသော အာရုံတို့ကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုအဖြစ် အခိုင်အမာ ရှိတဲ့သဘော၊ အနှစ်သာရ ရှိတဲ့သဘော၊ အမြဲရှိတဲ့ သဘောအားဖြင့် စွဲယူနေခြင်းသည် ဒိဋ္ဌိပါဒါန်၏ အလုပ်ဖြစ်သည်။

ပရမတ်နယ်တွင် မြင်တာသည် အဆင်း၊ ကြားတာသည် အသံ၊ နံတာသည် အနံ့၊ စားတာသည် အရသာ၊ ထိတာသည် အတွေ့၊ ကြံတာသည် အတွေးများဖြစ်ကြ၍ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထုများ မဟုတ်ပါ။ အာရုံ များသာ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ရုပ်ရှင်ပိတ်ကား (သို့မဟုတ်) တီဗီဖန်သားပြင် အပေါ်မှာ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ဒြပ်၊ ဝတ္ထု တစ်စုံတစ်ခုမျှ

မရှိပါ။ အဆင်းတို့ကို အဝိဇ္ဇာက ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ နိမိတ်အသွင်သဏ္ဍာန် အနေဖြင့် လှည့်စားထားခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ အဝိဇ္ဇာက လှည့်စားရုံသာ တတ်နိုင်သည်။ အမြင်မှား အယူမှားအောင် မလုပ်နိုင်ချေ။ သို့သော် ဥပါဒါန်ကပ်သွားသောအခါ (သို့မဟုတ်) ဈာန်ဝင်၊ ဇောကပ် သွားသောအခါ တကယ့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမအစစ်အနေဖြင့် အခိုင် အမာ အယူမှား အမြင်မှားသွားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ အယူမှား သွားခြင်းကို ဒိဋ္ဌိကပ်သည်ဟု ခေါ်လေသည်။

ဒိဋ္ဌိဖြင့် အယူမှားခြင်းကိုလည်း ဖားမြွေခဲသကဲ့သို့ မလွတ်တန်း စွဲယူသိမ်းပိုက်ထားခြင်းကြောင့် ပြင်းစွာစွဲလမ်းမှု ဥပါဒါန်အဆင့်သို့ ရောက်နေခြင်းဖြစ်သည်။ အမှန်အတိုင်း စဉ်းစားဆင်ခြင်မှုဖြင့်ပင် ထိုအစွဲကို မပယ်နိုင်ချေ။ ဥပါဒါန်ဖြင့် စွဲလမ်းမှု ပြင်းထန်နေလေသည်။ ထိုဥပါဒါန်ကို အရင်ဖြုတ်နိုင်ရန်အတွက် ဉာဏ်ဖြင့်မြင်အောင် ကြည့် တတ်ရန် အရေးကြီး၏။ ဥပါဒါန်ကိုမြင်အောင် ကြည့်နိုင်မှလည်း ပယ်နိုင်ပေမည်။ ဒိဋ္ဌိဖြုတ်မှု ပယ်မှုကိုအရင်လုပ်ရ၏။ ယင်းသည် ပထမပိုင်းအလုပ်ဖြစ်၍ တဒင်္ဂပယ်မှုသာ ဖြစ်လေသည်။

ဒုတိယအလုပ် အပြီးချုပ်

ဒုတိယအပိုင်းမှာ တခဏဖြုတ်ပြီး တဒင်္ဂပယ်ပြီးသော ဒိဋ္ဌိကို သမုစ္ဆေဒပဟာန်ဖြင့် အပြီးချုပ်နိုင်အောင် အမြစ်ပြတ်ပယ်နိုင်အောင် ပရမတ် ရုပ်နာမ်တို့ကို မုန်းအောင် ဆုံးအောင် မဂ္ဂင်ပွားရခြင်းဖြစ်သည်။ ဤသို့ မဂ္ဂင်ပွားခြင်းဖြင့် သမုဒယကိုအပြီးပယ်ခြင်း၊ ဒုက္ခငြိမ်းခြင်း၊ နိရောဓ ဆိုက်ခြင်းဆိုသော သစ္စာလေးပါးကို ကိုယ်တိုင် မျက်မှောက် ပြုခွင့်ရပေမည်။

အာရုံကိန်းကိလေသာ နှင့် သန္တာန်ကိန်းကိလေသာ

ကိလေသာ၏တည်ရာကိုလိုက်၍ (၂)မျိုးခွဲထား၏။ အရှုခံ အာရုံ တရားတို့နှင့်ပတ်သက်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကိလေသာသည် အာရုံကိန်း ကိလေသာဖြစ်၍ ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ပယ်နိုင်လေသည်။ မနောဒွါရတွင် ကိန်းလျှက်ရှိသော အနုသယကိလေသာသည် သန္တာန်ကိန်း ကိလေသာ ဖြစ်၍ မဂ်ဉာဏ်ဖြင့်သာ ပယ်နိုင်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာ ကျင့်စဉ် ပထမပိုင်းသည် အာရုံကိန်းကိလေသာကို ပယ်ခြင်းဖြစ်၍ ဝိပဿနာ ဒုတိယပိုင်းသည် သန္တာန်ကိန်း အနုသယကိလေသာကို အပြီးပယ်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ဝိပဿနာအလုပ် အကျဉ်းချုပ်

ဝိပဿနာကျင့်စဉ် ပထမအပိုင်းသည် ယထာဘူတဉာဏ်အပိုင်း ဖြစ်၍ အပိုင်း (၃)ပိုင်း ပါဝင်သည်ကို တွေ့ရပါသည်။

- (၁) သတိ၊ သမာဓိ ထူထောင်မှုအပိုင်း။
- (၂) အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို ပါးအောင်လုပ်မှု အပိုင်း။
- (၃) ပရမတ် နာမ်ရုပ်တို့ကို ပိုင်းခြားသိမြင်အောင် နှလုံးသွင်းမှု အပိုင်းတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဥပမာ- မှောင်နေသော အခန်းတစ်ခုထဲတွင် မိမိမသိသော ပစ္စည်း တစ်ခုကို ရှာခိုင်းသည်ဆိုပါစို့။ ၎င်းပစ္စည်းကို တွေ့ပြီဆိုလျှင် ယုံနိုင်စရာ မရှိပါ။ အမှန်မှာ အမှောင်ကို အလင်းနှင့် အရင်ဖယ်ရမည်။ ထို့နောက် မိမိရှာလိုသော ပစ္စည်း၏ အကြောင်းကိုလည်း အရင်သိထားရမည်။ ထို့အတူ အမှောင်ထုအဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကိုလည်း ပယ်ရမည်။ ပရမတ်နာမ်ရုပ် တို့၏ သဘာဝကိုလည်း သိထားရမည်။ ထိုအခါ အလင်းလည်းရှိပြီ၊ မိမိရှာ လိုသောပစ္စည်း၏ အကြောင်းကိုလည်း သိပြီဆိုပါက သတိ၊ သမာဓိ ကောင်းကောင်းနှင့် ရှာလျှင် ထိုပစ္စည်းကိုတွေ့ရန် သေချာလေသည်။

ယထာဘူတဉာဏ်အတွက် သတိ၊ သမာဓိ ထူထောင်မှုအပိုင်းကို

အများအားဖြင့်လုပ်တတ်ကြပါသည်။ ဝင်လေထွက်လေ မှတ်ခြင်း၊ ပိန်တယ်
ဖောင်းတယ်မှတ်ခြင်း၊ ကြွတယ် လှမ်းတယ် ချတယ်မှတ်ခြင်း၊ နာကျင်မှု
ဝေဒနာကိုမှတ်ခြင်း စသည်ဖြင့် မိမိနှင့် သင့်လျော်သလို တရားထိုင်၍
ဖြစ်စေ၊ စကြိုလျှောက်၍ဖြစ်စေ ရှုမှတ်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။
မိမိနှလုံးသွင်းနေသော အာရုံတစ်ခုကို စိတ်မပျံ့လွင့်ပဲ ကွက်ခြားကောက်ယူ
နိုင်ရန်အတွက် အနည်းဆုံး နာရီဝက် တစ်နာရီကြာအောင် ရှုမှတ်သင့်
ပါသည်။

ဥပါဒါန် ပါးအောင် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဥပါဒါန်
ကပ်၊ မကပ်ကို အမြဲသတိထား ကြည့်သင့်ပါသည်။ ဥပါဒါန်ကို သတိပဋ္ဌာန်
ဖြစ်အောင် နှလုံးသွင်းပါ။ ‘သရာဂစိတ္တံ သရာဂစိတ္တံတိ ပဇာနာတိ၊
ဝီတရာဂစိတ္တံ ဝီတရာဂစိတ္တံတိ ပဇာနာတိ’ဆိုသော ရာဂရှိလျှင် ရာဂရှိ
မှန်းသိပါ။ ရာဂမရှိလျှင် ရာဂမရှိမှန်း သိပါဟု ဘုရားရှင်ဟောကြား
တော်မူထားသော စိတ္တာနုပဿနာအတိုင်း ဥပါဒါန်ကပ်လျှင်လည်း
ကပ်မှန်းသိပါ။ ဥပါဒါန် မကပ်လျှင်လည်း မကပ်မှန်းသိပါ။ ထိုအခါ ဥပါဒါန်
ကပ်တာကိုသိ လျှင်လည်း ဥပါဒါန်က ဖြစ်ပျက် သိတာကမဂ်ဖြစ်၍ ဥပါဒါန်
မကပ်တာကို သိလျှင်လည်း မောဟချုပ်၏။ မောဟမရှိတာကို မောဟ
မရှိမှန်း သိလျှင်လည်း မဂ္ဂင်ထိုက်၏။ ဤသို့ဖြင့် ဥပါဒါန်ကို သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့်
နှလုံးသွင်းရင်း ဥပါဒါန်ပါးလာပေမည်။ ဥပါဒါန်ပါးလျှင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ
လည်း ပါးလာလေသည်။

ထိုအခါ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် မြူပါးလာသောကြောင့် ပရမတ်
နာမ်ရုပ်တို့ကိုလည်း ဉာဏ်ဖြင့် ကောက်တတ်လာမည်။ နာမ်ရုပ်တို့၏
ပရမတ်သဘာဝကိုလည်း အရင်သိအောင် လေ့လာထားရပေမည်။ ထိုအခါ
ပရမတ်နာမ်ရုပ်ကို ဉာဏ်ဖြင့်မိလျှင် လက္ခဏာတင် သစ္စာဝင်ခြင်းဖြင့်
တဒင်္ဂ နိရောဓဆိုက်ကာ ဒိဋ္ဌပါဒါန်ကို တဒင်္ဂပဟာန်ဖြင့် ပယ်နိုင်လေသည်။

ဝိပဿနာကျင့်စဉ် ဒုတိယပိုင်းတွင် ပရမတ်နာမ်ရုပ်တို့ကို မှန်း
အောင်ဆုံးအောင် ပွားများရခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအပိုင်းတွင် ဝင်လေ

ထွက်လေ၌ ထိမှု၊ သိမှုအပေါ် ပရမတ်ရုပ်နာမ်ဝင်ကာ ထိပြီးမရှိမှုသဘောကို ဉာဏ်ဖြင့် ကွက်ခြားဆက်တိုက် သိမြင်နိုင်အောင် ကျင့်ကြံပွားများအားထုတ်ရင်း ဘင်္ဂဉာဏ်ဖြင့် ရုပ်နာမ် ဓမ္မသင်္ခါရတို့အပေါ်မှာ ဥပေက္ခာပြုလာနိုင်ပေမည်။ ဤသို့ ပွားများအားထုတ်ရင်း ဝိပဿနာဥပေက္ခာမှ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်အထိ အဆင့်ဆင့်ရင့်သန်ထက်မြက်လာပြီး မိမိ၏ ဆုတောင်း ပါရမီအလိုက် မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုကာ ဒိဋ္ဌိနှင့် ဝိစိကိစ္ဆာတို့ကို သမုစ္ဆေဒပဟာန်ဖြင့် အပြီးပယ်နိုင်ကြလေကုန်သည်။

အကြောင်းအကျိုး နှင့် အနတ္တ

အနတ္တ၏အဓိပ္ပါယ်မှာ န အတ္တာ အနတ္တာ ဖြစ်၏။ အတ္တမဟုတ် သောကြောင့် အနတ္တဖြစ်၏။ အနတ္တအနက် လေးချက်ရှိ၏။

- (၁) အနှစ် မရှိသောကြောင့် အနတ္တ။
- (၂) အလို မလိုက်သောကြောင့် အနတ္တ ။
- (၃) အစိုးမရသောကြောင့် အနတ္တ။
- (၄) ငါ့ကိုယ်၊ သူ့ကိုယ် မဟုတ်သောကြောင့် အနတ္တ။

ဤသို့ အနတ္တအနေဖြင့် အနက်လေးချက်လာသော်လည်း အကြောင်းအကျိုးအပေါ်တွင်သာ အခြေခံကြသည်ကို အောက်ပါအတိုင်း သိနိုင်လေသည်။ ခန္ဓာတွင် ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့၏ အမှုငါးခုရှိ၏။

- (၁) ဖြစ်ပေါ်မှု။
- (၂) တည်မှု။
- (၃) တိုးပွားမှု။
- (၄) ဆုတ်ယုတ်မှု။
- (၅) ပျောက်ကွယ်မှု။

ဤအမှုငါးခုသည် ပုဂ္ဂိုလ်အလိုနှင့် ဆိုင်သော အမှုမဟုတ်၊ အကြောင်းတရားတို့နှင့်သာ သက်ဆိုင်သော ကိစ္စဖြစ်သည်။

- (၁) ဖြစ်ပေါ်မှုကိစ္စတွင် မိမိကိုယ်ကို အေးစေလိုသော် မိမိအလိုအရ အေးလို့မရပါ။ လေအေးကိုပေးမှသာ အေးရုပ် အေးနာမ်တို့ ဖြစ်ပေါ်ရ၏။
- (၂) တည်မှုကိစ္စတွင် အေးရုပ်အေးနာမ်ကို တည်စေလိုသော် လေအေးကို ဆက်တိုက်ပေးနေမှ အေးမှုသည် တည်နေ၏။
- (၃) တိုးပွားမှုကိစ္စတွင် အေးရုပ်အေးနာမ်ကို တိုးပွားစေလိုသော် လေအေးပေးမှုကို တိုးမြှင့်ပေးရ၏။
- (၄) ဆုတ်ယုတ်မှုကိစ္စတွင် အေးရုပ်အေးနာမ်ကို ဆုတ်ယုတ်စေလိုသော်လေအေးပေးမှုကို လျှော့၍ပေးရ၏။
- (၅) ပျောက်ကွယ်မှုကိစ္စတွင် အေးရုပ်အေးနာမ်ကို ပျောက်ကွယ်စေလိုသော် လေအေးပေးမှုကို ရပ်တန့်ပေးရ၏။

ဤသို့ဆိုလျှင် ရုပ်နာမ်ဓမ္မတို့၏အမှုကိစ္စ အားလုံးတို့သည် ပုဂ္ဂိုလ်အလိုနှင့်မဆိုင်ပဲ အကြောင်းအားလျှော်စွာပင် သူ့သဘောသူဆောင်၍ အသစ် ဖြစ်ပေါ်နေသော အကျိုးတရားတို့သာ ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လည်း ထိုကဲ့သို့ အကြောင်းအကျိုးဆိုသော အနတ္တသဘာဝကို မမြင်နိုင်သောကြောင့် အကျိုးတရားအပေါ်တွင် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအလိုအားဖြင့် အစိုးရတယ်လို့ ထင်မြင်နေခြင်းဖြစ်သည်။ ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့၏ အမှုကိစ္စသည် ပုဂ္ဂိုလ်အလို၊ ငါ့အလိုနှင့်အစိုးရသော၊ မိမိအလိုအတိုင်းဖြစ်သော အတ္တမဟုတ်ပဲ အကြောင်း အကျိုးနှင့်သာ သက်ဆိုင်သော အမှုကိစ္စဖြစ်သောကြောင့် အနတ္တမည်လေသည်။ ထိုကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့သည် အတ္တမဟုတ်ပဲ အကြောင်းအကျိုးဆိုသော အနတ္တသာ ဖြစ်ကြလေကုန်သည်။

အကြောင်းအကျိုး နှင့် သစ္စာလေးပါး

ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့သည် အာရုံနှင့် ဒွါရတို့အကြောင်း တိုက်ဆိုင်မှသာ ဖြစ်ပေါ်ကြကုန်၏။ အကြောင်း ကင်းသည်နှင့် ချုပ်ပျောက်

မြင်မှုကိစ္စတွင် ရုပ်နာမ် အကြောင်းအကျိုးမျှသာ ဖြစ်သော်လည်း ထိုသို့မသိနိုင်ပဲ ငါ၊ သူတစ်ပါး၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအမြင်ဖြင့် သိနေကြသည်။ ဤသို့ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းရင်းမှာ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသော သမုဒယကြောင့်ဖြစ်သည်။ အဝိဇ္ဇာက ရုပ်နာမ်ကိုဖုံးသည်၊ ဥပါဒါန် (အတ္တ)က အကြောင်းအကျိုး (အနတ္တ)ကို ကွယ်သည်။ သမုဒယ၏ ဖုံးကွယ်လှည့်စားမှုကြောင့် ရုပ်နာမ် အကြောင်းအကျိုးအနတ္တကို မမြင်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအခါ ပရမတ်နယ်ကို မရောက်သောကြောင့် သစ္စာနယ်သို့လည်း ဝင်ခွင့်မရပါ။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်ဟောကြားတော်မူခဲ့သော ဒေသနာတို့သည် ပရမတ်နယ်နှင့် သစ္စာနယ်မှ ဖြစ်သော်လည်း သမုတိအနေဖြင့် ပညတ်ပြု၍ ဟောကြားထားသောကြောင့် ဉာဏ်မျက်စိ၊ ဉာဏ်နားဖြင့်သာ ပညတ်ကိုကျော်၍ ပညာဖြင့်သိမြင် နားလည်နိုင်ပေမည်။

ဒွါရအလိုက် ဝိညာဏ်ရှုပုံ

ဒွါရဟူသည် တံခါးပေါက်ဟု အဓိပ္ပာယ်ရပါသည်။ အာရုံတို့၏ ဝင်ရောက်ရာ နေရာဖြစ်သည်။ စက္ခုဒွါရသည် ရူပါရုံ၏ဝင်ရောက်ရာ နေရာဌာနဖြစ်သည်။ ရူပါရုံကို စွဲမှီ၍ စက္ခုဒွါရ၌ စက္ခုဝိညာဏ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ရူပါရုံဆိုသည်မှာ စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် သိရသောအဆင်းကို ခေါ်သည်။ ဤသို့ဆိုလျှင် မြင်သည်ဆိုခြင်းမှာ စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် အဆင်း (ရူပါရုံ)ကို သိခြင်းမျှသာ ဖြစ်သည်။ ထိုအထဲတွင် ငါ၊ သူတစ်ပါး၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ မပါပါ။ အကြောင်းအကျိုးဆိုသော အနတ္တသဘာဝ ဓမ္မသဘောသက်သက်မျှသာ ဖြစ်ပါသည်။

သို့သော် စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့်သိရသည်ကို ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ခြပ်၊ ဝတ္ထုအမြင် ဖြစ်ပေါ်နေခြင်းမှာ မနောဒွါရမှ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၏ အစွမ်းကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ စက္ခုဒွါရတွင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် မရှိပါ။ ထို့ကြောင့် စက္ခုဝိညာဏ်သည် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ခြပ်၊ ဝတ္ထုလို့ မသိနိုင်ပါ။ ရူပါရုံဆိုသော အာရုံသဘော သက်သက်ကိုသာ သိပါသည်။ စက္ခုဝိညာဏ်

ကို ဉာဏ်ဖြင့်ကောက်တတ်လာသောအခါ စက္ခုဝိညာဏ် သိသည့်အတိုင်း မနောဝိညာဏ်က သိနိုင်လေသည်။ ဤသို့ဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အယူချုပ် ကာ ရူပါရုံနှင့် စက္ခုဝိညာဏ်သာရှိသည်ဟု ဉာဏ်တွင်ထင်ရှားပေါ်လွင် လာပေမည်။

မျက်စိတွင် အာရုံကို အမှီပြု၍ ဝိညာဏ်ဖြစ်ပေါ်သလို နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ မနောဆိုသော ဒွါရတို့တွင်လည်း အာရုံကိုအမှီပြု၍ ဒွါရ အလိုက် ဝိညာဏ်များ ဖြစ်ပေါ်ကြပါသည်။ သို့သော် ထိုဝိညာဏ်တို့သည် တစ်ချိန်မှာ နှစ်စိတ်ပြိုင်၍ မဖြစ်နိုင်ကြပါ။ ဥပမာ- မြင်စိတ်ဖြစ်ပါက တွေးစိတ်မဖြစ်ပေ။ ကြားစိတ်ဖြစ်ပါက တွေးစိတ်မဖြစ်ပေ။ ထို့အတူ နံစိတ်၊ စားစိတ်၊ ထိစိတ်ဖြစ်ပါကလည်း တွေးစိတ်မဖြစ်ကြပေ။ တစ်ချိန်မှာ တစ်စိတ်ဖြင့်သာ အသက်ရှင်နိုင်ကြပါသည်။ မြင်စိတ်ဖြစ်လျှင် မြင်စိတ် ဖြင့်သာ အသက်ရှင်၍ ကြားစိတ်ဖြစ်လျှင် ကြားစိတ်ဖြင့်သာ အသက်ရှင် ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အများထင်ကြသလို အမြဲရှိနေသော စိတ်တစ်ခုဖြင့် အသက်ရှင်နေခြင်းမဟုတ်ပါ။

မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်တို့တွင် အာရုံကို အမှီပြု၍ ဖြစ်ပေါ် လာသော သိမှုဝိညာဏ်တို့သည် ပစ္စုပ္ပန်တည့်တည့် တရားများဖြစ်ကြ၍ ဝိပါကဝဋ်ဆိုသော အကျိုးတရားများသာ ဖြစ်ကြပါသည်။ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသော ကိလေသဝဋ်၊ အကြောင်းတရားတို့ မဖြစ်ပေါ်နိုင်သေး ချေ။ ဝိပါကဝဋ်ဖြစ်သော နာမ်ရုပ်အကျိုးတရားတို့သည် မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်မှာဖြစ်၍ ကိလေသဝဋ်ဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် အကြောင်းတရားတို့သည် မနောမှာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်မှာဖြစ်သော ဝိညာဏ်တို့သိသည့်အတိုင်း မနောမှ အသိလိုက်နိုင်ပါလျှင် ကိလေသဝဋ်ဖြစ်သည့် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် ဆိုသော အကြောင်းတရားတို့ကို ပယ်နိုင်ပြီး သစ္စာဝင်နိုင်လေသည်။

(၁) အကျိုးတရား (ဝိညာဏ်) ဝိပါကဝဋ်သည် ဒုက္ခသစ္စာ။

- (၂) အကြောင်းတရား (အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်) ကိလေသ ဝဋ်သည် သမုဒယသစ္စာ။
- (၃) အကြောင်းတရားကိုပယ်၍ အကျိုးတရားအပေါ် လက္ခဏာ တင်ပွားခြင်းသည် မဂ္ဂသစ္စာ။
- (၄) အကြောင်းတရား (ကံ) ကမ္မဝဋ်ချုပ်ခြင်းသည် နိရောဓသစ္စာ။

အထက်ပါအတိုင်း နှလုံးသွင်းတတ်လာသောအခါမှ ဆရာတော် ကြီးများ သင်ကြားပေးသော မြင်-မြင်တယ်မှတ်၊ ကြား-ကြားတယ်မှတ်၊ နံ-နံတယ်မှတ်၊ စား-စားတယ်မှတ်၊ ထိ-ထိတယ်မှတ်၊ တွေး-တွေးတယ်မှတ်ကို သဘောပေါက်နိုင်ပေသည်။ မြင်တာသည် ရှေ့စိတ် အရှုခံတရားဖြစ်၍ မှတ်တာသည် နောက်စိတ် အရှုဉာဏ်တရား ဖြစ်လေသည်။ ဆရာတော် ဘုရားကြီးများသည် ပရမတ်နယ်၊ သစ္စာနယ်မှ ဟောကြားထားသော တရားများ ဖြစ်ကြသော်လည်း နာယူသူတို့မှာ သမုတိနယ်အမြင်သာ ရှိသောကြောင့် တရားနှင့်အလှမ်းဝေးနေခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ထိ-ထိတယ်မှတ်

ပထမထိသည် ကာယဝိညာဏ်ဖြစ်၍ ထိတယ်မှတ်တာသည် မနောဝိညာဏ်ဖြစ်ပါသည်။ ကာယဝိညာဏ်သည် ရှေ့စိတ် အရှုခံတရား ဖြစ်၍ မနောဝိညာဏ်သည် နောက်စိတ်အရဉာဏ်ဖြစ်ပါသည်။ တစ်ကိုယ်လုံး ကာယဒွါရတွင် ထိသည့်နေရာတိုင်း၌ ရှုနိုင်ပါသည်။ ရုပ်နာမ် အကြောင်းအကျိုး အနတ္တသာရှိသည်။ ကာယဝိညာဏ်သည် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ခြပ်၊ ဝတ္ထုလို့မသိပါ။ ဖေါဋ္ဌဗ္ဗာရုံ ဖြစ်သည့် ထိမှုသဘောသက်သက် ကိုသာသိ၏။ ပညတ်မပါသော ပရမတ်အစစ်ဖြစ်သည်။ ကာယဝိညာဏ် သိသည့်အတိုင်း မနောဝိညာဏ်ကလိုက်၍ နှလုံးသွင်းသိနိုင်လျှင် မနောတွင် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို ပယ်နိုင်လေသည်။ ထိုအခါ အရိုကို အရိုအတိုင်း ပညတ်မဖက် ပရမတ်သက်သက်ကို သိမြင်ပြီး သစ္စာဝင်နိုင်လေသည်။ ကာယဝိညာဏ်သည် ရှေ့စိတ်ဖြစ်၍ မနောဝိညာဏ်သည်

နောက်စိတ်ဖြစ်ပြီး ရှေ့စိတ် ဖြစ်ပျက် နောက်စိတ်မဂ်ဖြစ်လေသည်။
ထို့ကြောင့် ဒုက္ခသစ္စာကို မဂ္ဂသစ္စာဖြင့် ပိုင်းခြားသိမြင်ပြီး သမုဒယချုပ်ကာ
နိရောဓသစ္စာဆိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ဤသို့ဖြင့် ထိ-ထိတယ်မှတ်ကို သမုတိနယ်အနေဖြင့် အသိများ
ကြပါသည်။ အများသိသောထိ-ထိတယ်မှတ်သည် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊
ဥပါဒါန်ကို မပယ်ရသေးသော ပညတ်ဖုံးနေသည့် ရုပ်နာမ်သာ ဖြစ်ပါသည်။
အကျင့်လွယ်သလောက် အသိခက်သောသဘောဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်
ဝိပဿနာကို စနစ်တကျသင်ယူ၍ အဆင့်လိုက် ကြိုးစားအားထုတ်
သင့်ပါသည်။

တစ်ချိန်မှာ တစ်စိတ်ဖြင့်သာ အသက်ရှင်၏

လူတွင် စိတ်ဖြစ်ရာဌာန ခြောက်နေရာ ရှိ၏။ မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊
လျှာ၊ ကိုယ်၊ မနောတို့မှာ ဖြစ်ကြ၏။ မျက်စိမှာ မြင်စိတ်၊ နားမှာ ကြားစိတ်၊
နှာခေါင်းမှာ နံစိတ်၊ လျှာမှာ စားစိတ်၊ ကိုယ်မှာ ထိစိတ်၊ မနောမှာ တွေးစိတ်
ဖြစ်ပေါ်၏။ မနောဝိညာဏ်မှ လွဲ၍ ကျန်စိတ်တို့သည် ကံဖြစ်ပေါ်နိုင်ခြင်း
မရှိပါ။ ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံသည် မနောဝိညာဏ်ကြောင့်သာ
ဖြစ်ပေါ်ရသည်။ မြင်စိတ် ဖြစ်သောအချိန်တွင် ကျန်(၅)စိတ် မဖြစ်ပါ။
ထို့အတူ ကြားစိတ်ဖြစ်ပါကလည်း အခြားစိတ်များ မဖြစ်ကြပါ။
တွေးစိတ်ဖြစ်ပါကလည်း မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်မှာ စိတ်မရှိပါ။
တစ်ချိန်မှာ တစ်စိတ်ဖြင့်သာ အသက်ရှင်ပါသည်။ မြင်စိတ်ဖြစ်သည်ကို
သိရခြင်းသည် မနောမှာ ရှုစိတ်ဖြစ်သောကြောင့်ဖြစ်၏။ ထိုအခါ မြင်စိတ်
မရှိတော့ပါ။ ရှုစိတ် မနောဝိညာဏ်ဖြင့်သာ အသက်ရှင်၏။

ဤသို့ဖြင့် မြင်စိတ် ရှုစိတ်၊ ကြားစိတ် ရှုစိတ်၊ နံစိတ် ရှုစိတ်၊ စားစိတ်
ရှုစိတ်၊ ထိစိတ် ရှုစိတ်၊ တွေးစိတ် ရှုစိတ်စသည်ဖြင့် တစ်စိတ်ပြီးမှ
တစ်စိတ် ဖြစ်ပေါ်ချုပ်ပျောက်နေခြင်းကို အသက်ရှင်သည်ဟုခေါ်၏။
ထိုစိတ်တို့သည်လည်း အမြဲမရှိ။ အာရုံနှင့် အကြောင်းတိုက်ဆိုင်မှသာ

ဒွါရအလိုက် သူ့သဘောသူဆောင်ပြီး အသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ်နေသော အနတ္တသဘာဝ တရားတစ်ခုသာဖြစ်သည်ဟု ဉာဏ်က ထိုးထွင်းသိမြင် သွား၏။ ထိုသို့သိမြင်သွားသောကြောင့် တစ်သက်လုံးမှ စိတ်တစ်ခု တည်းဖြင့်မြင်သည်၊ ကြားသည်၊ နံသည်၊ စားသည်၊ ထိသည်၊ တွေးသည် ဟု စိတ်တစ်ခုတည်းအပေါ်မှာ မစွဲလမ်းတော့ချေ။ ဒွါရအလိုက် အလှည့် ကျဖြစ်ပေါ်နေသော စိတ်တို့ဖြင့်သာ အသက်ရှင်နေခြင်းဖြစ်သည်ကို သိမြင်သွား၏။ ထိုအခါ စိတ်ဝိညာဏ်အပေါ်မှာ ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာ အဖြစ် ဥပါဒါန်နှင့် ပြင်းစွာစွဲလမ်းမှုမှလည်း လွတ်မြောက်လေသည်။

အထူးသဖြင့် အသက်ရှင်မှု (ဝိညာဏ်)အပေါ်တွင် အလွန် ခင်တွယ်တန်ဖိုးထားကြပါသည်။ ပစ္စည်း ဥစ္စာနှင့် ကိုယ်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်း တစ်ခုခုကို စွန့်ပါဆိုလျှင် ပစ္စည်းဥစ္စာကို စွန့်ပေမည်။ ကိုယ်အင်္ဂါနှင့် အသက် တစ်ခုခုကို စွန့်ပါဆိုလျှင် ကိုယ်အင်္ဂါကိုသာ စွန့်ပေမည်။ အသက် (ဝိညာဏ်) အပေါ်တွင် အခင်တွယ်ဆုံး အတပ်မက်ဆုံး ဖြစ်ကြပါသည်။ အသက် ဝိညာဏ်ကိုမစွန့်လွတ်နိုင်ကြပါ။ အလွန် စွဲလမ်းကြပါသည်။ သို့သော် ထိစိတ်အပေါ်တွင် သတိထားကြည့်ပါက ခန္ဓာကိုယ်နေရာ အနံ့အပြား ထိသည့်နေရာတိုင်းတွင် ကာယဝိညာဏ်များ တစ်နေရာပြီး တစ်နေရာ ဖြစ်ပေါ်ချုပ်ပျောက်နေသည်ကို ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်ရလေသည်။ ထိစိတ် ဖြစ်ပေါ်လျှင် ထိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) တစ်မျိုးတည်းနှင့်သာ အသက် ရှင်၏။ ထိုအခါ အသက် ဝိညာဏ်တို့သည် မိမိနှင့်မဆိုင်ပဲ အာရုံနှင့် ဒွါရတို့ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်တိုင်း သူ့သဘောသူဆောင်ပြီး ဖြစ်ပေါ်နေသော အနတ္တသဘာဝတရား တစ်မျိုး သာဖြစ်သည်ကို ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်ပိုင် နိုင်နိုင် သိခွင့်ရတော့သည်။

ရှင်မှု နှင့် သေမှု

လက်နှင့် ပစ္စည်းတစ်ခုကိုကိုင်လျှင် ထိုလက်ထိပ်တွင် ကာယ ဝိညာဏ်ဖြစ်ပေါ်၏။ ထိုအချိန်တွင် လက်ထိပ်ရှိ ကာယဝိညာဏ်ဖြင့်သာ

အသက်ရှင်၏။ လက်လွတ်လိုက်ပါက ကာယဝိညာဏ် ချုပ်ပျောက်ပြီး ထိုအသက်သေ၏။ ဤသို့ သိမြင်နိုင်လျှင် မိမိအသက်သေမှုကို ကိုယ်တိုင် မြင်နိုင်လေပြီ။ ထို့အတူ ကြားစိတ်ဖြစ်ပါက ကြားစိတ်နှင့်သာ အသက်ရှင်၏။ ကြားစိတ်ချုပ်ပျောက်လျှင် ထိုအသက်သေ၏။ စားစိတ်ဖြစ်ပါကလည်း စားစိတ်ဖြင့်သာ အသက်ရှင်နေ၍ စားစိတ်ချုပ်ပျောက်ပါက ထိုအသက်သေ၏။ ထိုအခါ အသက်ရှင်နေသည့် သဘောအပေါ်တွင် ကိုယ်ပိုင်ကိုယ်ဆိုင် မဟုတ်ကြောင်း ပိုမိုသိမြင်ခွင့်ရလေသည်။ ဝေးသောအကြောင်းတရား ကံ၊ နီးသော အကြောင်းတရား အာရုံနှင့် ဒွါရတို့ကမူစသည့် အကြောင်း တရားများ စုပေါင်းပြီး ညီညွတ်ပြည့်စုံ နေသောကြောင့်သာ ဝိညာဏ် ဆိုသော အသက်ရှင်မှု၏ သင်္ခတသဘာဝတရားတစ်ခုကို ဉာဏ်ဖြင့် ထင်ရှားစွာ သိမြင်ခွင့်ရလေသည်။

ထို့အပြင် အတိတ်ဘဝမှကံ (ကမ္မဝဋ်) ကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ (ဝိပါကဝဋ်)၌ ဝဋ်ခံစားနေရသော ဘဝ၏ သဘာဝကို ပိုမိုသဘောပေါက် နားလည်ခွင့်ရလေသည်။ ဥပမာ ငရဲကျခံနေရသော ဘဝတွင် သေလောက် သော ငရဲမီးတို့ကြောင့်သေသော်လည်း အကုသိုလ်ကံ (ကမ္မဝဋ်)မကုန်သေး သောကြောင့် ပြန်ပြန်ရှင်ပြီး ငရဲဘဝ (ဝိပါကဝဋ်)ကို ဆက်လက် ဝဋ်ခံစား နေရခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့အတူ လူ့ဘဝတွင်လည်း အာရုံနှင့် ဒွါရတို့အကြောင်း တိုက်ဆိုင်မှုကြောင့် ဝိညာဏ်တို့ ဖြစ်ပေါ်ရပြီး အသက်ရှင်မှုဖြစ်ရ၏။ အကြောင်းကင်းသည်နှင့် ဝိညာဏ်တို့ ချုပ်ပျောက်ပြီး အသက်သေမှုဖြစ်၏။ သို့သော် အတိတ်ဘဝမှကံ (ကမ္မဝဋ်)မကုန်သေးသောကြောင့် အကြောင်း တိုက်ဆိုင်တိုင်း ဝိညာဏ်အသစ်အသစ်များ ဖြစ်ပေါ်ကာ လူ့ဘဝ (ဝိပါကဝဋ်)ကို ဆက်လက်ခံစားနေရခြင်းဖြစ်လေသည်။ ထို့ကြောင့် လူ့ဘဝသည်လည်း ဝဋ်ခံနေရခြင်းဟူသော သဘာဝကို ပိုမိုသိမြင်လာပြီး ထိုဝဋ်ဘဝကို ငြီးငွေ့ကာ လွတ်မြောက်အောင် ရုန်းထွက်ချင်သော ဆန္ဒ အဓိပဓိတို့ ဖြစ်ပေါ်လာတော့သည်။

မာနသဘောနှင့် သင်္ခါတသဘာဝ

မာန၏ အဓိပ္ပါယ်သည် မောက်မာထောင်လွှားခြင်း သဘော ရှိသည်။ ဒါနဂုဏ်၊ သီလဂုဏ်၊ ပညာဂုဏ်၊ ဓနဂုဏ်၊ ရာထူးဂုဏ်၊ အမျိုးဂုဏ် စသည့်ဂုဏ်အမျိုးမျိုး၊ ပကာသနအမျိုးမျိုးတို့နှင့် ပတ်သက်၍ မာနဖြစ်ပေါ် ကြပါသည်။ ၎င်းတို့သည် သမုတိနယ်မှ အများသိသော မာနတို့ ဖြစ်ကြပါ သည်။ ပရမတ်နယ်မှ မာနသဘောကို သဘာဝကျကျ သိမြင်နိုင်ရန် ထင်သလောက်မလွယ်ကူလှပေ။ အများသိ မာနသဘောသည် သမုတိ နယ်မှ အကြမ်းစား သူသိ၊ ငါသိ မာနဖြစ်ပါသည်။ ဘုရားရှင် ဟောကြား တော်မူသော တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတွင် ပါဝင်သော မာန၏ သဘာဝသည် ပရမတ်သဘော ဖြစ်ပါသည်။ တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိကို ဘာသာပြန်လျှင် ငါ့ဥစ္စာ၊ ငါ၊ ငါ၏အတ္တလို့ ကောက်ယူနိုင်ပါသည်။ ၎င်းတွင်ပါဝင်သော မာနငါသည် သမုတိနယ်မှသိသော မောက်မာ ထောင်လွှားမှုမျိုး မဟုတ်ပါ။ မြင်မှု၊ ကြားမှု၊ နံမှု၊ စားမှု၊ ထိမှု၊ တွေးမှုအပေါ်မှာ ငါဆိုသော မောက်မာ ထောင်လွှားမှုမျိုးသာ ဖြစ်ပါသည်။ နားလည်ရ အလွန်ခက်ပါသည်။ ၎င်းမြင်မှု၊ ကြားမှု၊ နံမှု၊ စားမှု၊ ထိမှု၊ တွေးမှု စသည်တို့အပေါ်မှာ မာနရှိမှန်းပင် မသိနိုင်ကြပါ။

ဥပမာ- လက်နှင့်ခွက်ကို ကိုင်ပါက လက်ဆိုသော ကာယဒွါရတွင် ထိစိတ် ကာယဝိညာဏ် ဖြစ်ပေါ်သည်။ ထိုအချိန်၌ လက်ထိပ်ရှိ ကာယ ဝိညာဏ် တစ်စိတ်တည်းဖြင့်သာ အသက်ရှင်၏။ အသက်ရှင်မှုသည် အာရုံ ဒွါရ စသည့်အကြောင်းတရားတို့စုပေါင်းပြီး ပြည့်စုံညီညွတ်မှ အသက် ဆိုသော ဝိညာဏ်တို့ ဖြစ်ပေါ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ခွက်ကိုလက်မှ လွှတ်လိုက် ပါက ထိုကာယဝိညာဏ် ချုပ်ပျောက်၏။ ထိုအခါ အသက်သေ၏။ ထို့ကြောင့် အသက်ဝိညာဏ်ကို မိမိနှင့်မဆိုင်သလို သိမြင်ခွင့်ရပြီး အကြောင်းတရားတို့ ပြည့်စုံညီညွတ်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နေသော ဝိညာဏ် ၏ သင်္ခါတသဘာဝကို နားလည်ခွင့်ရလေသည်။

ပစ္စည်းတစ်ခု အပေါ်တွင် ငါ့ဟာ၊ ငါ့ဥစ္စာလို့ စွဲယူလိုက်ပါက ထို ပစ္စည်းနှင့်ပတ်သက်၍ ငါပိုင်တယ်လို့ မာနဖြစ်ပေါ်လာလေသည်။ ထို့အတူ မြင်စိတ်၊ ကြားစိတ်၊ နံစိတ်၊ စားစိတ်၊ ထိစိတ်၊ တွေးစိတ်တို့အပေါ်တွင် လည်း တဏှာဖြင့် ငါ့ဟာ၊ ငါ့ဥစ္စာလို့ စွဲယူထားသောကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နေ သော မာနကို သိနိုင်မြင်နိုင်ခဲ့လေသည်။ စိတ်၊ စေတသိတ်၊ ရုပ်တို့သည် အကြောင်း တရားတို့ ပြည့်စုံညီညွတ်မှ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သော သင်္ခတသဘာဝကို သိမြင်ခြင်းဖြင့် ဝိညာဏ်အပေါ်တွင် စွဲနေသော တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့ကို ငါ့ဟာမဟုတ်၊ ငါမဟုတ်၊ ငါ၏အတ္တမဟုတ်ဟူသော အမြင်ဖြင့် ပယ်နိုင်လေ သည်။ သင်္ခတသဘာဝကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်သိမြင်မှ ဝိညာဏ်အပေါ်မှာ တွယ်ကပ်နေသည့် မာနငါ့ကို သိမြင်နိုင်လေသည်။ (အကြောင်းတရား တို့ပြည့်စုံမှု သင်္ခတသဘာဝကို သိခွင့်ရခြင်းဖြင့် အကြောင်းတရားတို့မှ ကင်းမှုသဘော အသင်္ခတသဘာဝဖြင့် အမြဲတည်ရှိနေသော နိဗ္ဗာန်၏ သဘောကိုလည်း နားလည်ခွင့်ရနိုင်ပေမည်။)

ဘဝနှင့် လွတ်မြောက်မှု

အများအားဖြင့် လူသားတို့သည် ဘဝမှ လွတ်မြောက်မှုထက် ဘဝချမ်းသာမှုကို လိုလားကြပါသည်။ လူ့ဘဝကိုလည်း ဝဋ်တစ်ခုအနေဖြင့် ခံစားနေရသည်လို့ မထင်ကြပါ။ ပိုးဖလံမျိုး မီးကိုတိုးဆိုသည့် ဆိုရိုးအတိုင်း လူသားတို့သည်လည်း ဘဝချမ်းသာမှုဆိုသော လောဘမီးကိုသာ တိုးချင် ကြပါသည်။ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသည့် သမုဒယ၏ ဖုံးကွယ်လှည့်စား မှုကြောင့် (၁) ဇာတိမီး (၂) ဇရာမီး (၃) မရဏမီး (၄) လောဘမီး (၅) ဒေါသမီး (၆) မောဟမီး (၇) သောကမီး (၈) ပရိဒေဝမီး (၉) ဒုက္ခမီး (၁၀) ဒေါမနဿမီး (၁၁) ဥပါယာသမီးဆိုသော ဘဝမီးပုံကြီးကိုပင် အကောင်းထင်ကာ ဘဝတဏှာဖြင့် ဖက်တွယ်နေကြပါသည်။ ဘဝမှ လွတ်မြောက်မှုကို စဉ်းစားရန်ပင် အချိန်မရှိပါ။ ဆင်းရဲသောဘဝမှ လွတ်မြောက်ပြီး ချမ်းသာသောဘဝကိုသာ လိုချင်ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဘဝ

ဆိုသော ဝဋ်ဆင်းရဲထဲမှ လွတ်မြောက်ရန်အထိ မစဉ်းစားမတွေးခေါ်နိုင်ကြပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် သမုဒယ၏အပြစ်ကို မသိမြင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ သမုဒယ၏ ဖုံးကွယ်လှည့်စားမှုကြောင့် ဒုက္ခသစ္စာထိုက်သည့် ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်တို့၏ ဝိပါကဝဋ်ဖြင့် နှိပ်စက်နေသော ဝဋ်သဘောကို မသိမြင်နိုင်ကြ၍ ဘဝကို ချမ်းသာသောအခါ သာယာဖွယ်အဖြစ်၎င်း၊ ဘဝကို ဆင်းရဲသောအခါ အပြစ်အနေဖြင့်၎င်း သိမြင်နိုင်ကြသော်လည်း ဘဝမှ လွတ်မြောက်မှုသဘောကို ဘုရားရှင်ဟောကြားတော်မူမှသာ သိမြင်နိုင်ကြလေသည်။ ဤသို့ဖြင့် သမုဒယသစ္စာနှင့် ဒုက္ခသစ္စာကို ဖုံးကွယ်ထားသော အဝိဇ္ဇာကြောင့် ဘဝမှ လွတ်မြောက်မှုသဘောကိုလည်း မသိမြင်နိုင်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။ ဘဝမှလွတ်မြောက်လိုလျှင် သစ္စာ (၄)ပါးအပေါ်တွင် ဖုံးကွယ်ထားသော အဝိဇ္ဇာကို သာသနာ၏ အနှစ် ဖြစ်သော မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးအကျင့်မြတ်ဖြင့် ဖယ်ရှားနိုင်မှသာလျှင် လွတ်မြောက်မှု (ဝိမုတ္တိ)ချမ်းသာကို ရရှိနိုင်ပေမည်။

နယ်(၃)နယ်နှင့် ကျင့်စဉ်

သမုတိနယ်၊ ပရမတ်နယ်၊ သစ္စာနယ်(၃)ခုတွင် ဝိပဿနာပထမ ပိုင်း၌ သမုတိနယ်မှ ပရမတ်နယ် သို့ရောက်ရန် အလွန် အရေးကြီးလှသည်။ သမုတိနယ်တွင် သမုဒယရှိ၏။ ထိုကြောင့် သမုတိနယ်တွင် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အမြင်ဖြင့် ပရမတ်တရားတို့ကို ဖုံးအုပ်ထားသည့် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် ဆိုသော သမုဒယအဖုံးကို ဖွင့်ရခြင်းဖြစ်သည်။ သမုဒယအဖုံးကို ဖွင့်နိုင် မှလည်း ရုပ်နာမ်ပရမတ် ဒုက္ခသစ္စာကို သိမြင်နိုင်ပြီး ပရမတ်နယ်သို့ အရောက် လှမ်းနိုင်ပေမည်။ ပရမတ်နယ်သည် ဝိပဿနာ၏ ပထမပိုင်း ဖြစ်၍ ဒုက္ခသစ္စာ ထိုက်သော ပရမတ်နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိမြင်ပြီး သမုဒယသစ္စာဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကို တဒင်္ဂအားဖြင့် ပယ်ရခြင်းဖြစ်သည်။

ဝိပဿနာ၏ ဒုတိယပိုင်းသည် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ပယ် ပြီးသော ပရမတ်ရုပ်နာမ်ကိုဆုံးအောင် နိရောဓဆိုက်အောင် ပွားများ ရခြင်းဖြစ်သည်။ မဂ္ဂင်ပွားခြင်းနှင့် နိရောဓဆိုက်ခြင်း အလုပ်သည် သစ္စာ နယ်ဖြစ်သည်။ သစ္စာနယ်သည် ဝိပဿနာ၏ဒုတိယပိုင်းဖြစ်၍ မဂ္ဂသစ္စာဖြင့် နိရောဓသစ္စာဆိုက်အောင် ပွားများအားထုတ်ရခြင်းဖြစ်သည်။ နိရောဓသစ္စာဆိုက်လျှင် နိဗ္ဗာန်ကိုမျက်မှောက်ပြုရသောကြောင့် မဂ္ဂင် ရှစ်ပါးလည်း ပြည့်စုံပြီး သမုဒယကိုလည်း သမုစ္ဆေဒပဟာန်ဖြင့် အမြစ် ပြတ် အပြီး ပယ်နိုင်လေသည်။ သစ္စာနယ်တွင် သမုဒယကို ပယ်ပြီးသော အခါ သမုတိနယ်တွင် သမုဒယမရှိပဲ ဒုက္ခအားလုံးချုပ်ငြိမ်းကာ အမှီ ကင်းသော ဉာဏ်ချမ်းသာဖြင့် နေနိုင်လေသည်။

သမုတိနယ်တွင် သစ္စာအမြင်နှင့် နေထိုင်ခြင်း

သမုတိနယ်တွင် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ သမုတိအမြင်နှင့် နေထိုင်ရခြင်း သည် ကျပ်တည်းကျဉ်းမြောင်းလှသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အမြင်ဖြစ် သောကြောင့် ငါ၊ သူတပါး ရှိခြင်း၊ ချစ်ခြင်း၊ မုန်းခြင်း၊ မောက်မာခြင်း၊ အနိမ်ခံရခြင်း၊ မနာလိုခြင်း၊ ဝန်တိုခြင်း၊ အဆင့်အတန်းခွဲခြင်း စသည့်ဖြင့် လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ ကိလေသာ စိတ်အညစ်အကြေးတို့ ဖြစ်ပေါ်လာပြီး နေထိုင်မှု ကျဉ်းမြောင်းကျပ်တည်းရခြင်းဖြစ်သည်။ သမုတိနယ်တွင် သမုဒယ မရှိပဲ သစ္စာအမြင်ဖြင့် နေထိုင်နိုင်ပါက ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါလို့ မြင်သော်လည်း ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအယူမှ ကင်းလွတ်ပြီး ဆက်ဆံနေထိုင်နိုင်သောကြောင့် စိတ်အညစ်အကြေးများ ကင်းစင်ကာ ထက်ဝန်းကျင်စင်ကြယ်ပြီး နေထိုင် ရခြင်းသည် ကျယ်ဝန်းချောင်ချိ၍ ပေါ့ပါးသက်သာ လှလေသည်။

အမြင် နှင့် အယူ

အမြင်နှင့် အယူသည် မတူပါ။ ဥပမာ- မီးရထားသံလမ်းသည် ဝေးသွားလျှင် အမြင်ကျဉ်းပါသည်။ သို့သော် အမှန်ကို သိသောသူသည် မီးရထားသံလမ်းသည် ဘယ်နေရာမှ ကျဉ်းတယ်လို့ အယူမရှိပါ။ အမြင်

ကျဉ်းသော်လည်း အယူမကျဉ်းပါ။ ထို့ကြောင့် သမုတိနယ်မှာ နေသော် လည်း သမုဒယကို အမြစ် ပြတ်ပယ်ပြီးသော သစ္စာသိမြင်သူတို့တွင် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါလို့ မြင်သော်လည်း ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အယူမရှိ တော့ချေ။ မျက်မြင် မယူပဲ ဉာဏ်မြင်ဖြင့်သာ ယူတော့သည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအယူ နောင် တစ်ဖန် ဖြစ်ခွင့် မပြုခြင်းဖြင့် အပြီးချုပ်ငြိမ်းလေသည်။ ထို့ကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါအယူကင်းပြီး ဆက်ဆံ နေထိုင်နိုင်သောကြောင့် ထက်ဝန်းကျင်စင်ကြယ်ပြီး ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍ ကိုယ်ပိုင်ချမ်းသာဖြင့် နေထိုင်နိုင်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ဖြစ်စဉ် နှင့် အလုပ်သင်

ဝိပဿနာ စတင်အားထုတ်သူများသည် ဘယ်လိုစ၍ အားထုတ် ရမည်ကို မေးတတ်ကြပါသည်။ ကျင့်စဉ်ကိုမေးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်မှာ ကျင့်စဉ်သည် ဒုတိယအလုပ်ဖြစ်၍ ဖြစ်စဉ်သည် ပထမအလုပ် ဖြစ်ပါသည်။ မိမိခန္ဓာမှာ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေး တို့တွင် သဘာဝအတိုင်း မည်ကဲ့သို့ဖြစ်ပေါ် နေသည်ကို အရင်မြင်အောင် ကြည့်သင့်ပေသည်။ ယင်းကို ဖြစ်စဉ်ဟုခေါ်ပါသည်။ (အခြေခံနာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်နှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်အပိုင်း ဖြစ်ပါသည်။)

ဥပမာအားဖြင့် ဖြစ်စဉ်ကို မြင်အောင် ကြည့်ခြင်းသည် အလုပ်သင် နှင့်တူပါသည်။ လုပ်ငန်းတစ်ခုတွင် အလုပ်သင်အဖြစ်နေပါက လုပ်တတ် သူတို့၏နောက်မှ လိုက်ကြည့်၍ သင်ယူနေရသလို ဖြစ်စဉ်ကို သိလိုပါက မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဥပါဒါန်ကို အရင်မြင်အောင် လိုက်၍ကြည့်သင့်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာကို စတင်အားထုတ်လိုသူ တို့သည် အလုပ်သင်ကဲ့သို့ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့၏ နောက်မှလိုက်၍ ဥပါဒါန်ကို မြင်အောင်ကြည့်ရင်း မိမိခန္ဓာဖြစ်စဉ်ကို သိမြင်အောင် အားထုတ်ရပေမည်။ ဤသို့ ကြိုးစား နှလုံးသွင်းခြင်းဖြင့် ခန္ဓာဖြစ်စဉ် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်)ကို ခန္ဓာဉာဏ်ရောက် သိမြင်နိုင်ပေမည်။

ထိုအခါ မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့ အပေါ်၌ ဥပါဒါန်ကပ်ပါက ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် လည်တာကိုလည်းသိမည်။ ဥပါဒါန်မကပ်ပါက ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ရပ်တာကိုလည်း သိပေမည်။ အလုပ်သင် အဖြစ် လေ့လာရသော ဖြစ်စဉ်သည် ဉာတပရိညာအဆင့် ဖြစ်လေသည်။

ကျင့်စဉ် နှင့် အလုပ်သမား

ကျင့်စဉ်သည် တိရဏပရိညာဖြစ်၏။ ဖြစ်စဉ်ကိုသိသော သူသည် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသော သမုဒယသစ္စာသည် ပယ်ရမည့်တရား ရုပ်နာမ်ဒုက္ခသစ္စာသည် ပိုင်းခြားသိရမည့်တရားဟူ၍ သိမြင်ပြီး သမုဒယကို ပယ်ခြင်းနှင့် ပရမတ်ရုပ်နာမ်တို့ကို ပိုင်းခြားသိမြင်အောင် နှလုံးသွင်းခြင်း တို့ကို ပွားများအားထုတ်လေသည်။ ထို့နောက် ပရမတ်ရုပ်နာမ်တရားတို့ အပေါ်တွင် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာတင်ပြီး သမုဒယတဏှာကို အပြီးပယ်နိုင်အောင် ပွားများနေခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် အလုပ်သင် အဖြစ်မှ အလုပ်သမားဘဝသို့ ရောက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ အလုပ်သမား သည် မိမိအလုပ်ကို မိမိကိုယ်တိုင် လုပ်နိုင်ပေပြီ။

ပယ်စဉ်နှင့် အလုပ်ရှင်

ပယ်စဉ်သည် ပဟာနပရိညာဖြစ်၏။ ကျင့်စဉ်ကို အားထုတ် နေသောသူသည် အကြောင်းတရားတို့ ပြည့်စုံညီညွတ်လာသောအခါ သမုဒယတဏှာကို မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်ဖြင့် ပယ်နိုင်လေသည်။ သမုဒယ တဏှာကို ပယ်ပြီးသောသူသည် အလုပ်ရှင်နှင့်တူလေသည်။ ယခင်က မိမိအလိုအတိုင်း မဟုတ်ပဲ တဏှာခိုင်းသည့်အတိုင်းသာ လုပ်ခဲ့ရလေသည်။ တဏှာကသာ အလုပ်ရှင်ဖြစ်နေ၍ မိမိသည်အခိုင်းခံ တဏှာကျွန် ဖြစ်နေ ရသည်။ တဏှာကို ပယ်ပြီးသောအခါမှ မိမိအလိုအတိုင်း ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍ လုပ်နိုင်လေသည်။ ထိုအခါမှ တဏှာ၏ကျွန်အဖြစ်မှ လွတ်မြောက်ကာ မိမိအလိုအတိုင်း ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်၍ လုပ်နိုင်သော အလုပ်ရှင်ဖြစ်တော့သည်။

ဒုက္ခ (၃)မျိုးနှင့် နယ် (၃)နယ်

ဒုက္ခသုံးမျိုး ရှိ၏။ (၁) ဒုက္ခဒုက္ခ (၂) ဝိပရိဏာမဒုက္ခ (၃) သင်္ခါရ ဒုက္ခတို့ဖြစ်ကြ၏။ ဒုက္ခ (၃)မျိုးကို နယ်(၃)နယ်နှင့် ပိုင်းခြားသိလျှင် ပို၍ နားလည်သဘောပေါက်နိုင်ပါသည်။

(၁) ဒုက္ခဒုက္ခ

၎င်းသည် သမုတိနယ်မှာ အများနားလည်သော ဒုက္ခဖြစ်၏။ ခေါင်းကိုက်ခြင်း၊ ညောင်းညာခြင်း၊ နာကျင်ခြင်း၊ ကိုက်ခဲခြင်းစသည့် ဒုက္ခ အမှုတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ၎င်းတို့၏ တရားကိုယ်သည် ဒုက္ခဝေဒနာဖြစ်သည်။ သို့သော် ပရမတ်ဝေဒနာကို အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် ဖုံးသောကြောင့် ဒုက္ခဝေဒနာကိုမမိပဲ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ အမြင်ဖြင့် ခေါင်းကိုက်သည်၊ ဗိုက်နာ သည်၊ ခြေနာသည်စသည်ဖြင့် သမုတိနယ် ပညတ်သိ အနေဖြင့်သာသိသော ဒုက္ခ ဖြစ်လေသည်။ ဥပမာ- ခေါင်းကိုက်ခြင်းတွင် ခေါင်းဆိုသော ခန္ဓဒုက္ခ အပေါ်တွင် ဖြစ်ပေါ်သော ကိုက်ခဲခြင်းသည် ထပ်ဆင့်ဒုက္ခ ဖြစ်သည်။

(၂) ဝိပရိဏာမဒုက္ခ

၎င်းသည် မူလကောင်းနေသော အဆင့်မှ ဆုတ်ယုတ်ပြီး ပြောင်းလဲသွားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဝိပရိဏာမဒုက္ခဆိုသဖြင့် သုခဝေဒနာမှ ဆုတ်ယုတ် ဖောက်ပြန်သွားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် အေးသောအရိပ်မှ နေပူထဲ ထွက်လိုက်လျှင် ကာယဒွါရ ဖြစ်သောကိုယ်တွင် သုခ ဝေဒနာ လျော့ပါးပျောက်ကွယ်သွားခြင်းသည် ဝိပရိဏာမဒုက္ခ ဖြစ်၏။ သို့သော်လည်း ပရမတ် ဝေဒနာအပေါ်မှာ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် ဖုံးသောကြောင့် သုခဝေဒနာ၏ ချုပ်ပျောက်မှုကို မမြင်နိုင်ပဲ ချမ်းသာ နေရာမှ ဆင်းရဲခြင်းသို့ ရွှေ့လျော့ သွားသည်ကိုသာ သိမြင်ကြရသည်။ သို့သော် ပရမတ်နယ်တွင် ဖြစ်ပေါ်လာသော သုခဝေဒနာတိုင်းသည် ဖြစ်ရာနေရာမှာပင် ချုပ်ပျောက်ကြသည်ကို ဉာဏ်ဖြင့် သိမြင်နိုင်ပါလျှင်

သုခဝေဒနာ၏ ဝိပရိဏာမဒုက္ခ သဘောကို အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ လက္ခဏာ အနေနှင့် နှလုံးသွင်းနိုင်ပြီး ဝိပဿနာ ရှုနိုင်ပေမည်။

(၃) သင်္ခါရဒုက္ခ

၎င်းသည် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် အကြောင်း တိုက်ဆိုင်တိုင်း ပရမတ်နာမ်ရုပ် သင်္ခါရ တရားတို့၏ ဖြစ်ပေါ်သောနေရာ မှာပင် ချုပ်ပျောက်မှုကို သိမြင်နေသော ဆင်းရဲဒုက္ခဖြစ်သည်။ အာရုံတို့အား သိနေရတာကိုပင်ငြီးငွေ့နေ၏။ တရားကိုယ်အားဖြင့် ဥပေက္ခာဝေဒနာ၏ ဖြစ်ပေါ်ချုပ်ပျောက်မှုကို ဒုက္ခအနေအားဖြင့် သိမြင်နေခြင်း ဖြစ်သည်။ သမုဒယဖြစ်သည့် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကိုပယ်ပြီးသော ပရမတ် ရုပ်နာမ်တို့ကို ချုပ်အောင် ဆုံးအောင်ပွားနေရသော သစ္စာနယ်က ဒုက္ခ ဖြစ်သည်။ ထိုအခါ ပရမတ်ရုပ်နာမ်တို့၏ သင်္ခါရဒုက္ခကို သိမြင်ပြီး ရုပ်နာမ် ဓမ္မတွေကို မုန်းအောင်ဆုံးအောင် ပွားရခြင်းဖြစ်သည်။ ရုပ်နာမ်ဖြစ်ပျက် ချုပ်ဆုံးသောအခါ သင်္ခါရဒုက္ခတို့၏ငြိမ်းရာ နိရောဓသစ္စာ အမှန်ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်ကို ဆိုက်ရောက်လေတော့သည်။

သမုဒယကြောင့်ဖြစ်သောဒုက္ခ

ဓမ္မစကြာ တရားတော်တွင် ဘုရားရှင်သည် သစ္စာဒေသနာတော် အားဖြင့် သမုဒယရှိလျှင် ဒုက္ခရှိသည်ဟု ဟောကြားတော်မူခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သမုဒယမရှိလျှင် ဒုက္ခမရှိပါ။ သမုဒယမရှိအောင် မဂ္ဂင်ပွား၍ ဒုက္ခမရှိခြင်းသည် နိရောဓဖြစ်၏။

ဥပမာ- ကိုယ်နာခြင်းသည် ဒုက္ခဒုက္ခ ဖြစ်၍ ကိုယ်နာလို့ စိတ်နာ ခြင်းသည် သမုဒယကြောင့်ဖြစ်သော ထပ်ဆင့် ဒုက္ခဖြစ်ပါသည်။ သမုဒယမရှိပါက ကိုယ်နာသော်လည်း စိတ်မနာတော့ချေ။ ထို့အတူ ဝိပရိဏာမဒုက္ခတွင်လည်း ချမ်းသာနေသောခံစားမှုမှ ဆင်းရဲသော ခံစားမှုသို့ ဖောက်ပြန် ပြောင်းလဲသွားသောအခါ ချမ်းသာကို လိုချင်

တပ်မက်သော သမုဒယ ကြောင့် စိတ်ဆင်းရဲရ၏။ ဒုက္ခဒုက္ခ နှင့် ဝိပရိဏာမ ဒုက္ခတို့တွင် သမုဒယ ကြောင့်ဖြစ်သောဒုက္ခသည် ထင်ရှားလေသည်။ သင်္ခါရဒုက္ခတွင် သမုဒယမရှိမှ ရုပ်နာမ်တို့၏ သင်္ခါရဒုက္ခကို မြင်နိုင်လေသည်။ သမုဒယကို ပယ်ထားပြီးသော ဘုရား၊ ရဟန္တာတို့တွင် ဝိပါကဝဋ်အရ ပစ္စုပ္ပန် ရုပ်နာမ်တို့၏ သင်္ခါရဒုက္ခများ ရှိသေးသော်လည်း နောက်ဘဝ၊ နောက်ခန္ဓာဆိုသော အနာဂတ်သင်္ခါရ ဒုက္ခများ အမြစ်ပြတ် ချုပ်ငြိမ်းပြီးဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အနာဂတ် သင်္ခါရ ဒုက္ခ၊ ခန္ဓာဒုက္ခ အပြီး ချုပ်ငြိမ်းမှုကိုပင် အဘိသင်္ခါရမာန်၊ ခန္ဓမာန်၊ မစ္စမာန် အောင်တော်မူသည်ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်လေသည်။

သမုဒယသိမှ နိရောဓသိ၏

သမုဒယကိုသိမှ သမုဒယချုပ်ငြိမ်းမှု နိရောဓကို သိနိုင်လေသည်။ ဥပမာ အနာရောဂါဖြစ်ခြင်းကို သိပါမှ အနာရောဂါ ပျောက်မှုကိုလည်း သိနိုင်၏။ သမုဒယကို မသိလျှင် သမုဒယချုပ်ငြိမ်းမှု နိရောဓကိုလည်း မသိနိုင်ပြီ။ ထို့ကြောင့် သမုဒယကို မသိသောအပြစ်သည် အလွန်ကြီးလေသည်။ သမုဒယကိုမသိလျှင် သမုဒယကြောင့်ဖြစ်သော ဒုက္ခကိုလည်း မသိနိုင်ချေ။ ဘုရားရှင်ဆိုလိုချင်သော ဒုက္ခသည် သာမန်သူသိ၊ ငါသိ ဖြစ်သော ဆင်းရဲဒုက္ခမျိုး မဟုတ်ပါ။ သမုဒယကြောင့်ဖြစ်သော ဒုက္ခမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ- အိုမှု၊ နာမှု၊ သေမှုသည် ဒုက္ခဆင်းရဲလို့ အများ သိကြပါသည်။ သို့သော် ၎င်းသည် သဘာဝတရားတစ်ခုသာ ဖြစ်ပါသည်။ အိုနာသေ အပေါ်တွင် သမုဒယရှိလျှင် ဒုက္ခရှိ၍ သမုဒယ မရှိလျှင် အိုနာ သေသည် ဒုက္ခ မဟုတ်ပါ။ ကိုယ်သာနာ၍ စိတ်မနာစေနှင့်လို့ဘုရားရှင် ဆုံးမတော်မူခဲ့လေသည်။ ထို့ကြောင့် သမုဒယကို မသိပါက ဘုရားရှင် ဆိုလိုချင်သော ဒုက္ခကိုလည်း မသိနိုင်သလို သမုဒယချုပ်သောကြောင့် အိုမှု နာမှု သေမှု အပေါ်မှ ကိလေသာငြိမ်းမှု နိရောဓသဘောကိုလည်း မသိနိုင်တော့ချေ။ ထိုအခါ နိရောဓကို မသိသောအပြစ်ကြောင့်

နိဗ္ဗာန်နှင့်လည်း အလှမ်းဝေးတော့သည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တွင် အနုလုံနှင့် ပဋိလုံဟူ၍ (၂)မျိုးရှိလေသည်။ အနုလုံသည် အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာဟူသော သံသရာလည်သည့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဖြစ်၍ ပဋိလုံသည် အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓာဆိုသော သံသရာရပ်သည့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဖြစ်သည်။ အနုလုံပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သည် သံသရာလည်သော သမုဒယသစ္စာဖြစ်၍ ပဋိလုံပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သည် သံသရာရပ်သော နိရောဓသစ္စာ ဖြစ်သည်။ သံသရာလည်သော အနုလုံပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို ကိုယ်တိုင် ခန္ဓာသိဖြစ်မှ သမုဒယချုပ်သော ပဋိလုံပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သဘောကိုလည်း ကိုယ်တိုင် မျက်မှောက်ပြု သိနိုင်ပေသည်။ သံသရာလည်သော သဘောသည် အရှိသဘောဖြစ်၍ သိနိုင်သေးသော်လည်း သံသရာချုပ်သော သဘောသည် မရှိသဘောဖြစ်၍ အသိရခက်၏။ ဥပမာ-စားပွဲပေါ်တွင် ပစ္စည်းတစ်ခု ရှိသည်ကို သိထားပါမှ ထိုပစ္စည်း မရှိသောအခါ မရှိကြောင်းကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် သိမြင်နိုင်ပေမည်။ ထို့အတူ သမုဒယရှိကြောင်းကို အသေအချာသိပါမှ သမုဒယချုပ်သောအခါ သမုဒယ မရှိခြင်း၏ နိရောဓသဘောကိုလည်း ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် သိမြင်နိုင်ပေမည်။ ထို့ကြောင့် မြင်၊ ကြား၊ နံ၊ စား၊ ထိ၊ တွေးတို့တွင် ဥပါဒါန် ကပ်ပါက ဥပါဒါနပစ္စယာ ကမ္မဘဝအရ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သံသရာလည်၏။ ဥပါဒါန် မကပ်ပါက ဥပါဒါန်ချုပ်သောကြောင့် ဥပါဒါနနိရောဓာ ကမ္မနိရောဓာ ဒေသနာတော်အရ ကံချုပ်သောကြောင့် နောက်ဘဝ နောက်ခန္ဓာ ဇာတိ၊ ဇရာမရဏချုပ်တော့သည်။ ထိုအခါ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ရပ်၏။ ဤသို့ဖြင့် ဥပါဒါနပစ္စယာ ကမ္မဘဝမှစ၍ နှလုံးသွင်းခြင်းဖြင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လည်မှုကိုသိခြင်းသည် သမုဒယသစ္စာကို ဖုံးကွယ်ထားသော အဝိဇ္ဇာအဖုံးကို ဖယ်နိုင်သလို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ရပ်တာကို သိခြင်းသည်လည်း နိရောဓသစ္စာကို ဖုံးကွယ်ထားသော အဝိဇ္ဇာအဖုံးကို ဖွင့်နိုင်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ဝိပဿနာယာနိကနှင့် သမထယာနိက

ဝိပဿနာအားထုတ်ရာတွင်နည်း(၂)မျိုးရှိပါသည်။ ဝိပဿနာယာနိကနည်းနှင့် သမထယာနိကနည်းတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဝိပဿနာယာနိကနည်းသည် ပညာကိုရှေ့သွားပြု၍ အားထုတ်ခြင်းဖြစ်ပြီး သမထယာနိကနည်းသည် သမာဓိကို ရှေ့သွားပြု၍ အားထုတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နှစ်မျိုးစလုံးသည် သမုတိနယ်မှ ပရမတ်နယ်သို့ ကူးရာတွင် အသုံးပြုရသော နည်းလမ်းတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ မိမိနှစ်သက်ရာ (သို့မဟုတ်) မိမိနှင့် အဆင်ပြေရာ နည်းလမ်းကိုအသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ ပရမတ်နယ်သို့ ရောက်ရန်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ပရမတ်နယ်သို့ရောက်လျှင် ပရမတ်ဟုတ်၊ မဟုတ်ကို သေချာစွာ ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန်လည်း အရေးကြီးလေသည်။

သမုတိနယ်တွင်လည်း အထည်၊ ခြပ် (Structure)နှင့် သဘော (Function)ဆိုသော တရား (၂)မျိုးရှိပါသည်။ ဥပမာ-ကားဆိုလျှင် ပုံသဏ္ဍာန်၊ အရောင်အသွေး၊ မိုဒယ် (ပုံစံ)စသည်တို့ကိုသာ အများအားဖြင့် ကြည့်တတ် ကြပါသည်။ သို့သော် ဝပ်ရှော့ဆရာအမြင်တွင် အင်္ဂါ၊ ဂီယာ စသည့် ကား၏လုပ်ငန်းသဘောတရားပိုင်းကို အဓိကထား၍ ကြည့်ပါသည်။ ထို့ထက် ပို၍ ကားအပေါ်တွင် သယ်ယူပို့ဆောင်မှု (Transport) အလုပ် သဘောသက်သက်ကိုသာ မြင်နိုင်ပါလျှင် အထည်၊ ခြပ်လွတ်ပြီး သဘော တရားဆိုသော အမြင်တစ်မျိုးကိုလည်း သမုတိနယ်တွင် ခွဲခြား၍ သိနိုင်ပါသည်။

ဤသို့ရှင်းလင်းတင်ပြနေခြင်းမှာ ဆရာတော်ကြီးများ ဟောကြား ဆုံးမနေသော တရားစကားများသည် သမုတိနယ်မှ ဖြစ်သော်လည်း ခြပ် အကောင်အထည်ကိုကျော်လွန်၍ အလုပ်သဘောတရားများ ဖြစ်နေကြပါသည်။ ဥပမာ နှာသီးဖျား၌ ဝင်လေ၊ ထွက်လေ ကိစ္စတွင် နှာခေါင်းနှင့် လေမပါပဲ ဝင်သဘော၊ ထွက်သဘောကို၎င်း၊ ဝမ်းဗိုက်၌ ဖေါင်းတယ် ပိန်တယ်တွင် ဝမ်းဗိုက်မပါပဲ ဖေါင်းသဘော၊ ပိန်သဘောကို၎င်း၊

ခြေထောက်ကြွခြင်း လှမ်းခြင်း ချခြင်းတွင် ခြေထောက်မပါပဲ ကြွသဘော လှမ်းသဘော ချသဘောကို၎င်း စသည်ဖြင့် သမုတိနယ်အတွင်းမှာပင် ခြပ်အကောင်အထည်အမြင်မှ သဘောတရားအမြင်သို့ ရောက်နေကြောင်း ကိုတွေ့ရပါသည်။ သို့သော်လည်း ၎င်းတို့သည် ပရမတ်မဟုတ်ကြပါ။ သမုတိနယ်အတွင်းမှ သဘောတရားအမြင်များသာဖြစ်ပါသည်။

သမုတိနယ်အတွင်းမှ သဘောတရားအမြင်သို့ ရောက်ခြင်းသည် ပညတ်ကိုကျော်နိုင်ခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ သမာဓိအားဖြင့် ပညတ်ကို ကျော်နိုင် သော်လည်း ပရမတ်နယ်ရှိ အဝိဇ္ဇာသည် ရုပ်နာမ်သဘာဝကို ဖုံးကွယ် ထားသည်။ ဤအပိုင်းသည် အလွန်ခက်ခဲသောအပိုင်းဖြစ်လေသည်။ ပရမတ်တို့၏သဘာဝကို မသိပါကလည်း အဝိဇ္ဇာကိုဖောက်ပြီး ပရမတ် သဘောကို ကောက်တတ်ရန် မလွယ်လှပေ။ အများအားဖြင့် ကြွကြွ၊ ရွရွ၊ လှုပ်လှုပ်တို့ကို ရုပ်ပရမတ်ထင်ပြီး ဖြစ်ပျက်လုပ်ကြပါသည်။ ၎င်းတို့သည် ပရမတ်မစင်ကြယ်သေးပါ။ ကြွကြွ၊ ရွရွ၊ လှုပ်လှုပ်ကို ခြပ်သဘော အခိုင် အမာအနေဖြင့်၎င်း၊ အနှစ်သာရအနေဖြင့်၎င်း စွဲယူနေသေးသည်။ သမထ လမ်းကြောင်းကို အဓိကထားပြီး ကာယဒွါရ တစ်ပေါက်တည်းမှ အားထုတ် သောသူတို့တွင် အတွေ့များကြပါသည်။ ကာယဒွါရ တစ်ပေါက်တည်းမှ ရှုပွားသောကြောင့် ပရမတ် သဘာဝနှင့် ပတ်သက်၍ဉာဏ်တွင် ထင်ရှားမှု အားနည်းတတ်ပါသည်။ ပါရမီကောင်းသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကိုမဆိုလိုပါ။ ဝိပဿနာ လမ်းကြောင်းမှ အားထုတ်သောသူတို့တွင် မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ မနောဆိုသော ဒွါရ (၆)ပေါက်တို့မှ ပရမတ် သဘာဝတို့ကို နှလုံးသွင်းရသောကြောင့် သူ့ဒွါရနှင့် သူ့ပရမတ်အလိုက် ပိုင်းခြားသိနိုင် အောင် ပရမတ်သဘောတို့ကို တစ်ခုနှင့်တစ်ခု နှိုင်းယှဉ်၍ ဝေဖန်စိစစ် သုံးသပ်နိုင်ခွင့် ရရှိလေသည်။ ဤသို့ဖြင့် မိမိထင်သော ပရမတ်ကိုလည်း ပရမတ်ဟုတ်၊ မဟုတ်ကို သေချာရန် စာတွေ့သဘောမဟုတ်ပဲ လက်တွေ့ သဘောဖြင့် သဘာဝယုတ္တိဆိုက်ရန် လိုလေသည်။ ထို့ကြောင့် ဆရာကောင်း ရရန်နှင့် အတိတ်ပါရမီ အခံကောင်းရှိရန် အလွန်အရေးကြီးလှလေသည်။

ဝိပဿနာယာနိကနည်းဖြင့် အားထုတ်ပါက သမုတိနယ်မှ ပရမတ်နယ်သို့ ကူးရာတွင် သမုတိနယ်တွင် ခြပ်အကောင်အထည်လို့ သိရခြင်းသည် ဘာကြောင့်ဖြစ်ပေါ်နေရသလဲလို့ အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းခြင်းဖြင့် ပရမတ်နယ်သို့အရောက် လှမ်းခြင်းဖြစ်သည်။ ဝိပဿနာ၏ အခြေခံဖြစ်သော နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် (ရုပ်နာမ်တို့ကို ပိုင်းခြားသိခြင်း)နှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ် (အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းတတ်ခြင်း) တို့အပေါ်တွင် အခြေခံ၍ ပရမတ်နယ်သို့ ကူးခြင်းဖြစ်လေသည်။ သမုတိနယ်မှာ ခြပ် အကောင်အထည် အနေဖြင့် သိရခြင်းမှာ ပရမတ်တရားများဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန် ကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဤသို့ဖြင့် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသော အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းခြင်းဖြင့် ပရမတ်နယ်သို့ စတင် ဝင်ရောက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ပရမတ်နယ်တွင်လည်း အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်သည် ပရမတ်ရုပ်နာမ်တို့ကို မမြင်နိုင်အောင် ဖုံးထားသေးသည်။ လောကသဘောတွင် သမုဒယသည် ဒုက္ခကိုဖုံးကွယ်ထားသည့် သဘာဝရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခသစ္စာထိုက်သော ပရမတ်ရုပ်နာမ်တို့ကို သိမြင်နိုင်ရန် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ဆိုသော သမုဒယအဖုံးကို အရင်ဖွင့်ရလေသည်။ ထိုအခါ ဥပါဒါနပစ္စယာကမ္မဘဝကို နှလုံးသွင်းခြင်းဖြင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဆိုသော သမုဒယသစ္စာကို ဖုံးကွယ်ထားသည့် အဝိဇ္ဇာကို စတင်ဖယ်ရှားနိုင်လေသည်။ ဤသို့ဖြင့် သမုဒယပါးလေ ပရမတ်ရုပ်နာမ်သည် ဉာဏ်တွင် ထင်ရှားလေဖြစ်သည်။ ဝိပဿနာယာနိကနည်းသည် နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်နှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်တို့ကို အခြေခံထား၍ အားထုတ်ရင်းပရမတ်နယ်သို့ တဖြည်းဖြည်း ဝင်ရောက်ရခြင်းဖြစ်သည်။

ပရမတ်နယ်တွင် ရုပ်နာမ်တို့၏သဘာဝကို ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိမြင်လာသောအခါ ရုပ်နာမ်သဘာဝတို့နှင့် ပတ်သက်သော အမြဲမရှိမှု (အနိစ္စ)၊ ဆင်းရဲမှု (ဒုက္ခ)၊ အခိုင်အမာအနှစ်သာရမရှိမှု (အနတ္တ) လက္ခဏာများသည် ဉာဏ်တွင်ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ်လာကြပါသည်။ ဤသို့

လက္ခဏာဉာဏ်များ ဖြစ်ပေါ်လာသောအခါ သစ္စာနယ်သို့ဝင်ကာ မဂ္ဂ သစ္စာပွားများခြင်းဖြင့် သမုဒယကို အပြီးပယ်ပြီး ဒုက္ခချုပ်ငြိမ်းကာ နိရောဓဆိုက်ခြင်းဆိုသော နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြု နိုင်ကြလေကုန်သည်။

သဘာဝနှင့် သဘောတရား

လောကတွင် သဘာဝသည် သူ့သဘောသူ့ဆောင်ပြီး အကြောင်း အကျိုးအားဖြင့် တည်ရှိနေခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥပမာ - တော၊ တောင်၊ ရေ၊ မြေ၊ လေ၊ မီးစသည်တို့သည် သဘာဝ တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ပရမတ်အနေဖြင့် ပထဝီ၊ အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယောတို့သည် သဘာဝဓာတ်ကြီးလေးပါး ဖြစ်သည်။

သို့သော် သိမှုဖြစ်စဉ်တွင် ထိုသဘာဝ ဓာတ်ကြီးလေးပါးကို ကိုယ် မှာဖြစ်သော ရှေ့စိတ်ကသာ တိုက်ရိုက်ဆက်ဆံသော်လည်း တကယ်သိမှု သည် မနောမှာဖြစ်သော နောက်စိတ်မှ သိရခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နောက်စိတ်သည် ရှေ့စိတ်၏ အာရုံကိုသာ သိခွင့်ရသောကြောင့် နောက်စိတ်မှ သိရခြင်းသည် (သဘာဝ) ဓာတ်ကြီးလေးပါး မဟုတ်ပါ။ အာရုံဆိုသော (သဘော) ဓာတ်ကြီးလေးပါးသာ ဖြစ်လေသည်။

ဝိပဿနာဉာဏ်သည် မနောမှာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ရှေ့စိတ် ကို နောက်စိတ်ဖြင့်ရှုခြင်းသည် ဝိပဿနာဖြစ်ပါသည်။ နောက်စိတ်သည် မနောမှာဖြစ်သောကြောင့် ဝိပဿနာဉာဏ်သည် သဘာဝဓာတ်ကြီး လေးပါး အစစ်ကိုမရှုနိုင်ပါ။ အာရုံဖြစ်သည့် သဘောတရားသက်သက် ကိုသာ ရှုရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ဆိုလျှင် (သဘာဝ) ပထဝီသည် တကယ် မာသော်လည်း (သဘောတရားသက်သက်) သည် တကယ်မမာပါ။ မာတဲ့ သဘောမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိပဿနာအားထုတ်သူများသည် သဘာဝနှင့် သဘောကို ပိုင်ပိုင် နိုင်နိုင် ခွဲခြားသိမြင်ပြီး နှလုံးသွင်း နိုင်ပါမှ ဝိပဿနာအားထုတ်ရာတွင် ခရီးရောက် ပေါက်မြောက်နိုင်ပေမည်။

ကာလဝိမုတ်

ကာလသည် အချိန်ဖြစ်၍ ဝိမုတ်သည် လွတ်မြောက်မှုဖြစ်သည်။ အချိန် (Time) မှလွတ်မြောက်မှု၏ အဓိပ္ပါယ်မှာ ဖြစ်၊ ဝတ္ထု မရှိလျှင် တည်ရာ (Place) မရှိပါ။ တည်ရာမရှိလျှင် ထိုအရာနှင့် ပတ်သက်သော အချိန်လည်း မရှိချေ။ နားလည်လွယ်ကူစေရန် ဥပမာ ပေးရလျှင် ကားတစ်စီး ရပ်ထားပါက ကားရပ်သည့် နေရာ (Place)နှင့် ကားရပ်သည့်အချိန် (Time)သည် ဖြစ်ပေါ်လာလေသည်။ ကားဆိုသော ဖြစ်၊ ဝတ္ထုမရှိသောအခါ နေရာနှင့် အချိန်သည်လည်း မရှိတော့ချေ။ ထို့ကြောင့် အချိန် (Time)နှင့် နေရာ (Place)သည် ဖြစ်၊ ဝတ္ထုရှိမှသာ ဖြစ်ပေါ်နိုင်၏။ ဖြစ်မဲ့၊ ဝတ္ထုမဲ့ သဘော တို့တွင် အချိန်နှင့်နေရာတို့ မပါဝင်တော့ပေ။ ၎င်းကို ကာလဝိမုတ်ဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။

ပရမတ်ရုပ်နာမ်တို့သည် ဖြစ်မဲ့၊ ဝတ္ထုမဲ့သဘာဝရှိသော ဓမ္မသဘော သက်သက်မျှသာဖြစ်သည်။ ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို ပစ္စုပ္ပန်ထိုက်သည်ဟု ဆိုသော်လည်း မုချအနေဖြင့် ဆိုခြင်းမဟုတ်ပါ။ အရှုဉာဏ်ဖြင့် သိနိုင်သော အရှုခံရုပ်နာမ်တို့သည် ဖြစ်ပေါ်ချုပ်ပျောက်ပြီးမှ အာရုံနာမ်ရုပ်အနေဖြင့် ဓမ္မာရုံမှာ သိရခြင်းဖြစ်သည်။ မနောဒွါရတွင် တစ်ချိန်၌ နှစ်စိတ်ပြိုင် မဖြစ်ပါ။ အရှုခံရုပ်နာမ်တို့ ဖြစ်သောအခါ၌လည်း အရှုဉာဏ် မဖြစ်ပေါ် သေးချေ။ အရှုဉာဏ်ဖြစ်ပေါ်သောအခါ၌လည်း အရှုခံရုပ်နာမ်တို့ ချုပ်ပျောက်ပြီးဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အရှုဉာဏ်ဖြင့် သိအပ်သောရုပ်နာမ် တို့သည် ဖြစ်မဲ့၊ ဝတ္ထုမဲ့ ကာလဝိမုတ်သဘော ဖြစ်သောကြောင့် သင်ကြား ရာတွင် ခက်ခဲနေရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဓမ္မာရုံ၏သဘာဝကို နားလည်နိုင် ပါက ကာလဝိမုတ်သဘောကို ချဉ်းကပ်ရာတွင် လွယ်ကူနိုင်ပါသည်။

ဘုရားရှင်၏ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ကြီး အစွမ်းကြောင့်သာ ရုပ်တရား၊ နာမ်တရားများကို မိမိတို့ သိမြင်နားလည် နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် အမြဲဖြစ်ပျက်နေသော ဆင်းရဲအမှန်ဖြစ်သည့် ရုပ်နာမ်တို့မှ

လွတ်မြောက်ရာ နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း အကျင့်မြတ် မဂ္ဂင် ရှစ်ပါးကိုလည်း မိမိတို့အား ဟောကြားသွန်သင် ဆုံးမတော်မူခဲ့သော ကျေးဇူးသည် အနှိုင်းမဲ့ ကြီးမားလှလေသည်။ နိဗ္ဗာန်သည် မဖြစ်မပျက်ပဲ အမြဲရှိနေသောတရား (Omni-presence) ဖြစ်သော်လည်း အချိန်နှင့်နေရာတို့ကို လွန်မြောက် နေသော ကာလဝိမုတ်သဘော (Beyond time and place) ဖြစ်သောကြောင့် နားလည်မှု ခက်ခဲနေရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လည်း ဘုရားရှင် ဆုံးမသွန်သင်ခဲ့သည့်အတိုင်း စနစ်တကျ လေ့လာပွားများ နှလုံးသွင်း အားထုတ်နိုင်ပါက ဒုက္ခအားလုံးချုပ်ငြိမ်းရာ နိရောဓသစ္စာ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြု ဆိုက်ရောက်နိုင်ပေမည်။

**အကောင်းရောအဆိုးပါစွန့်ခြင်းသည်
အကောင်းကိုခံစားရခြင်းထက် ချမ်းသာ၏**

လောကတွင် အကောင်းနှင့် အဆိုးသည် ဒွန်တွဲနေ၏။ အကောင်း သပ်သပ် အဆိုးသပ်သပ် ခွဲခြားမရပါ။ လူသားအားလုံးသည် အကောင်း ကို လိုချင်၍ အဆိုးကို ပစ်ချင်ကြပါသည်။ သို့သော် သဘာဝနိယာမအရ ထိုကဲ့သို့ ပြုလုပ်၍မရပါ။ အကောင်းကိုလိုချင်၍ ပြုလုပ်သော်လည်း အဆိုး သည် အနှေးနှင့်အမြန် လိုက်ပါတတ်ပါသည်။ သို့သော် အကောင်းကို လိုချင် သောလောဘကြောင့် အဆိုးကို မမြင်နိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥပမာ-ရောဂါ ပျောက်ဆေး အကောင်းဆုံးတွင် မကောင်းသော ဆိုးကျိုးများသည် အမြဲ ဒွန်တွဲပါဝင်နေပါသည်။ လုံးဝဖယ်ရှား၍ မရပါ။ အကောင်းရော အဆိုးပါ ခံစားရ လေသည်။ ထို့ကြောင့် အကောင်း သပ်သပ်ကိုသာ ခွဲခြားလိုချင်၍ အဆိုးကို ပစ်ချင်လို့မရပါ။ အကောင်းသည်လည်း မပျက်စီးတုန်းသာ ကောင်းပါသည်။ ပျက်စီးသွားသောအခါ မကောင်းတော့ပါ။ အကောင်း ကိုယ်တိုင်ပင် အဆိုးနှင့်အမြဲ ဒွန်တွဲနေ၏။ အမြဲကောင်းနေမည်လို့လည်း အစိုးမရနိုင်ပါ။

အကောင်းရော အဆိုးပါစွန့်ခြင်းသည် အကောင်းကို ခံစားရ

ခြင်းထက် ချမ်းသာ၏ ဆိုသော စကားကို နားလည် လက်ခံရန် မလွယ်လှပါ။ အဆိုးကိုစွန့်နိုင်သော်လည်း အကောင်းကို စွန့်ဖို့ရန်ခက်ခဲလှပါသည်။ အများအားဖြင့်အကောင်းကို စွန့်ပါဆိုလျှင် မိမိသုံးဆောင် ခံစားနေရသော ဥစ္စာပစ္စည်းတို့ကို ပေးရတော့မလိုလို လှူပံ့ပစ်ရတော့ မလိုလို ထင်တတ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့မဟုတ်ပါ။ မိမိ ကံအားလျော်စွာ ရရှိထားသော ဥစ္စာပစ္စည်းတို့ကို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ မစွဲဖို့ရန်သာဖြစ်ပါသည်။ အကောင်းကို စွန့်ခြင်း ဆိုသည်မှာ ကောင်းသော ဥစ္စာပစ္စည်းတို့၏ အာရုံကို ဥပါဒါန်နှင့် မစွဲဖို့ရန်သာ အဓိကဖြစ်ပါသည်။ လောကတွင် အကောင်းရောအဆိုးပါ ဥပါဒါန်မကပ်ပဲ သုံးဆောင်၍ ဥပါဒါန်ကင်းပြီး နေထိုင်နိုင်သော ချမ်းသာသည် အကောင်းကို ဥပါဒါန်ကပ်၍နေရသော ချမ်းသာထက် သာလွန်လေသည်။ အကောင်းကို ဥပါဒါန်ကပ်ခြင်းကြောင့် အကောင်း ပျက်သော အခါ ဆင်းရဲလေသည်။

ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် “ကုသလာ ကုသလံ ဇဟံ”ဟု ဟောကြားတော်မူခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အကုသိုလ်ရော ကုသိုလ်ပါ စွန့်ခိုင်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဘုရားရှင်၏ စကားတော်ဖြစ်သောကြောင့် အဓိပ္ပာယ်ကို မှန်ကန်စွာ ကောက်တတ်ဖို့ အရေးကြီးလေသည်။ အကုသိုလ်ကို စွန့်ခိုင်းခြင်းကို နားလည်နိုင်သော်လည်း ကုသိုလ်ကို စွန့်ခိုင်းခြင်းမှာ နားလည်ရခက်ပါသည်။ ကုသိုလ်ကို စွန့်ဆိုလျှင် ကုသိုလ်ကောင်းမှုတို့ကို မလုပ်ပဲ နေရတော့မလိုလို ဖြစ်နေ၏။ အမှန်မှာ ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို လုပ်ရမည် မှန်သော်လည်း ထိုကုသိုလ်ကို မစွဲလမ်းပဲ ငါ့ကုသိုလ်လို့ ဥပါဒါန် မကပ်ရန်သာ အဓိကဖြစ်လေသည်။ ဥပမာ- ဒါနပြုသောအခါ လှူဖွယ်ပစ္စည်းတို့ကို စွန့်နိုင်သော်လည်း ငါလှူတာကိုတော့ မစွန့်နိုင်ခဲ့ပါ။ ထိုသို့ ကုသိုလ် စေတနာ အပေါ်မှာစွဲကပ်သော ဥပါဒါန်ကို စွန့်နိုင်မှသာ ဥပါဒါန်ချုပ်ပြီး ကံချုပ်လေသည်။ ကံချုပ်မှ နောက်ဘဝ၊ နောက်ခန္ဓာ ချုပ်ငြိမ်းပြီး သံသရာရပ်ကာ နိဗ္ဗာန်ချမ်းသာ (သန္တိသုခ)ကို မျက်မှောက်ပြုနိုင်လေသည်။

သံယုတ္တနိကာယ်

**နိဒါနသံယုတ်
တိမ္မရူကသုတ်**

အာဟာရဝဂ်

သာဝတ္ထိပြည်၌ (သီတင်းသုံး) နေတော်မူ၏။ ထိုအခါ တိမ္မရူက ပရိဗိုဇ်သည် မြတ်စွာဘုရားထံသို့ ချဉ်းကပ်ပြီးသော် မြတ်စွာဘုရားနှင့်အတူ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ နှုတ်ဆက်စကားကို ပြောဆို ပြီးဆုံးစေ၍ တစ်ခုသော နေရာ၌ထိုင်နေပြီးသော တိမ္မရူက ပရိဗိုဇ်သည် မြတ်စွာဘုရားအား ဤစကား ကို လျှောက်၏-

- (၁) “အသျှင်ဂေါတမ ချမ်းသာဆင်းရဲကို ကိုယ်တိုင် ပြုအပ်ပါသလော” ဟု လျှောက်ထား၏။
“တိမ္မရူက ဤသို့မဆိုလင့်” ဟု မြတ်စွာဘုရား မိန့်တော်မူ၏။
- (၂) “အသျှင်ဂေါတမ ချမ်းသာဆင်းရဲကို သူတစ်ပါး ပြုအပ်ပါသလော” ဟု လျှောက်ပြန်၏။ “တိမ္မရူက ဤသို့မဆိုလင့်” ဟု မြတ်စွာဘုရား မိန့်တော်မူ၏။
- (၃) “အသျှင်ဂေါတမ ချမ်းသာဆင်းရဲကို ကိုယ်တိုင်လည်း ပြုအပ်၊ သူတစ်ပါးလည်း ပြုအပ်ပါသလော” ဟု လျှောက်ထား၏။ “တိမ္မရူက ဤသို့မဆိုလင့်” ဟု မြတ်စွာဘုရား မိန့်တော်မူ၏။
- (၄) “အသျှင်ဂေါတမ ချမ်းသာဆင်းရဲကို ကိုယ်တိုင်လည်းမဟုတ်၊ သူတစ်ပါးလည်း ပြုအပ်သည်မဟုတ်၊ အကြောင်းမဲ့ ဖြစ်ပါသလော” ဟု လျှောက်ပြန်၏။
“တိမ္မရူက ဤသို့မဆိုလင့်” ဟု မြတ်စွာဘုရား မိန့်တော်မူ၏။
- (၅) “အသျှင်ဂေါတမ ချမ်းသာဆင်းရဲသည် မရှိပါသလော” ဟု လျှောက်ပြန်၏။ “တိမ္မရူက ချမ်းသာ ဆင်းရဲသည် မရှိသည် မဟုတ်၊ တိမ္မရူက ချမ်းသာ ဆင်းရဲသည် ရှိသည်သာတည်း” ဟု မိန့်တော်မူ၏။
- (၆) “အသျှင်ဂေါတမ ချမ်းသာဆင်းရဲကို မသိပါသလော၊ မမြင်ပါ သလော” ဟု လျှောက်ပြန်၏။
“တိမ္မရူက ငါဘုရားသည် ချမ်းသာဆင်းရဲကို မသိသည် မဟုတ်၊

ချမ်းသာဆင်းရဲကို သိ၏။ မြင်၏”ဟု မိန့်တော်မူ၏။
“အသျှင်ဂေါတမသည် အကျွန်ုပ်အား ချမ်းသာဆင်းရဲကို ပြောကြား
တော်မူပါလော့”ဟု လျှောက်၏။

ဝေဒနာ နှင့် ခံစားသူ

တိမ္မရူက “ထိုအရာသည်ပင် ဝေဒနာတည်း၊ ထိုဝေဒနာသည်ပင် ခံစား၏” ဟူ၍ အစကပင် ရှိခဲ့မှု “ချမ်းသာဆင်းရဲကို ကိုယ်တိုင်ပြုအပ်၏” ဟူသော အယူသည် ဖြစ်ခဲ့၏။ ဤသို့ ချမ်းသာ ဆင်းရဲကို ကိုယ်တိုင် ပြုအပ်၏ ဟူ၍လည်း ငါမဆို။ တိမ္မရူက “ဝေဒနာသည် တခြားတည်း၊ ခံစားသူသည် တခြားတည်း” ဟူ၍ အစကပင်ရှိခဲ့မှု ဝေဒနာဖြစ်လတ်သော် “ချမ်းသာ ဆင်းရဲကို သူတစ်ပါး ပြုအပ်၏” ဟူသော အယူသည်ဖြစ်ခဲ့၏။ ဤသို့ ဝေဒနာသည်တခြား ခံစားသူသည် တခြားတည်း ဟူ၍လည်း ငါမဆို။

ဖဿသည်သာ အကြောင်းရင်း

ထိုအယူတို့တွင် ချမ်းသာ ဆင်းရဲကို ကိုယ်တိုင်ပြုအပ်၏ ဟူ၍၎င်း၊ သူတစ်ပါး ပြုအပ်သည်ဟူ၍၎င်း၊ မိမိ သူတစ်ပါး ပြုအပ်သည်ဟူ၍၎င်း၊ အကြောင်းမဲ့ ဖြစ်၏ဟူ၍၎င်း ပညတ်ကုန်သော်လည်း ဝေဒနာသည် ဖဿ အကြောင်းခံကြောင့် ဖြစ်၏။

ဖဿကို ကြဉ်ထား၍ ချမ်းသာဆင်းရဲ မရှိပုံ

ထိုအယူတို့တွင် ချမ်းသာဆင်းရဲကို ကိုယ်တိုင် ပြုအပ်၏ ဟူ၍၎င်း၊ သူတစ်ပါး ပြုအပ်သည် ဟူ၍၎င်း၊ မိမိ သူတစ်ပါး ပြုအပ်သည် ဟူ၍၎င်း အကြောင်းမဲ့ဖြစ်၏ဟူ၍၎င်း ပညတ်ကုန်သော သူတို့သည် စင်စစ်အားဖြင့် ဖဿကိုကြဉ်ထား၍ ချမ်းသာဆင်းရဲကို ခံစားကုန်လတ္တံ့ဟူသော ဤ အကြောင်းသည်မရှိဟု ဟောတော်မူ၏။

အစွန်းနှစ်ပါး နှင့် အလယ်အလတ်

တိမ္မရူက ထိုနှစ်ပါးသော အစွန်းတို့သို့ မကပ်ရောက်မူ၍ အလယ် အလတ်အားဖြင့် ငါဘုရား တရားဟောတော်မူ၏။ အဝိဇ္ဇာအကြောင်း ခံကြောင့် သင်္ခါရတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ သင်္ခါရအကြောင်းခံကြောင့် ဝိညာဏ်ဖြစ်၏။ ဝိညာဏ်အကြောင်းခံကြောင့် နာမ်ရုပ်။ သဠာယတန။ ဖဿ။ ဝေဒနာ ဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် အလုံးစုံသော ဆင်းရဲအစုဖြစ်၏။ အဝိဇ္ဇာသာလျှင် အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ချုပ်ခြင်းကြောင့် သင်္ခါရတို့ ချုပ်ကုန်၏။ သင်္ခါရတို့ ချုပ်ခြင်းကြောင့် ဝိညာဏ် ချုပ်၏။ နာမ်ရုပ်။ သဠာယတန။ ဖဿ။ ဝေဒနာ ချုပ်၏။ ဤသို့လျှင် အလုံးစုံသော ဆင်းရဲအစု ချုပ်၏ဟု ဟောတော်မူ၏။

ဤသို့ ဟောကြားတော်မူသည်ရှိသော် တိမ္မရူကပရိဗိုဇ်သည် ဤသို့သော စကားကိုလျှောက်၏- “အသျှင်ဂေါတမ (တရားတော်သည်) အလွန်နှစ်သက်ဖွယ်ရှိစွတကား၊ ထိုအကျွန်ုပ်သည် အသျှင်ဂေါတမကို ကိုးကွယ်ရာ ဟူ၍၎င်း၊ တရားတော်၊ သံဃာတော်ကို ကိုးကွယ်ရာဟူ၍၎င်း ဆည်းကပ်ပါ၏။ အသျှင်ဂေါတမသည် အကျွန်ုပ်ကို ယနေ့မှအစပြု၍ အသက်ထက်ဆုံး ရတနာသုံးပါးကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သော ဥပါသကာ ဟူ၍ မှတ်တော်မူပါလော့”ဟု (လျှောက်၏)။

ဒေါက်တာစိုးလွင် (မန္တလေး)